Śivalīlamṛta Mahākāvyam

Agnicit Pandita Nityananda

Book courtesy : Srijukta Satyaanaash

ଶିବଲୀଳାମୃତ
ମହାକାବ୍ୟମ୍

ଅଗ୍ନିଚିତ୍ ପଣ୍ଡିତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ

ପୁସ୍ତକ ସୌଜନ୍ୟ : ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସତ୍ୟାନାଶ

ORISSAN ORIENTAL TEXT SERIES (SANSKRIT)-9

ŚIVALĪLĀMṚTAMAHĀKĀVYAM

AGNICIT PANDITA NITYĀNANDA

Orissan Oriental Text Series (Sanskrit)-9

ŚIVALĪLĀMṚTAMAHĀKĀVYAM

By

Agnicit Pandita Nityānanda

Edited By

Sri Bhagaban Panda, M. A.

Sahityacharya

Editor,

Directorate of Tourism & Cultural Affairs,

ORISSA, BHUBANESWAR

Published by—

DIRECTORATE OF TOURISM AND CULTURAL AFFAIRS,
ORISSA, BHUBANESWAR-751014

First Edition—1000

1978

Printed at
Shaila Printing and Book-binding,
Cuttack-753001

&

Swarnaprava Printers,
CUTTACK-753002

Price—Rs.

श्रीमदग्निचित्पण्डितनित्यानन्दविरचितं

शिवलीलामृतमहाकाव्यम्

ओड़िशाराज्य-पर्य्यटन-सांस्कृतिकव्यापारविभागनिर्देशालयसम्पादकेन
संस्कृतोत्कलभाषयोः एम्. ए. उपाधिकेन
साहित्याचार्य्येण
श्रीमता भगवान् पण्डाशर्म्मणा
सम्पादितम्

ओड़िशाराज्य-पर्य्यटन-सांस्कृतिकव्यापारविभागनिर्देशालयेन
प्रकाशितम् ।

प्रथममुद्रणम्—१०००

१९७८

कटक शैलप्रिण्टर्स मुद्रणालये
स्वर्णप्रभाप्रिण्टर्समुद्रणालये च मुद्रितम्

मूल्यम्—

INTRODUCTION

The contribution of Orissa to the Sanskrit Literature especially in the field of Kāvya literature has been successfully brought to the notice of the Oriental scholars in the learned preface of "A Descriptive Catalogue of Sanskrit Manuscripts, Vol-II" compiled by Sri K. N. Mohapatra and published by the Orissa Sahitya Akademi in 1960. In that Preface discussion has been made about the manuscript of a lyrical work called 'Śivalīlāmṛtamahākāvyaṃ' by Poet Nityānanda, which is a worthy imitation of the immortal 'Gītagovindamahākāvyaṃ' by the celebreated Poet Kavirāja Jaya Deva of Orissa who lived in 12th century A. D.

The editing of the 'Śivalīlāmṛtamahākāvyaṃ', for the first time, is based on the following manuscripts in the collection of manuscript library of the Orissa State Museum, Bhubaneswar.

Description of Manuscripts :

(i) Ka. — Cat. No. L. 153.

This is a palmleaf manuscript containing 40 folia each with five lines of writing in Oriā scripts. The size of each folio is 35×3 c.m. It was colleted from Ranapur area in the district of Puri. The manuscript is worm-eaten and the first ten folia have been severely damaged. It was a heavy task to read and decipher the whole text. Besides the ten damaged folia many letters and words are also lost in other parts of the manuscript. It was collected from Sri Narasingha Mishra of Gadamāṇatri, P. S. Begunia, in the district of Puri in 1958.

From the colophon of the manuscript it is known that it was copied by Kṛttivāsa Ratha, an inhabitant of Bhubaneswar,

शिवलीलामृतं काव्यं रचितं कृत्तिवाससा ।
लिखितं लिङ्गराजस्य भवतात्प्रीतये सदा ॥[1]

The date of copying is not given. But from an examination of the Oriā characters used by the copyist it may be asigned to the 18th century A. D.

(ii) Kha — Cat. No. L. 468.

It is a small palmleaf manuscript containing 9 folia each with five lines in Oriā characters. The size of each folio is 24×2.5 c.m. It contains the text of the first canto only upto the end of the verse No. 25. This manuscript is also worm-eaten and some letters and words of the text are missing. It was collected from Sri Mathurananda Dasa of Basantapur, P. S. Bhubaneswar, in the District of Puri in 1968

Poet Nityānanda :

The poet Pandit Nityānanda has composed 'Śivalīlāmṛtamahākāvyam, and attributed the authorship of its songs to his patron Gadādhara Māndhātā[2] (1657-1689 A. D.), the Raja of Navadurga or the Ex-State of Nayagarh in the district of Puri[3]. He was born in a Brāhmaṇa family having Kauṇḍinya gotra of Agnicit or Agnihotri section.[4] No other information about the family, genealogy and birth place of the author is available from this work. He was also the author of two other works, discovered so far, namely 'Nīlādrināthaśatakam' and 'Śrikṛṣṇalīlāmṛtamahākāvyam' out of which the latter was written under the patronage of Vanamāli Jagaddeva[5] (1723-1734 A.D.), who is also mentioned by the poet Anādi Miśra in

---

1. A Descriptive Catalogue of Sanskrit Manuscript-Vol-II by K. N. Mohapatra P-121.
2. S. M. (Śivalilamṛtamahākāvyaṃ) Canto-1-Verse-15-16.
3. A Descriptive Cat. of Sanskrit Mss. Vol-II Pp-CLI.
4. S. M.—Canto. 10. Verse-37
5. Srikṛṣṇalilāmṛta mahākāvyaṃ-Canto-I-Verse-12-13.

The subject matter of the work [illegible] is as follows:—

(i) [illegible], (ii) [illegible], (iii) [illegible], (iv) [illegible], (v) [illegible], (vi) [illegible], (vii) [illegible][13].

(2) Nīlādri[illegible] :—

This work containing 100 verses composed in Sragdharā metre is, known so far, as the third work of Pandita Nṛsiṁhadāsa[14]. It is written in praise of Lord Jagannātha in Nīlācala or Puri-dhāma and as such it may come under the category of devotional lyric poetry. The depiction of thoughts relating to God in ornamental language is marked in each verse of this kāvya[15] which touches the hearts of devotees and proves the erudition of the poet.

(3) Śrī[illegible]mahākāvyam :—

(i) Sources of the work :—

The author has collected different episodes from various purāṇas and presented them in this 'Mahākāvya' with deep devotion and exultant emotion to sing the glory of Bhubaneśvara of Ekāmrakṣetra. A close study of this 'Mahākāvya' gives the impression that the poet drew the materials for composing this work from the Mahābhārata written in Oriā by Śūdramuni Sāralā Dāsa (1435—1466 A. D.)[17] 'Kumārsam-

---

14. Śrī[illegible] (Utkal University-Ms No. L-224 & 225)
15. Nīlādrināthaśatakam — Verse-100 (U. U. Ms. No. L-225)
16. Nīlādrināthaśatakam — Verse-100
17. Sāralāmahābhārata — (DCA Edn.) Vanaparva—P. 80-89.

his 'Rāsagosthi Rūpakam'[6] as the Chief of Ex-Khandapara State[7] in the district of Puri. In these two works also the author has not furnished any new information about himself or his family. Besides the above Rūpaka, poet Anāli was the author of 'Manimāla Nātikā' and 'Kelikallolinī' and adorned the court of Vanamāli Jagaddeva. But he has not made any reference to the other contemporay poets in his works.

The poet Nityānanda has praised Laddukeśa[8], the deity installed in the village of Śaraṇakula near Nayāgarh, and adorned the courts of the Chiefs of Nayagarh and Khandapara which are adjoining regions. In those places Brāhmaṇas of Kaundiṇya gotra are available. Hence, the author was most probably born some where in this part of the Puri district. According to Sri Kedarnatha Mahapatra "It can be concluded that poet Nityānanda patronised by Gadādhara Simha Māndhātā flourished in the second half of seventeenth century".[9] From the facts discussed above the time of the poet Pandita Nityānanda may tentatively be fixed between 1680-1734 A. D. till more convincing historical data are available.

Works of Nityānanda :—

By the time of Pandita Nityānanda besides the 'Gītagovindamahākāvyaṃ', three other lyrical Mahākāvyas namely 'Abhinavagītagovindamahākāvyaṃ' written by Kavichandra Rāya Divākara Miśra (1450-1515 A. D.) and attributed to Gajapati Purusottama Deva[10] (1466—1497 A. D.), 'Rukminiparinayamahākāvyaṃ' by Nārāyaṇa Bhañja Deva (1473—1534

6. Rāsagosthī Rupakaṃ (OSM—Mss—No. L. 319-B)
7. Khurudhā Itihasa (Oriā) - K. N. Mohapatra —P. 109.
8. S. M.—Canto—1.—Verse—14.
9. A Descriptive cat. of Sanskrit Mss Vol. II PP-CLI
10. Abhinavagītagovindamahākāvyaṃ · Canto I. Verse—5.

A. D.)[11] and 'Mukundavilāsamahākāvyaṃ' by Jatīndra Raghūttama Tīrthā (1620—1680 A. D.)[12] had been in circulation among the scholars and a very good background for writing Sanskrit lyrical kāvyas had been created in Orissa.

Pandita Nityānanda has written two lyrical works, viz. 'Śivālīlamṛtamahākāvyaṃ' and 'Śrikṛṣṇalīlāmṛtamṛhākāvyaṃ' as well as one Śataka called 'Nīladrinathśatakaṃ'. The contents of these works are briefly discussed below.

(A) **Śrikṛṣṇalīlāmṛtamahākāvyam** :—

It is a lyrical Kāvya based on the theme of 'Śri Rādhā-Kṛṣṇalīlā' in Autumn. It is observed that the poet Nityānanda was highly influenced by his predecessor Raghūttama Tīrtha, an earlier poet, who has composed 'Mukundavılāsamahākāvyaṃ' in Śaka year 1589 or 1667 A. D.[13]. This kāvya of Nityānanda under discussion is divided into eight cantos and contains 42 songs and 178 verses written in different metres. The songs are composed in the following 30 rāgas which are alphabetically arranged :—

Āśāvarī, Āhāri, Karṇāṭa, Katyāṇahā-āri, Kāmodī, Kedāra,-Gujjarī, Cintākedāra, Dakṣiṇa, Dakṣiṇa—Kāmodī, Deśākhya, Dhanāsi, Nāṭa, Nāda-rāmakeri, Maṅgalagujjarī, Mallāra, Māru, Mānu-dhanāsi, Mālava, Mukhāvari, Bhairava, Bhairavī, Vaṅgalāśrī, Varādi, Vasanta, Vibhāsa, Lalita, Śaṅkarābharaṇa, Sāraṅga and Saurastragujjarī.

---

11. Rukmiṇīpariṇayamahākāvyaṃ—Canto-I Verse-3.
12. Mukundavilāsamahākāvyaṃ—(OSM. Mss - No. L. 182).
13. Sri Jayadeva O Sri Gitagovinda (Oriya)—P-270.

The subject matter of the work is summed up canto-wise as follows :—

(i) Gopikā-pūrvānurāga, (ii) Kaiśoralīlā, (iii) Rādhāvirahavādhāvatāra, (iv) Radhāmādhava-rāsa-vilāsa, (v) Virahivaravarṇanikā-rāsotsava, (vi) Duḥsādharādha, (vii) Pramuditagovinda, (viii) Sānandamukunda[14].

(B) ***Nīlādrināthśatakaṃ*** :—

This work containing 101 verses composed in Sragdharā metre is, known so far, as the third work of Pandita Nityānanda[15]. It is written in praise of Lord Jagannātha at Nīlāchala or Puri-dhāma and as such it may come under the category of devotional lyric poetry. The depiction of thoughts relating to God in ornamental language is marked in each verse of this kāvya[16] which touches the hearts of devotees and proves the erudition of the poet.

(C) ***Śivalīlāmṛtamahākāvyaṃ*** :—

(i) ***Sources of the work*** :—

The author has collected different episodes from various purāṇas and presented them in this 'Māhākāvya' with deep devotion and exultant emotion to sing the glory of Bhubaneśvara. of Ekāmrakṣetra. A close study of this 'Mahākāvya' gives the impression that the poet drew the materials for composing this work from the Mahābhārata, written in Oriā by Śūdramuni Sārālā Dasa (1435—1466 A. D.)[17] 'Kumārsam-

---

14. Srikṛṣṇalilamṛtaṃ (Utkal University-Mss No. L-224 & 215)
15. Niladrināthaśatakaṃ—Verse-101(U. U. Mss. No. L-215)
16. Niladrināthaśatakaṃ—Verse-100
17. Sāralāmahābhārata—(DCA Edn.) Vanaparva—P 80-89.

bhavam'[18] of the great poet Kalidasa, 'Śivapurāṇa'[19], Ekāmrapurāṇa[20], 'Kapilasamhitā'[21] and 'Svarṇādrimahodaya'[22] of which the last three works were compiled by Oriā scholars prior to the seventeenth century A. D and which describe elaborately the sanctity and greatness of the temples and tanks etc. of Bhubaneswar[23]. The story is summedup below :—

After the wedding of Śiva and Pārvati was over Pārvati declined to stay longer in the abode of her father Himālaya. Śiva in conformity with the wishes of his beloved selected Vārāṇasī as the abode. Vārāṇasī grew in fame and gradually became crowded with innumerable devotees. Pārvati wished to have a secluded place and they set out on the bull Nandi in search of a suitable place. Incidentally they came across a beautiful place named 'Ekāmra-kānana'. This place was up to their choice. As Śiva, the Lord of the Universe, was otherwise busy, He wanted Pārvati to survey the suitability of the place for the abode. Pārvati in the guise of a milk-maid (Gopālinī) continued to stay at Ekāmra and wonder about the place to know more details.

This place was being ruled by two demon Asura kings Kīrti and Vāsa. They had their place on the top of Svarṇādri hills. Once when Pārvati in the garb of a milk-maid was out on her daily round of survey, she came into the view of these two demon brothers who demanded curd of her and thereafter they took curd from her daily. Subsequently their demand

18. Kumārasambhavaṃ – Canto-1-3, and 5-8.
19. Śivapurāṇa-Uttarkhanda – OSM-Mss. No. P-45-Ch.XIII—XXVIII.
20. Ekāmrapurāṇa—Published by Laxmidhara Garavadu — Ch. XI-XXVI.
21. Kapilasamhitā—Ch. X-XVIII.
22. Svarnādrimahodaya – Published by Ratnakara Garavadu — Edn. 1912. Ch. II-XII.
23. A Descriptive Cat. of Sanskrit Mss. Vol-II PP-CXLVIII.

for curd changed into the demand for hand of Pārvati for marriage. Pārvati, the mother of the universe, in reply proposed that he, who could carry her on his shoulders, would be her husband. Thereupon a duel started among the brothers, each wanting to carry Pārvati on his shoulders and thereby win her. Pārvati intervened and told that both of them, if they so desired, could carry her.

The two demons carried Pārvati in the garb of a milk-maid on their shoulders, but as the time passed by, their burden increased in weight. They became extremely tired and soon were unable to carry her. It was late when they could realise the truth and repented for their folly. When their end drew near, they prayed to the Divine Mother that at least their names should be immortalised after their death. Devī trampled upon them and the pressure was so great that the earth could not bear it and there appeared a pit of considerable depth which is now known as 'Devipādaharā' tank.

After this physical exertion Devī Pārvati felt thirsty and prayed to Lord to come to her aid. Śiva appeared on the scene and heard the entire account. He pierced his trident into the earth and the Gaṅgā sprang out drop by drop which ultimately formed the tank now known as Vindusarovara.[24] This puranic story is corroborated by their historical, epigraphical and iconographical evidences and the place is known after their (Kīrti and Vāsa) name as Kṛtīvāsa Kṣetra.[25]

Another legend states that Vindusarovara was dug at the time of the inaugural function of the great Liṅgāraja (Kṛttivāsa) temple and Śiva sent his bull Nandi to invite all the sacred rivers deitie of India to His holy shrine. All accepted the invitation but Godāvari declined to come with the plea

---

24. Śivapurāṇ-a Uttarakhanda—(OSM. Mss.) Ch. XXVII.
25. Archaeological Remains at Bhubaneswar—
Dr. K. C. Panigrahi—P—223.

that as she was not pure deing then in her menses it was not Proper for her to go on the back of Nandi with other invitees. When Śiva learnt about Godāvarīs refusal he cursed Godāvarī to remain unholy for all times. Godāvarī felt depressed and shought the advice of Bṛhaspati who directed her to urge upon Pārvati through her Vāhan or the Lion to persuade Śiva to modify his curse. Pārvati accordingly, interceded on behalf of Godāvari and Śiva granted Godāvarī queried boon that she could be holy only during 'Simha-Bṛhaspati-Yoga' which falls once in every twelve years.[26]

This was the source of the story which tempted the poet Nityānanda to compose his 'Śivalīlāmṛtamahākāvyam".

(ii) ***Summary of the Cantos*** :—

Canto-I

(Pārvati saṃbhava)

The work begins with invocatory verses on Śiva and Pārvati (Verses—1-3) after which the author describes the aim of the composition (Verses—4·7), the genealogy of his patron (Verses—8-15) and the name of the Prabandha (Verses—16-17). Then the glories of Lord Śiva (Prabandha—1-10)[27], the birth of Pārvati from Menā, her beauty and marriage proposal with Śiva and the destruction of cupid by Śiva and His disappearance into the dense forest of Himālaya (V—18-26) have been narrated.

Canto-II

(Gauritapapariṭāka)

In this canto Himālaya and his queen Menā came to know about the sad plight of their love-sick daughter from her

26. Śivapurāṇa (OSM—Mss. No. P—45) Part-II Ch. XXVII.
27. Verses and Prabandhas are abbreviated as V & P. respective by hence forward.

companions (V.1-6). Pārvati expressed her pangs of separation (P.11-12) and with the permission of her parents left home for performing austerities to get Śiva as her consort at Gauriśikhara (V.7-12). Then Śiva came to Pārvati in the disguise of a Brahmacāri (V.13-14), enquired about the cause of meditation (P.13) and suddenly took his own form to the great delight of Gaurī and her companions. After this happy event they left together for the abode of Himālaya (V. 15-22).

Canto-III

(Śiva-Vivāha)

The marriage of Śiva and Pārvati with ceremonial dance and music has been described (V.1-25 and P.14-17))

Canto-IV

(Saṃpannanandanānandana)

The līlās of Hara-Gaurī (V.1-6 and P.18), the birth of Gaṇeśa and Kārtikeya and their designation as Gaṇapati and Senāpati (V.7-26 & P. 19-20) have been narrated.

Canto-V

(Kāśipraveśa)

The amorous dalliance of Hara-Gaurī(V-1-3), Pārvatī's curse on Jayā, her dear companion, who became wife of Hariścandra, the King of Ayodhyā (V.4-8 and P.21), and there after, the beauty and sanctity of Kāśinagarī and their journey to it have been described (V.9-24 and P. 22-23).

Canto-VI

(Satyavatyanugraha)

Hara went to Ayodhyā where he remained for some time to fulfil the desire of Satyavatī, wife of King Hariścandra (V 1-21 and P. 24-25) and was happily received by the inhabitants of Kāśī (V. 22-28 and P. (26-27) on his return.

Canto-VII

(Ekāmra-Kānana-Varṇanaṃ)

The birth of Nandi and Bhṛṅgī from Satyavatī and they were presented by Hariścandra to Uma-Maheśvara to serve him (V. 1-12 and P. 28) at Kaśī is described. After depicting the natural beauty of the spring (V. 13-18 and P. 29) the author narrates the conversation between Hara and Pārvati about the sanctity of Ekāmra-Kānana which was also known as 'Gupta-Vārāṇasī' lying between Virajā (Jajpur) and Puruṣottama (Puri) in Utkala. There are also verses in praise of Kotitīrtha, Ananta Puruṣottama, the river Gandhavatī and Bhuvanādhinātha (Liṅgarāja) at Bhubaneswar. (V. 19-34 and P. 30).

Canto-VIII

(Ekāmra-Vanavihār)

In this canto it is stated that Kīrti and Vāsa, the sons of the demon, Dṛmila saw beautiful Pārvatī alone plucking flowers to worship Bhuvaneśa in the forest named Ekāmra-Kānana. They were filled with ḍeṣiṛe at her sight but, before being attacked by them, Pārvatī disappeared on the first occasion (V.1-10 and P. 31-32) and later on she appeared and trampled them down to death under her feet in a place which is now famous as Devīpādaharā to keep her promise made to dying Kīrti and Vāsa. Devi created the tank 'Devīpādaharā (V. II—16.). Sadāśiva' came to Pārvatī and being requested by his wife ćreated the Vindusarovara the big sacred tank of Bhubaneswar (V. 17--19). The author then describes the sanctity of the river Gandhavatī which flows by this holy place and the beauty of the forest and groves on its bank (V. 20-29 and P-33).

Canto—IX

(Rambhoruvipralaṃbha)

The Rāsalīlā of Śiva-Pārvatī (V.1-15 and P.34-35), the sudden disappearance of Śiva·from the scene, Pārvati's search

for Hara and her worship of vāluka-liṅga and re-union of Hara- Pārvati have been narrated (V. 16-33 and P. 36-37) in this canto.

Canto—X

(Rāsalīlā—Varṇanaṃ)

The last canto depicts the Rāsa of Śiva Pārvati—(V. 1-7 and P. 38-39) after which all the participants took part in jalakrīḍā in the river Gandhavatī (V. 8-20). Thereafter the author describes about Gaurī at Siddhavana as well as eight images of śiva in eight different directions. Then he gives an account of Brahmeśvar (V. 21—25) and the glories of Liṅgarāja (V. 26-36 and P. 40-42) after which ends this work with a verse mentioning his name, gotra and deep devotion to God Śiva. The last verse of each canto except the last hints at the theme of the following canto.

(D) ***Critical note*** :—

This Śivalīlāmṛtamahākāvyaṃ is written in the form of a lyrical kāvya in which the author glorifies Bhubaneswara, the temple city of India. Unlike most of the imitations of Gitagovīndā-mahākāvyaṃ depicting the līlā of Śrī Rādhā and Śri Kṛṣṇa it has as its theme the līlā of Śiva and Pārvatī for which it can be put into the category of works like Gītagaurīpati by Bhānu Dutta, Gītagirīśa by Rāmabhadra, Gītagaṅgādhara by Kalyāṇa and Gītadigambara by Vaṃśamaṇi (1655-A.D).[28]

This is the only Sanskrit lyrical work of Orissa discovered so far which describes the 'Rāsa' of Śiva and Pārvatī in the way of Kṛṣṇalīlās composed by the poets of Orissa as well as other parts of India during the medieval period. The poet Nityānanda, a great devotee of Śiva, could not keep himself

28. History of Classical Sankrit Literature - M. Krishnamacharyar P-343-344.

away from cultural current of the time in Orissa and wrote this masterpiece in the manner of Krṣṇalīlā to popularise the Saivaite faith among the mass. This work has been divided into 10 cantos like Abhinavagītagovindaṃ, and contains 42 songs and 293 verses composed in different rāgas and metres. The number of stanzas in the songs vary form four to ten as in Mukandavilāsa-malākāvyaṃ' The following twenty rāgas have been used for different songs and they are arranged alphabetically indicating the number of the canto and the Prabandha in the bracket (as C. P.) against each—

(1) Āśāvari (C-1, 2. P-6, 10, 12) (ii) Kalyāṇa-āhāri (C-1. P-5), (iii) Kāmodi (C-3, 4, 7, 10. P.-14, 18, 28, 39), (iv). Kedāra (C-1 2, P. 8, 13), (v). Gujjarī C-1, 8. P-2. 31, (vi) Gundakirī (C-4, 5. P-20, 21), (vii) Gaurī (C-5. P-22), (viii) Todi (C-10. P-40), (ix) Deśākhya (C-1. P-4), (X) Nāṭa or Nāṭaka (C-1. P-1) (xi) Bhairava (C-1, 4, 10 P-9, 19, 38), (xii) Maṅgala-gujjarī (C-5, 7, 10, P-23, 30, 42) (xiii) Mallāra (C-1 3, P-3. 16), (xiv). Māru (C-2, 8, P-II, 32), (xv) Mālavaśri (C-3, P-17), (xvi) Mukhāvarī (C-6, 9, P-24, 35), (xvii) Vaṅgālaśrī (C-6. P-25), (xviii) Varādī (C-9, P-37), (xix) Vasanta (C-1, 3, 7. P-7, 15 29) and (xx) Sāraṅga (C-8, 9, P-33. 36).

The author has used the following 11 tālas mainly for different songs except prabandhas Nos. 10, 11, 14, 16-18, 21, 23-25, 28, 29, 31-33 35-40 and 42. The names of tālas are arranged alphabetically—

(i) Adda (C-1, P-7), (ii) Ādi (C-1. P-1), (iii) Eka (C-1. P-9), (iv) Kuḍuka (C-2, 7. P-13, 30), (v) Jhampaka (C-1, 2, 4, 5. P-5, 8, 12, 20, 22) (vi) Triputa (C-1, P 6), (vii) Dedhi (C-4, P-19). (viii) Nisāri (C-1, P-3), (ix) Paḍi (C-3, P-15), (x) Mantha (C-1, P-4) and (xi) Yati (C-1, P-3).

The names of the rāgas and the tālas are not indicated for the Prabandhas Nos. 26, 27, 34 and 41. The Sudha-prabandha, a type of musical composition, has been applied to

Prabandha No. 29 in which tālas like Nisāri, Mantha, Siṃhanandana Jhampaka, Triputa, Adda, Dedhi and Kuḍuka are used and likewise the Prabandha No. 30 has been composed in a manner which is a combination of Kuduka, Triputa, Jhampaka, Mantha and Ekatāli tālas. The mānas or the musical notations have been indicated for the Prabandhas Nos. 1, 2, 4, 6, 7 and 25 which have been indicated separately in the text.

The poet Nityānanda has displayed his poetic talent in 293 lucid verses rich in rhetorical beauty and composed in 28 different metres as noted below—

(i) Anuṣṭup—10, (ii) Aryā—27, (iii) Indravajrā—5, (iv) Upendravajrā—3, (v) Toṭaka—2, (vi) Drutavilambita—17, (vii) Nardaṭaka – 1, (viii) Pancacāmara – 1, (ix) Puspitāgrā – 1, (x) Pṛthvī – 8, (xi) Pramitākṣarā – 3, (xii) Praharṣiṇī – 2, (xiii) Bhujaṅgaprayāta – 1, (xiv) Mañjubhāṣinī – 3, (xv) Mattamayūra – 2, (xvi) Mandākrāntā – 4, (xvii) Mālabhārinī – 4, (xviii) Mālinī – 13, (xix) Rathoddhatā – 8, (xx) Vaṃśasthavila-49, (xxi) Vasantatilaka – 17, (xxii) Viyoginī – 2, (xxiii) Sārdulavikrīḍita – 68, (xxiv) Sālinī – 3, (xxv) Śikhariṇī – 15, (xxvi) Sragdharā – 21, (xxvii) Svāgatā – 1 and (xxviii) Hariṇī – 1.

The author has collected materials from different works and added the new episode of amorous union of Satyavatī and Śiva resulting in the birth of Nandī and Bhṛngarati to make his kāvya a more romantic one. But this episode is not found in any published Śivapurāṇa and other purānas referred to here earlier. It is a great significance that this episode as narrated by the poet in cantos V to VII of Śivalīlāmṛta-mahākāvyaṃ finds mention in an unpublished palm-leaf manuscript of Śivapurāṇa[29] preserved in the Orissa State Museum. The dialogue between the sage Vāmadeva and Tandi discloses

29. Śivapurāṇa (OSM—Mss No. P-45) Part-II. Ch. XX.

the cause of the birth of Nandi and Bhṛngarati from Jayā who being cursed by Pārvati became Satyavati, the daughter of Dharmaketu and the wife of Hariścandra.[30] According to this tradition in Orissa, Śiva was the father of four sons. Jayā has been described as a 'mind-born mother' in Matsyapurāna and a 'Varnāśakti' and 'companion of Pārvati' in Brahmapurāna.[31] Satyavati is not mentioned as the wife of Hariścandra but as the wife of Parāśara, and Sāntanu. Satyavatī was also the name of the wife of the sage Ruchika.[32]

Another important aspect to be mentioned here is the 'Rāsalīlā' of Śiva-Pārvatī which really reflects the

---

30. वामदेव उवाच—

कथयिष्याम्यहं तण्डे नन्दिकेश्वरजन्म च ।
जायते सर्वलोकानां यच्छ्रुत्वा कौतुकं महत् ॥
हरिश्चन्द्र पुरा राजा बभूव पृथिवीतले ।
दाता सुरो महाप्राज्ञः सर्वश्रुतिनिसूदन ॥
तद्जायाभूज्जया देवी गौरीशापवशान्मुने ।
नाम्ना सत्यवती ख्याता सुन्दरी धर्मतत्परा ॥

× × ×

एकदा शिवलोके तु क्रीड़न्तमुमया सह ।
दृष्ट्वा जया महादेवं तेन रन्तुं मनो दधे ॥
ज्ञात्वा तस्य मनो देवी गिरिपुत्री शिवप्रिया ।
इदमाह तदा तण्डे क्रोधसंरक्तलोचना ॥

× × ×

तस्मादितो भव भ्रष्टा मम शापवशादयि ।
जन्म लब्ध्वा च भूलोके राजानं पतिमाप्नुहि ॥

31. Purana Index—R. R. Dikshitar—1951—Vol-I P-637.

32. Ibid. 1955—Vol-III. P-515

'Rādhā-Kṛṣṇa-Rāsa' as described in Sanskrit literature. In medieval India the two trends of Rāmabhakti and Kṛṣṇabhakti were flourishing with distinct mutual rivalry and subsequently at the beginning of the 18th century the trend of Kṛṣṇbhakti achieved supremacy and dominated the hearts and minds of the people of the whole of India. Such was the case in Orissa too during the Maratha rule. Poet Nityānanda was inspired by the trend of the time and depicted the līlā or Rāsakrīḍā of Śiva Pārvatī in the manner of Rādha-Kṛsna-līlā as described in the manuscript of Śivapurāṇa.[33] Lord Śiva is described as Gopālinivallabha, Natavara and Rāsarasika and so on.[34]

In this kāvya the famous river Gandhavatī and the flowery garden on its banks[35] seem to correspond to the river Yamunā and Vṛndavan garden respectively. In the moonlit night Pārvatī as Gopālīnī[36] and Nilakaṇṭha as Gopālakṛṣṇa[37] with other lady companions went to the garden on the bank of Gandhavatī for Rāsalīlā wherefrom they two escaped to a secret place like Rādhā and Kṛṣṇa. The pining ladies search after them in the forest and ask about their whereabouts to the trees, creepers deer[38] etc. and at last worship the Sikatā-liṅga at the beach of the Gandhavatī when Śyāma-śaṅkara with flute appears before them[39] and then Rāsalilā takes place[40].

---

33. Śivapurāṇa (O. S. M. Mss) Part-III Ch. XXVIII
34. S. M.—pages—82, 91-92
35 S. M—Canto VIII, Verses. 21-22.
36. S. M.—Canto VII. Verse. 34
37. S. M.—Canto VIII. Verse 8 and Canto X. Verse-1.
38. S. M.—Canto IX, Verse-21 and Prabandha-36.
39. S. M.—Canto IX, Verse-31
40. S. M.—Canto VI, Verses 3-7 and Prabandha-38.

A lover who makes love-play with another lady is no where excused by the beloved in Sanskrit literature. But our poet Nityānanda takes a liberal view in this matter. Śiva establishes amorous relationship with Satyavatī at Ayodhyā. On return to Kāśi he tells about the incident to Pārvati who, instead of feeling jealousy approved of his union with Satyavatī heartily and later she accepts Satyavatī's sons Nandī and Bhṛṅgaraṭi as her own sons.[41]

It is said earlier that the poet has drawn materials from different works, but one can find that here not only the subject matter but also the words, lines and ideas of earlier poets have been incorporated in this mahākāvyam. It will not be out of place to quote some of them. The great poet Kālidāsa says that Kāma was burnt by the anger of Śiva who left the place rejecting all the prayes of Pārvatī. Then Pārvatī in her anguish felt that her romantic beauty had become fruitless without the company of the desired lover.[42] This is reflected in the following lines—

> एवं खण्डशशाङ्कमण्डनपरित्यागातिसन्तापिता
> सौभाग्यं शरदिन्दुसुन्दरमुखी बन्ध्यं निनिन्दात्मनः ।
> पश्यन्ती च मुखानि सा दशदिशां शून्यानि कन्यागिरे-
> र्गन्तुं तातनिकेतनं प्रतिमनः साकं सखीभ्यां सह ॥ [43]

Likewise the theme of the fifth canto of Kumārasambhavam is represented in the second canto of Śivalīlāmṛtam by the author in his own way through verses and songs. One can

---

41. S. M. Canto VII, Verses. 1-3, 10.

42. Kumarasambhavam, Canto, V. Verse—1.

43. S. M. Canto II. Verse—4.

compare verses 3, 5, 28, 30 and 83 of Kumārasambhavam with the verses 6, 10, 13, 14 and 18 of Śivalīlāmṛtaṃ. Śiva's query about the cause of austerity of Pārvatī and the companion's answer narrated in the verses 33-50 and 51-61 by Kalidāsa, are described in Prabandhas 13 and 12 respectively by Nityānanda. The mode of depiction of Hastagranthi[44] and the love play [45]by Kalidāsa have also been imitated in the following verses of Śivalīlāmṛtaṃ.

कम्बुना वितरणाम्बुसम्भृतं
वेपथुश्लथकराम्बुजच्च्युतम् ।
स्वेदपूरपरिपूरणात्क्षणात्
संदधे पुनरलक्षितं हरः ॥ [46]

× × ×

विधुन्वाना नाना करकिशलयं कोपनपरा
निषेधन्ती कान्तं दृढतनुपरिरम्भरभसम् ।
दधत्यन्तः सन्तोषणमपि मनोजन्मवशगा
नवोढा वोढारं तमरमयतैव प्रियतमा ॥ [47]

The author draws lively pictures of Vārāṇasī,[48] Ekāmrakānana,[49] the natural beauty of the spring[50] and evening[51]. Devī Gopālinī is described as supreme of all and the veritable sea of beauty. [52] It will not be out of place to quote

---

44. Kumārasaṁbhavam – Canto VII. Verses-76, 77.
45. Kumārasaṁbhavaṁ—Canto VIII. Verses-3. 4.
46. S. M. Canto – III Verse—17.
47. S. M. Canto—IV. Verse—2.
48. S. M. Canto—V. Verses—10.17.
49. S. M. Canto—VII. Verses—20-25.
50. S. M. Prabandha Nos-29, 35, 40.
51. S. M. Canto—VIII. Verses—25-30.
52. S. M. Canto—VII. Verses—3-6.

a single Prabandha in which the poet exhibits his poetic talent in describing the Gandhavatī as a youthful maiden full of fascinating beauty—

सुन्दरदलदरविन्दमुखी मुखरभ्रमरध्वनिगीता ।
शैवलकोमलनालकलापवती रससम्पदुदिता ॥
प्रेयसी गन्धवती युवतीयम् ।
वलयति कलय बलादिव मानसमनिकुतुकाय मदीयम् ॥
अनिलतरलनवनीलसरोजसलीलविलोचनमाना ।
विशदकुशेशयसञ्चयमन्दहसितशितरोचिरहीना ॥
मृदुलमृणालभुजारुणकुवलयमञ्जुलकरतलशोभा ।
संहतमिथुनरथाङ्गधृतस्तनकनककलशालसदाभा ॥
दधती सरसगभीरनिजामृतमनुसृतकेलिनितम्बा ।
जलदपरिधानतटा नवगुण्ठितपृथुतरपुलिननितम्बा ॥
कलितसालकलहंसवतंसकरोमावलीलसदङ्गा ।
नयनमनोरमनीरपरिभ्रमपटुतमनाभिविभङ्गा ॥
जलचरविविधविहङ्गमकलकलरसनारवपरभागा ।
अन्तरचरकरिमकरकरस्फुरदुरुजनितजनरागा ॥
हंसकतरलवलयमुखरीकृतशोणसरोरुहपादा ।
तदुदरकेशरनिकरसमाहृतनखमणिकिरणविवादा ॥[53]

The author following Kapilasaṃhitā[54] has named the river as the Gandhavatī[55] in which name the sacred river Gangā is flowing in Kali.[56] This Kāvya under discussion bears many similarities with the Gītagovindaṃ and other lyrical Kāvyas composed earlier. One can just compare Prabandha Nos. 38 and

---

53. S. M. Prabandha No.—33.

54. S. M. Canto—VIII, Verse—21.

55. काननोद्भवपुष्पाणां केतकीनां लतान्तरे ।
केशराणां च पद्मानां चम्पकानां विशेषतः ॥
फलानां वायुसंसर्गाद्गन्धार्थामान्महीतले ।
नाम्ना गन्धवती गङ्गा भवैकाम्रवने शुभे ॥ क. स. ॥ अः १७, पत्रम्-८२.

56. कलौ गन्धवती नाम्ना कृते भागीरथीति च ।
त्रेतायां जह्नुतनया कृते भागीरथीति च ॥ क. स. ॥ अः १७, पत्रम्-८६

42 of Sivalīlāmṛtaṃ with Prabandha Nos. 4 and 2 of Gītagovindaṃ respectively.

In short the verses and Prabandhas of this Śivalīlāmṛtaṃ, excepting a few, are mostly devotional and one feels like reciting or singing these every day. Besides being remarkable from the stand point of poetic expression and ornamental language, from the historical point of view this Kāvya is most important as it describes various Puranic temples, tanks and rivers around the famous Liṅgarāja temple at Bhubaneswar.

Editorial Note :

This lyrical Kāvya Śivalīlāmṛtaṃ is placed before the learned readers for the first time. As is said earlier, it was a very hard task to decipher the complete text in the palm-leaves severely damaged by the insects. However we have tried our best to make the text complete at all places where required excepting one or two. As some lines and words are not clear they have been left untouched to retain the original text. A question mark has been given within bracket at each place of doubt. At some places the text has been amended and the readings in the manuscript given in the footnote. The Prabandhas are serially numbered but the verses are numbered separately canto-wise. There are some printing mistakes which the learned readers, we are sure, will ignore.

I am grateful to Prof. Sarbeswar Das, Chief Editor and Pandita Nilamani Mishra, Curator, Orissa State Museum for their timely guidance and valuable advice. I am also thankful to Sri Suresh Chandra Jena, Asst. Editor, who has assisted me in comparing the script and preparing the press copy of the manuscript.

Śiva-caturdaśī
The 7th March, 1978

Bhagaban Panda
Editor

★ शिवलीलामृतमहाकाव्यम् ★

विषय-सूची

———

शिवलीलामृतमहाकाव्यम्

श्रीगणेशाय नमः

श्रीसदाशिवाय नमः

प्रथमः सर्गः

पार्वतीसम्भवः

स्थाणौ रागेण पाशौ[1] कृतवति[2] नयने किञ्चिदाकुञ्चयन्ती
रोमाञ्चोदञ्चिताङ्गी विगलदविरलस्वेदसान्द्रोत्तरीया[3] ।
मज्जन्ती हन्त लज्जासरिति गुरुजने वीक्ष्यमाणे समक्षं
पायाद्भूषाहिदोषात्प्रकटितकपटत्रासभाजा[4] भवानी ॥ १ ॥

मायाभोगामयौघाकुलितजगदलङ्कारभावैकरक्षा—
दीक्षायां यायजूकं[5] क्षितितल[6]चलनोदग्रपादाग्रघातम् ।
प्रोत्सर्पद्भूरि सर्पद्भ्रमणरयजयत्ताण्डवो[7]द्दण्डवेगं
शम्भोरम्भोजशोभाहरचरणयुगं सौभगं नस्तनोतु ॥२॥

शोणं पाणितले कलेवरमिदं[8] गौरं गले श्यामलं
विद्युत्पिङ्गलमीक्षणे निटिलगे नेत्रद्वये पाटलम् ।
राजत्कुण्डलिराजकुण्डलमलं शीतांशुखण्डोज्ज्वलं
वन्दे किंचन शैलभूपतनयासौभाग्यभोग्यं महः[9]॥ ३ ॥

---

1. क. स्थाणौरा...पाठः कीटदष्टः ।
2. ख. कृतवत ।
3. क. विगल...पाठः कीटदष्टः ।
   ख. स्वेदसाद्रोन्तरीया ।
4. ख. द्रासभाजा
5. ख. यागजूकं
6. ख. क्षितितलो ।
7. ख. सर्पद्भ्रमशयत्रयवोंत्ताण्डवों ।
8. क. कलेवर इदं ।
9. क. सौभा...ग्यं महः पाठः कीटदष्टः ।
   ख. सौभाग्यमहः ।

वेदात्मानमिमं[1] न वेद कतमः स्तुत्यर्थं[2] भावैर्विधेः
सामर्थ्यं निजकार्य्यसम्पदि यतः सम्पद्यतेऽव्याहतम् ।
तस्मादप्रशिवं स्वयंभुवि परं शब्दार्थयोर्भावना[3] –
भाव्येनान्वयमेति सं निधिमतां नानाफलेन स्वयम् ॥ ४ ॥

दोषाकरः खलु कलङ्कमलं[4] दधानो
मित्रोदयास्तमनयोर्विपरीतरूपः ।
यस्मिन्मम प्रसजति प्रसरं खलश्चे—
त्काव्ये स चन्द्र इव नन्दयते ततो माम् ॥ ५ ॥

सुरगिरिकृतसंगमा बुध[5] जनानन्ददायिनी विषदा ।
गौरीशमनुसरति कविता[6] गङ्गेव पावयतु[7] लोकम् ॥६॥

सुमनः सञ्चयः सुरभिर्वाणी संफुल्लमालतीलतिका ।
का नामोदयति दिगन्तं कथमिव हन्त स्फुरयन्तीयम् ॥ ७ ॥

आसीदखण्डबलखण्डधरापतीनां नासीरगण्यतम[8]पुण्यभुजप्रतापः ।
पूतात्मचिन्तननिरन्तरधीः स कोऽपि धूतारिवर्गनवदुर्गमही महेन्द्र ॥८॥

नित्यं शोभितलक्ष्मणार्चितगुणो[9] विश्वम्भरा संभवां
लक्ष्मीं भूमिभुजां बलेन[10]बुभुजे रक्षन्नयोध्यां पुरीम् ।
सूर्य्यानन्दविधायि निर्मलकुलाम्भोराजिराकाशशी
लोके यो रघुनाथ नाम विदितो रेजे नरेन्द्राग्रणीः ॥ ९ ॥

---

1. ख वेदात्म्यानसिमं ।
2. ख. कमतः सुत्यर्थं ।
3. ख. [शब्दार्थयोर्भावस ।
4. ख. दोषानिरः खलुकवलमलं ।
5. क. संगमामेव बुध ।
6. क. नवता ।
7. क. ख. पावयतत्र ।
8. ख. नासीरपश्यतम ।
9. ख. लक्ष्मणाचितपुशो ।
10. क. भूमि...पाठः कीटदष्टः
ख. भूमिभुजावचलन

कृतागमसमाह्वयस्तदनु तत्तनूजप्रभु —
र्बभूव तनयास्ततस्त्रय उदीतवन्तस्ततः ।
प्रतीतबलपौरुषप्रथमजस्तु तेषां द्विषां
बिषादजनकः परो हरिहरो नरेन्द्रोऽजनि[1] ॥ १० ॥

तत्पुत्रो गोकुलेन्द्रस्तदनु[2] वसुमतीमण्डलाखण्डलोऽभूद्
यस्या स्थाली सुधर्मागुरुबुधकविभिर्भासमाना सदैव ।
योऽसौ संग्राममूर्द्धनि प्रवतपरबलप्राणघाती प्रतीतो
लेभे पुत्रं जयन्तं समुचितमुदयं नन्दनानन्दलक्ष्मीः ॥ ११ ॥

कीर्त्तिर्यस्य दिगम्बरप्रणयिनी गौरीशरीरश्रिया
युक्तं यद्विपदाशयामपि सदा गङ्गामतिक्रामति ।
कान्तारे हतवीरवैररमणी स्वान्तानि[3]सन्तापय—
त्यन्तःस्थानखिलान्दहन्निव[4]परं यस्य प्रतापानलः ॥ १२ ॥

मुद्रयति हृदयपद्मं स्पन्दयति जनं बलादरिस्त्रीणाम्[5] ।
अपि शशिकान्ताद्वदनादकलङ्कः[6] कीर्त्तिचन्द्रमा यस्य ॥ १३ ॥

दीनानाथदयावशम्वदतया ख्यातः क्षितौ जग्मुषो[7]
देशे यस्य वरीवृतीति भगवान् श्रीलड्डूकेशः शिवः ।
तीव्राराधनसुप्रसन्नमनसा माङ्गल्यमुन्मूलय—
न्नित्यं राज्यधुरन्धरत्वमुखरी कुर्वाण एष प्रभुः ॥ १४ ॥

---

1 ख. नरेन्द्रोऽवनि ।
2. क. ख. गोपुलेन्द्रस्तदनु ।
3. ख. सन्तानी ।
4. ख नखितान्दहन्तीव ।
5. ख. वलादलि स्त्रीर्णा ।
6. ख. कान्ता वदनाऽकलाङ्क ।
7. ख. जग्मुषौ ।

सामादिनापि परभूभिभुजामजेयः
नामाकृतः स तु गदाधरनामधेयः ।
मान्धातृतान्तसमतामधिगम्य सम्य—
गाधाधृता विदितपौरुषमाप भूपः ॥ १५ ॥

श्रुतिसम्मतहृद्यपद्यगीतं शिवलीलामृतनामतः प्रतीतम् ।
करवै पुरवैरिणो मुदे तन्निजनामाङ्कितकाव्यबन्धमेतम् ॥ १६ ॥

क्वाहं शम्भोश्च गुणाः क्वेति न सीदामि चिन्तयोन्मत्तः[1] ।
गणयति कृतिसाध्यत्वं[2] न खलु पुमानिष्टसाधनत्वमतः[3] ॥ १७ ॥

प्रथमः प्रबन्धः

(नाटरागेण[4] गीयते)

॥ आदि तालेन ॥

जय जय शारदशशधरमण्डलललिताननचलिताकुण्डल ।
निरुपमसुषमकपोलतलामलसुरतटिनीजलमुकुल[5] ॥

मुनिजनमानसवतंसकदितिसुतवंशनृशंसदवानल ।
कंसमथनसुरशंसदुदीरितगुणगणलेश महेश ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥[6]

---

1. ख. किं तयान्ततः ।
2. क. कृतिसद्धतम् ।
3. ख. साधनित्वमतः ।
4. क. नाटकरागेण ।
5. क. मुकुट ।
6. क. इति ध्रुवखण्ड ।

त्रिभुवनदहनकरालहलाहलकवलन जीवितरुचिरत सुरासुर ।
निगदितनानानुतिततिलजलदलसं कुलसकलदिगन्तर ॥ २ ॥

कामितनिजरण[1] सन्धिधुरन्धरकुन्दकुमुदरजनीकर सुन्दर ।
वपुरवनीधरवरतनयावर हरपुरहरषविहार ॥ ३ ॥ (क)

कलितकुरङ्गकपालडम्बरु गीतशैलभुवन तरुमूल[2] ॥ ४ ॥

द्वितीयः प्रबन्धः

(गुज्जरीरागेण गीयते)

॥ यति-तालेन ॥

हृदयसरसिजकोष सञ्चर[3] दहरमहरहरभिनवम् । (ख)
एकतानविमानमुनिजनचित्तगोचरवैभवम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

क । मूलपुस्तके साङ्गीतिकतालमानानां निम्नप्रकारेणोल्लेखोऽस्ति—

(१) सा सा सरिगमरिगम प ध नि स रि ग नि ग म प ध नि म प ध स प स नि स रि ग ।

(२) प भो क्रिण धां धां धुग धुग धौंकट द्रेंकं तदिक् दिक् ता तेनां तेनां तेनां तेना तेना तेना तेना ।

(ख) मूलपुस्तकेषु तालमानानां निम्नोल्लेखोऽस्ति—
सा सा सारि गमरि गमरि गम पधनि मग परि पध पनि सा सा सा ।

---

1. ख. कामित वितरण ।

2. क पदशेषेषु 'इष्टा' त्युल्लेखोऽस्ति । प्रबन्धशेषे 'जय जयेति कलायां मानमित्युल्लेखोऽस्ति ।

3 ख. मनसिजकोष संचर ।

।। अथोच्चखण्ड ।।

प्रथम[1] पुरुषममित पौरुषसिन्धुमिन्दुकलाधरम् ।। २ ।। (क)

।। पुनर्यतिः ।।

सत्यसन्धमनाशमन्धकनाशनं करुणाकरम् ।। ३ ।।

विपुलराजतपिण्डपाण्डरषण्डपति[2] निज-वाहनम् ।। (ख)

।। पुनर्यतिः ।।

प्रलयकालकराललोचनदहनकृतजनदाहनम् ।। ४ ।।

तृतीयः प्रबन्धः

(मल्लाररागेण गीयते)

।। निःसारितालेन[3] ।।

शम्भो चलदम्भोरुहदल[4] सहजमित्र[5] नेत्र ।
संचारय सदयदृगञ्चलमयि हर मम परिपूरय ।
दैवतमेतमथ मनोरथ वितथ फलदायक ।
चण्डीधवचर्माम्बर भव चन्द्रहासखण्ड सदाशिव ।
चण्डरोचिरिन्दु विरोचन रोचमान लोचन ।।

।। ध्रुवपदमिदम् ।। १ ।।

(क) त्रिपुट – थाङ्ग थोङ्गट द्रिकि द्रिमिक्कट् थो । क्रिणां क्रिणां सा सा सा

(ख) तेना तेना तेना ते तेना तेना तेना तेना तनो तेन तेना इञा ।

---

1. क. प्रशम ।
2. ख. षण्डपोति ।
3. ख- निः सारुतालेन ।
4. ख. चलताम्भोरुह ।
5. ख. सहकमित्र ।

चूर्ण चूर्ण रुचिर तेनोचित भस्माचितरुचिर कलेवर।
चामीकर पिङ्गल नरोच्चय चक्रि रचित बन्धन ॥ २ ॥

॥ अथाभोग ॥

चिर सञ्चित सुचरित सञ्चयकृत चिन्तन चरण चिरन्तन।
चराचर[1] चरमगतिप्रद चित्त ताप मोचन ॥ ३ ॥

निगमाखिल वचनगोचर चेतोहर चित्र चरित्रकखण्डन[2]।
शत चित्रशिखण्डित शिखण्डज पण्डितगुरुवर्ग कर कङ्कण ॥४॥

चतुर्थः प्रबन्धः

(देशाख्यरागेण गीयते)

॥ सारिमानेन। मण्ठतालेन ॥

दलितकुन्द[3] कुमुद मन्द हास विषदमानम्[4]।
ललितशिखरिदन्तनिकर[5] सन्तत कृतमाननम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥

विगलिताङ्क मृगशशाङ्कहारि दधत मुत्तमम् ॥ २ ॥ (क)

(क) (१) सा सा रि गमरि गम पध नि निशा निगमय सा सा सा
(२) भे क्रे ण क्रिटि द्रिमिङ्कट तेना तेना इआ।

---

1. क. सरासर।
ख. सतगवर।
2. ख. चितहरचितरचितक।
3. ख. दलिदकुन्द।
4. ख. विषमानं
5. ख. दन्तीनि निकर

॥ अथाभोग ॥

रजतशिखरि-तुङ्ग-शृङ्ग-नियतनिजनिकेतनम् ॥ ३ ॥

सौभगमधुराङ्ग-भङ्गनिर्जित झषकेतनम् ॥ ४ ॥

पञ्चमः प्रबन्धः

(कल्याणाहारी[1] रागेण गीयते)

॥ झम्पकतालेन ॥

चरण परिचरण परगोपनृपनन्दनम् ।
नलिन-भवकृत-सतत-वन्दनम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

नन्दीशनन्दनं प्रणतहरिचन्दनम् ।
स्कन्दसिन्दूर[2] वदननलिनम् ॥ २ ॥

सुखितसुरलोककृतशश्वदभिनन्दनम् ।
नमत-तापित[3] हृदय-चन्दनम् ॥ ३ ॥

विषय विषपरिमुषित[4] लोकमतिबन्धनम् ।
परिशमितसुधनभवबन्धनम् ॥ ४ ॥

षष्ठः प्रबन्धः

(आशावरी रागेण गीयते)

॥ त्रिपुट-तालेन ॥

सारफलनिधिमपि समादृततीव्रयोगसमाधिकम् ।
लोक-सेतु-धुरीण-भाव-गुणाधिकं निरुपाधिकम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

1. ख. कल्मशीहारी ।
2. ख. सुन्दसिन्दुर ।
3. ख. ग. नमत हृत् तापित ।
4. ख. ग. विषयपरिमुषिक ।

देव देव भवन्तमेव हृदन्तरमिह[1] शङ्करम् ॥ २ ॥ क ॥

पाहि माममरेन्द्र भव तव पादपङ्कजकिङ्करम् ॥ ३ ॥

॥ अथाभोगः ॥

त्वामृते वलते न मे मतिरन्यदेवमुपासितुम् ।
तेन लोकपते न किमु चित्रमत्र मामनुशासितुम् ॥ ४ ॥

सप्तमः प्रबन्धः

(वसन्तरागेण गीयते)

॥ अड्ड-तालेन ॥

नीलाम्बुजबन्धुर-लीलालयकन्धर ।
हारायितपन्नग-साराहितसौरभ ॥
माधव विधिसम्भव मम हर शरणं भव ।
निर्गुणगुणनायक निःश्रेयसदायक[2] ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

ताण्डवविधिपण्डितपाण्डरशशिमण्डित—
कायक वरदायक निजगुणपरिगायक[3] ॥ २ ॥
नारायणपूजितदारार्द्धतनूजित ।
सन्दीपितमारक नन्दिप्रिय-कारक ॥ ३ ॥ (ख)

(क) नि अई अई अईति अई अई अईति अई अई अई ईत
आ ई आ । अईति आईअ ।

(ख) (१) सा सा रि ग म म रि ग म प सा रि ग म प सा रि ग म ध नि नि ध म
प ग ति प रि ण प स नि ध म । सरि धनि धम म ध नि ।

(२) ता झेक्रिता ताक्रिता झेक्रिता थोङ्कट कट थोङ्कट तेना तेना तेना ।

---

1. ख. हृदन्तरमिह ।
2. ख. निःश्रेयसदायत ।
3. ख. परिपायक ।

॥ अथाभोगः ॥

लङ्काधिपतोलन-शङ्काहितदोलन —
कैलासनिजालय-शैलचलनाभय ।
विस्मितगणमानन सस्मितरुचिरानन —
शारदशरणागत रावणकरुणावृत ॥ ४ ॥

अष्टमः प्रबन्धः

(केदाररागेण गीयते)

॥ झम्पकतालेन ॥

सकलनिगमहितं सदाशिव सज्जनपरसहितम् ।
शरणागतजनतापरिपालन सन्ततसमवहितम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

सदाशिवचरणकमलमुदितं[1] तरुणमरुणमुदितम् ।
शरणमुपैमि तवाहममङ्गलमिह बितनुदितम् ॥ २ ॥

ललितसलीलगतं कलितमनोऽभिमतम् ।
गलितपरागसुरभितदिगन्तमनन्तमहिमविततम् ॥ ३ ॥

तापसहृदि निहितं[2] तापशमनविहितम् ।
तापतिमिरचय[3] चण्डकरामलमण्डलमनपिहितम् ॥ ४ ॥

इति श्रीधराधिराजनन्दिनीरमणचरणारविन्दप्रमोद[4]-निरन्तरमासादित[5] प्रभूतपूतशैवाचार-प्रचार-प्रताप-भूवर-गदाधरमान्धातृविरचितं मेदिनीकोद्वेलितं[6] ललितस्वरपाटतेनाङ्गानैकरागबन्धं शङ्करप्रियङ्करं प्रबन्धं सहृदयानन्दमभिनन्दतु सज्जन ।

---

1. ख. चरणमनलमुदितं ।
2. ख. निमूतं ।
3. ख. तायतिमिरचय ।
4. ख. चरणारविन्द प्रदोह ।
5. ख. निरन्तरासीदित
6. ख. मेदिनीजातनलिनं ।

नवमः प्रबन्धः

(भैरवरागेण गीयते)

॥ एकतालीतालेन ॥

शारदसरसिजसोदरवदनम् ।
मुकुलितकुन्दकदम्बकरदनम्[1] ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

चिन्तय हृदय भवाय भवं तम् ।
दीनजनावन[2] नियमवन्तम् ॥ २ ॥

अरुणतमोपह-करुणदृगन्तम् ।
सन्ततमपि दिशि दिशि विकिरन्तम् ॥ ३ ॥

रसिक-मनोरम-वचनमुदीतम् ।
जयति गदाधर-कविवरगीतम् ॥ ४ ॥

लावण्यं किमु वर्णनीयपदवीमारोहतां मादृशां
गौरीसंचितधर्मकर्मणि परीणाम[3] गिरीशस्य तव ।
येनापाङ्गदृशाप्यनङ्गजयिना शैलाधिराजात्मजा
लोकेशानपहाय नायकगुणैर्लेभे परां निर्वृतिम् ॥ १८ ॥

दग्ध्वा योगबलेन जन्मनि पुरा दक्षाध्वरध्वंसिनो[4]
लोकेशस्य सतीमतीति[5] विदिता यासीत्किल प्रेयसी ।
तामेनां समुपेयुषीं शुभपरिपाकेन सा केनचि—
न्मेना भूधरराज[6] पट्टमहिषी सूते स्म तस्मात्सुताम् ॥ १९ ॥

काले नाथ वयोविशेषललितां नाथः सुतां भूभृतां
तां मुक्ताङ्कशशाङ्कसुन्दरमुखीमुद्भिन्नतुङ्गस्तनीम् ।
पश्यन्बालकुरङ्गलोलनयनां शुम्भन्नितम्बस्थलां
तस्या रूपकुलोचितं वरमृते चिन्तां[7] दुरन्तां ययौ ॥ २० ॥

---

1. ख. कदम्बनरदनं
2. ख. दीनाधनावन ।
3. ख. परिणामं ।
4. ख. ध्वंसिये ।
5. क. लोंशस्य सती...पाठः कीटदष्टः ।
   ख. लोकेशस्य मतीति ।
6. ख. तन्मनात्वधरषट्टराज ।
7. ख. वीक्ष्य ।

अथामरमुनेर्मुखादतिसुखाकरं सादरं
वरं वत दिगम्बरं समवगम्य सम्यङ्मनाः ।
मनागपि ततः परं न नृपतिं न वा स्वर्पतिं
परं मृगयतेऽनिशं स गिरिशं गिरिः शङ्कितः ॥२१ ॥

विज्ञाय विज्ञाननिधिं समाधिं
तमास्थितं सुस्थमधित्यकायाम् ।
भक्त्यैव साकं सुतया स तस्य
समाससादाश्रम[1]मादिपुंसः ॥ २२ ॥

सं तुतोषयिषन्नेष तं तुषारधराधरः ।
ववन्दे गीतबन्धेन स्तुवन्देवं महानटम् ॥ २३ ॥

दशमः प्रबन्धः

(आशावरीरागेण गीयते)

॥ त्रिपुट-तालेन ॥

अमलनखकिरणमणिकेशरावलिललितमङ्गुलीदलचरणकञ्जसारम् ।
सकलसुरगणमौलिमालतीधूलिरञ्जितमतिदुस्तरजगदम्बुनिधिपारम् ॥

स्मरति हररूपं ध्येयम्[2] । स्मरणमङ्गलमखिलनिगमगेयम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

सुरनागरनागरीलोकरोचनकपट-गन्ध-गज-बन्धन-कानन-लीलम् ।
बिभ्रदतिशुभ्रतममुरुयुगलकदलिकाकाण्डमुरुताण्डवोद्दण्डशीलम् ॥२॥

त्रिवलिवलयितमुदितमुदस्मनुबिभ्रदतिसुभगगम्भीरतरनाभिकूपम्[3]
अनुपनीतपुण्यलावण्यमयनीरचयनिर्झरप्रसरदावर्त्तरूपम् ॥ ३ ॥

लसितसितभसिताङ्करागरञ्जितमजितकृतचरणपरिचरणमयदारम् ।
स्फुरदुरगयज्ञोपवीतपरित्रातमधिवत्स[4]सौभगभुजगभोगहारम् ॥ ४ ॥

---

1. क. समासमादाश्रम ।
2. ख. हरचरणध्येयं ।
3. ख. नाभिद्रुगं ।
4. क. यशोपवीतमधिवत्स ।

नीलजलधरपटलविजयपटुकण्ठतटरुचिरुचिरकर्पूरपूरगौरम् ।
तपनतनयासलिलमिलदमलजाह्नवीनीरभरविषदतरकान्तगौरम् ॥ ५ ॥

प्रणतदशलोकेशकाम्य[1] सं पदुपहरणविधिधौरेयभावभाजम् ।
कलयदहि[2] वलयफणिमणिकिरणरञ्जितञ्जितपरिघदर्पदशभुजसमाजम् ॥

दधदधरमरुणवरविम्वडम्वरमुदितकुन्दसुन्दररदनवृन्दभासम् ।
वदनमपि मदन[3]मदहारिचलजलददलसदृशदृगनूनतिलसूननासम् ॥ ७ ॥

खण्डमण्डलकुमुदबन्धुबन्धुरमौलि सिन्धुराजन[4]वसनमन्धकारि ।
गाङ्गजलभङ्गसङ्गतजटाजूटतटमनघमान्धातृबन्धहारी ॥ ८ ॥

तपस्यन्तं सान्त्वं गिरिशमरिदोषान्न विदुषा—
मपि क्षेमं काम्यैं सकरुणदृशार्य्यानुचरितम् ।
नमस्यन्नेतस्मिन्व्रतवरिवसितौ चरणयो
भवित्रीं स्वां पुत्रीमतनुत हिमाद्रिः क्षितिधरः[5] ॥ २४ ॥

अनुमन्यते स्म तदभीप्सितं ततो
जगतो हितं गिरिनुतो गिरीशिता ।
स परं निमित्तमभवद्ध्रुवं यतो
भवितव्य एव शिवयोः समागमः ॥ २५ ॥

अरण्यानीमेषा गिरिशपरितोषाय परितो
भ्रमन्ती पुष्पाणांनिचयमवचिन्वत्यनुदिनम्[6] ।
दधौ शम्भो रम्भोरुहकुहरलक्ष्मीहरतनु—
र्मनोनेत्रप्रीतिं धरणिधरराजन्यतनया॥ २६ ॥

तपोभङ्गं विद्वान् स तु सपदि भङ्गं वरतनो—
रसङ्गं मन्वानः परमपुरुषार्थैकपदवीम् ।
गिरीशः पश्यन्त्या गिरिवरभुवो भूतनिवहैः
समं कामं निघ्नन्नहह तत एवान्तरदधात् ॥ २७ ॥

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये [पार्वतीसम्भवो नाम] प्रथमः सर्गः ।

---

1. ख. दशलोचनशकाम ।
2. क. ककलय ।
3. ख. वदन ।
4. क. ख. सिन्धुराजिन ।
5. ख. पुत्रीमतनुमहिमाद्रिक्षितिधरः ।
6. क. विचन्वत्यनुदिनं ।

द्वितीयः सर्गः

अथाकस्मादन्तर्दधति दयिते लोचनपथाद्
व्यथामन्तर्गाढ़ां मनसि विनिगूढ़ां धृतवतीम्[1] ।
धराधीशः कन्यां बत विजनवन्यामुवि भवं
स्मरन्तीं सस्नेहां सचकितमपश्यद्दशदिशः ॥१॥

अथ सा विषण्णवदना वनान्तरे
मदनाङ्गनाशनं विना कृताङ्गना ।
भृशमुन्मना[2] धरनरेन्द्रनन्दना
विनिनिन्द दुर्विधिमधीरधीरियम् ॥ २ ॥

एकादशः प्रबन्धः

(मारुरागेण गीयते)

तव हतदैवानदैवविगीतम् ।
रचितमिदं पदमञ्चितवानसि[3]-पञ्चविशिखमविनीतम् ।

ललितकोकिलपञ्चमविषमपदं रचयति च निकामम्[4] ।
श्रवणपथातिथिरपि[5] यदुपाहृतविरहमरणपरिणामम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

कलयसि कलमधुपावलिझंकृतहुंकृतमपि हृदि कुन्तम् ।
विरहितरुणतरुणीजनविशंसनकारणसहज दुरन्तम् ॥ २ ॥

---

1. धृतवती—इति पाठः ।
2. भृशमुन्मन—इति पाठः ।
3. रचितमिद...तवानसि—पाठः कीटद्रष्टः ।
4. ...कोकिलपञ्चम...चनिका—पाठः कीटद्रष्टः ।
5. श्र...तिथिरपि—पाठः कीटदष्टः ।

पुरहरविजयविजृम्भितपौरुषमनलदवातिकरालम्[1] ।
रचयसि कुसुमचयं खलु दिशि दिशि विषयविशिखशरजालम् ॥ ३ ॥

अबुधविधाय कथं प्रियसङ्गममतिहृदयङ्गमरूपम् ।
नटयसि न चिरमित्यभिमततरविरहितदननुरूपम् ॥ ४ ॥

घटयसि विघटविधुन्तुदचर्वणहतमपि पार्वणचन्द्रम् ।
पुनरपि किमिति तथैव वृथा जनतर्जनपरिहृततन्द्रम् ॥ ५ ॥

कलयसि मलयमहीधरसंचरमारुतमपि वत पापम् ।
विषधरविसरविषानलशवलनजनितनिखिलतनुतापम्[2] ॥ ६ ॥

याति तव कितवजनाननुकूलन एव हि मतिरतिसज्जा ।
उचितं तदिह ममापकृतिं प्रति संप्रति भवति न लज्जा ॥ ७ ॥

इति हरविरहविषादभृशातुरगिरिजावचनमुदितम् ।
जयति रसिकजनरञ्जनविरचनसुकविगदाधरगीतम् ॥ ८ ॥

अद्याहं तमवद्यमेव गणये नारीवधे दुर्विधे
यस्तेऽभूद्व्यवसायसाहसरसः श्रेयो हरः श्रेयसाम् ।
यन्नो लुम्पसि सानुकम्प इव मे जीवातुमेकान्तत-
श्चेतः सङ्गमनङ्गवैरिणि पुनस्तत्ते महत्ते हितम् ॥ ३ ॥

एवं खण्डशशाङ्कमण्डनपरित्यागातिसन्तापिता
सौभाग्यं शरदिन्दुसुन्दरमुखी बन्ध्यं निनिन्दात्मनः ।
पश्यन्ति च मुखानि सा दशदिशां शून्यानि कन्यागिरे—
र्गन्तुं तातनिकेतनं प्रतिमनः साकं सखीभ्यां दधौ ॥ ४ ॥

---

1. पौरुषमनल…कराल—पाठः कीटदष्टः ।

2. भृशातुर…जावचन—पाठः कीटदष्टः ।

अथ तदिदमुदन्तं हन्त विज्ञाय राजा
धरणिधरभटानामात्मजाभीष्टभङ्गम् ।
अधिगिरिवरशृङ्गं तूर्णमागत्य निन्ये
निजसदनमशक्यासङ्गसंकल्पना सा ॥ ५ ॥

अपश्यन्तीमन्तर्गिरिशपरितोषं च पुरतः[1]
सखी निर्णयैनां[2] निपुणमतिराकारकलया ।
अनर्हां मन्वाना कुसुमसुकुमारेण वपुषा
परिश्रान्त्यै मेनामिति बचनमूचे सकरुणम् ॥ ६ ॥

हन्त निशान्तविनिद्रा सन्ततभावनावशादवशा ।
पश्यन्तीव पुरः सा पुरहरमिति भर्तृदारिकालपति ॥ ७ ॥

द्वादशः प्रबन्धः

(आशावरीरागेण गीयते)

॥ झम्पक तालेन ॥

न कुरु सितिकण्ठ मयि कुण्ठमयमानसम् ।
तव चरणशरणजन उचितकरुणारसम् ॥

देव मम हृदयमेवम्
त्वामुपचरामि चिरसुखादसेवम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥ १ ॥

सकलहृदि गिरिश यदि संचरसि सन्ततम्[3] ।
किं नु मम कलयसि न शोकनिकरं ततम् ॥ २ ॥

---

1. च...पाठः कीटदष्टः ।
2. निर्णीयैनां—इति पाठः ।
3. कुण्ठमयि मानसं—इति पाठः ।

विदितमित्र कितव तव हृदयमतिनीरसम् ।
मामहह विरहयसि नाथ मदनागसम्[1] ॥ ३ ॥

मनसि न जहामि तव हासनवशोभनम् ।
मुखसकलशीतरुचिमपि नयनलोभनम् ॥ ४ ॥

शिवद तव पदकमलगन्धमनुरुन्धति ।
का न सुखद[2]मभिनन्दति कलावती ॥ ५ ॥

स्मरहरण विस्मरसि किमिदमभिभाषितुम् ।
मयि दयितमसमुचितकरुणमुदासितुम् ॥ ६ ॥

भूतिभूषित वितर सदयनयनाञ्चलम् ।
पञ्चशरविनयकरमङ्ग मयि मङ्गलम् ॥ ७ ॥

इति विरहमोहभरशिखरितनयोदितम् ।
जयति कविमान्धातृगीतं मनसोदितम्[3] ॥ ८ ॥

मनो लग्नं देवि स्मर वजाय[4] खण्डेन्दुमुकुटे
सुतायास्ते मातर्मदवधिर्विधिप्रेरितमिव ।
स्फुरन्तीमप्येतां धरणिधरराजश्रियमियं
ग्रहग्रस्तेवान्तरतदवधि तृणं हन्त मनुते ॥ ८ ॥

भवामि शैलेन्द्र भवामि साम्प्रतं
विना न पुण्येन पिनाकिनः प्रिया ।
क्षितिप्रमूढप्रमितिं करोति सा
तपोवनं यातुमपोहनं श्रियः ॥ ११ ॥

---

1. नाथ पदनागसं—इतिपाठः ।
2. कानमुखद—इतिपाठः ।
3. मनपोदितं—इतिपाठः ।
4. स्मरविजयिनि– इति पाठ; ।

अथानुनीता तपसो निवर्त्तितुं
सुता जनन्यावगतात्मभावया ।
चिरस्थितार्थव्यवसायनिश्चया
निरास्थदप्निभ्रुवविभ्रमेण ताम् ॥ १० ॥

अथ गुरुफलोद्देशावेशात्प्रसादित चेतसः
पितुरनुमतं जानानासौ तपोवनसेवनम् ।
निरगमदहो स्नेहोदग्रं निरस्य निजं निजं
सपदि भवनान्मेनापुत्री सखीसहितोन्मना: ॥ ११ ॥

मुक्ताहारविलेपनाम्बरलसत्कान्तिः कुरङ्गीदृशा--
माश्चर्य्यं च निशान्तगोचरसमुन्मेषश्रियं बिभ्रती ।
एकान्तं धृतभोगभूषणरतिः सौधे परेऽवस्थिता
सा गौरीशिखरे चचार परमं गौरी गरीयस्तपः ॥ १२ ॥

शीर्णं भूरुहपक्वपर्णमपि यन्नाहारमाहारय--
त्तीव्रं चित्तसमाधिमादृतवती खण्डेन्दुचूडामणौ ।
तेनासाव तदुष्करेण महतालोकेऽपर्णेति चे -
त्किं ब्रूमो गमितेति तापसजनैर्दृष्टा तु सा पार्वती ॥ १३ ॥

अथ तपःपरिपाकमुपागतं
धरणिभृद्भुवि भूतचमूपतिः ।
समुपगम्य पुरः समुपस्थितः
स्फुटजटाजिनदण्डधरो वटुः ॥ १४ ॥

सबहुमान पुरःसरमर्च्चित--
स्तुहिनभूधरनन्दनयानया ।
समपनीय पुरः सूचिवानुचि--
तमवदद्वचनं[1] मतिमोहनम् ॥ १५ ॥

1. सूचिवानुचितमदवचनं --इतिपाठः ।

त्रयोदशः प्रबन्धः

(केदाररागेण गीयते)

॥ कुडुवकतालेन ॥

अयि वरसुन्दरि तव विजनाय वनाय शरीरमुदारम् ।
अभिनवयौवनमुचितमिदं न शिरीषकुसुमसुकुमारम् ॥
बाले मम वचनम् । शृणु हितमतिसारम्[1] ।
दमयसि किं नु तनुं नृपनन्दिनी परिहृतसौधविहारम् ॥ १ ॥

अरुणचरणयुगलं तव हन्त वनेषु कथं मृदुलान्तम् ।
विचरति विकट भसतलकण्टकदन्तुरितेषु नितान्तम् ॥ २ ॥

पृथुतरविम्बनितम्यमनोहर मुक्तरसनकटिदेशम् ।
रूपमिदं तव भवति न शोभनमुज्झितसमुचितवेशम् ॥ ३ ॥

रचयसि कुचकलशं न कृशोदरि कुङ्कुमरसलसदङ्गम् ।
नस्तुलहारलतावलवलायितमनुमतवल्कलसङ्गम् । ४ ॥

किमिदमनञ्जनमपि कृतखञ्जनविनयननयनमलीनम् ।
मनसिजविजयशरं खलु वहसि निवातकमलसमशीलम् ॥ ५ ॥

कुसुमचयेन कुटिलकचैसंचयमञ्चसि सुतनु नकामम् ।
अहह मुनेरिव सुमुखि तपस्तव जनयति विषयविरामम् ॥ ६ ॥

भवदसुलसमधिकं वरवर्णिनि किं वरमवकलयन्ती ।
दुश्चरपरमतपः प्रति संप्रति भवसि मनो वलयन्ती ॥ ७ ॥

इतिकृतचाटुवाचाटवटुभाषितमनुगिरिसुतमुपनीतम् ।
रसयतु रसिकजनेषु मनोहरसुकविगदाधरगीतम् ॥ ८ ॥

---

1. शृणु...म...सारं—पाठः कीटदष्टः ।

इति ब्रुवाणं नगराजनन्दना
त्रपासखी साथ सखीमुखेन तम् ।
निबोधयामास निजं मनोरथं
शशाङ्कचूडाङ्कतलाधिरोहणे ॥ १६ ॥

श्रुत्वा वाचं सवाचंयमहिमगिरिजासम्मुखीनां सखीतः
शम्भौ सम्भावनीया न बुधजनदृशा प्राह दोषानशेषान् ।
तासां वाचाटवाचामथ कुपथजुषामक्षमापास्य मौनं
तत्रोमा[1] वस्तुतस्तान् गुणभुवि वितथानन्यथा व्याचचक्षे ॥ १७ ॥

निनिद्विषन्तं पुनरोष्ठचेष्टया
निरूप्य सा वेल्लितचिल्लिवल्लरी ।
निवारयामास वटुं कदूक्तिभिः
स्वधर्ममर्मविधमायतेक्षणा ॥ १८ ॥

प्रतिप्रतिक्षेपवचः श्रुतिक्षमं
कथं श्रुतीयामिति चिन्तया ततः ।
जवादुदस्थादनवस्थिते[2] हिता
रुषाथ सा गन्तुमना वनान्तरम् ॥ १६ ॥

अथ शशिखण्डमण्डनमनङ्गसहस्रमद—
प्रशमदकान्तरूपमतिशान्तमनः सुलभम् ।
प्रतनमदर्शयन्निजवपुर्वृषकेतुरुमामिति
प्रहसन्नुवाच बहुतत्तपसा विजितः ॥ २० ॥

वितन्वाना तन्वि त्वमिह परमं यन्मम कृते
तपो योगं भोगं सदनसुलभं विस्मृतवती ।
शरीरार्द्धं तत्ते प्रणयिनि ददानीति गदिता
परां कोटीं प्रीतेरगमदगराजन्यतनया ॥ २१ ॥

---

१. ततोमा—इतिपाठः ।

२. जवादुदस्थाननवस्थिते—इति पाठः ।

अथ पुरहरः पित्रा दत्तां[1] यथाविधि तां सुता—
मनुहुतवहं पाणौ कर्त्तुं यदोद्यमनागतः।
व्यदधत ततः पुष्पसारैस्तदैव सुमङ्गलं
स्नपनमनयोः सर्वाङ्गीणं सुरेन्द्रवनाश्रनाः॥ २२॥

आव्यामा वृषभध्वजेन तदनु प्रीतात्मना सा स्वसा
मैनाकस्य मनागनुन्मुखमना विश्लेषतः प्रेयसः।
याने नाथ[2] हिरण्मयेन नगरीं प्रत्यागता भूभृतो
राजश्रीरिव नागरीपरिषदां नेत्राम्बुजैः पूरिता॥ २३॥

इति श्रीमदग्निचिनित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये गौरीतपःपरिपाको नाम द्वितीयः सर्गः।

---

1. पितृदत्तां—इति पाठः।

2. ...नेनाथ—पाठः कीटदष्टः।

तृतीयः सर्गः

अथ स्वतातय नगेन्द्रनन्दना
सखीगिरा चन्द्रमुखी यथातथम् ।
निवेदयामास पिनाकिनः पुन—
र्मुखप्रसादोदितमप्यनुग्रहम् ॥ १ ॥

तन्तादृग्भाग्यभोग्यं त्रिनयनमवयन् सानुमानात्मजाया
जामात्वे तस्य वेदोदितविधिविधिना कल्पयिष्यंस्ततस्ताम्
रत्नालङ्कारनूत्नाम्बरवरसजनारम्भसम्भ्रान्तलोलं
सम्भारं संबभार क्षितिधरनृपतिः कल्पनाकल्पवृत्तिः ॥ २ ॥

अथ स्फुटं चन्द्रकिरीटचोदिताः
समागताः सप्तमुनीश्वरा दिव ।
दिनत्रयानन्तरमब्रुवन् ध्रुवं
गिरीशवैवाहिकवासरं गिरिम् ॥ ३ ॥

ततः सरम्भातरुचारुचत्वरां[2]
सुसिक्तसंमार्जितराजसंचराम् ।
चलत्पताकावलिचारुतोरणां
पुरीमलङ्कारयति स्म भूधरः ॥ ४ ॥

अथ निजतनयां तां हन्त पूर्वेद्युरेव
श्रुतिविहितहरिद्राश्लिष्टगन्धाधिवासम् ।
परिणयनदिनादौ तुङ्गमाङ्गल्यघोषैः
सह कुलयुवतीभिः स्नापयामास मेना ॥ ५ ॥

---

1. चि...नृप...पाठः कीटदष्टः ।
2. रम्भा...चारुचत्वरं —इति पाठः ।

अथ शिरसिभुजिष्यासंहृताकल्पानकुम्भा-
त्स्नपनसलिलकुम्भादम्बुधारा पतन्ती।
कनकशिखरशृङ्गाद्व्योमगङ्गाधरित्री—
मिव गिरिवरपुत्रीं भूषयामास भूयः॥ ६॥

विचित्रचीनांशुकसंभृतश्रियं
प्रसाधयिष्यन्नथ तां सखीजनः।
जवादहंपूर्विकया समापतत्
प्रतप्तचामीकरचारुमूर्तिविग्रहां॥ ७॥

चतुर्दशः प्रबन्धः

(कामोदीरागेण गीयते)

तरुण-सरोज-सपत्नम् । काचिदरुण-नखरत्नम्।
चरणमरस्त्वयदपि विफलंकृतपावकविरचनयत्नम्।

॥ ध्रुवपदमिदम्॥

काचन पदमिदमीयम् । सुरभिकमलकमनीयम्।
समुचितमेव सहंसकमकुरुत भुवनत्रयमननीयम्।
काचन नवमुपनीतम् । काञ्चन-रोचिरुदीतम्।
अतनुत मणिरसनागुणमधिगुणमनुकटितटपरिनीतम्॥ ३॥

कापि विमलतरतारम् । प्रणयि सखीवरहारम्।
अनुकुचकनकधरं समघटयत चर्च्चितमृगमदसारम्॥ ४॥

कापि विहितबहुवेशा । परिचितविविधविशेषा।
ललिततरत्रिकंकण्ठरुचिसविस्मयरहितनिमेषा॥ ५॥

---

1. ललिततरत्रिक—इति पाठः।

कापि कृतस्मितलेशम् । भूषणगणविनिवेशम् ।
रचितवती चतुरा परिकर्मणि नवसखमुपवेशम् ॥ ६ ॥

कुङ्कुमतिलकितभालम् । कुसुमितकुन्तलबालम् ।
विदधे कापि शिरोमणिमण्डनमनवधिकान्तिविशालम् ॥ ७ ॥

सुकविगदाधरगीतम् । श्रवणचुलुकपरिणीतम् ।
मधुरममृतमिव सुखयतु सज्जनवदनसुधांशुनिरीतम् । ८ ॥

इतीयमाबद्धविभूषणाम्बर –
स्रगङ्गरागस्फुरदङ्गसंहितः ।
अधारयन्कामपि कान्तिसम्पदं
त्रिनेत्रचित्तभ्रमदायिविभ्रमा ॥ ९ ॥

व्यज्ञापयन विज्ञाः शम्भुं सप्तऋषयः समुपागम्य ।
अद्य विभो समयस्ते हैमवतीपाणिपीडनायेति ॥ १० ॥

अथ विवाहमहोत्सवमण्डनं
प्रकृतिखण्डितदर्पकदर्पकः ।
अधितलोकमनोनयनोत्सवं
समधिकं समनोरथमात्रतः ॥ ११ ॥

ब्रह्मेन्द्रोपेन्द्रवैवस्वतवरुणमरुद्राजराजप्रधानै–
र्देवैः सेवैकतानैरुपचित परमानन्दनन्दीयमानः ।
गान्धारग्राममार्गाश्रितललितपदामन्दसन्दर्भगर्भं
गन्धर्वैर्गीयमानो नगवरनगरीं प्राविशच्चन्द्रचूडः । १२ ॥

---

1. दैवैः...कतानैरुपचित—पाठःकीटदष्टः ।

श्रेणीभिश्चामराणां सुरयुवतिकराम्भोरुहोत्सङ्गरङ्गे
नृत्यन्तीभिः समन्तान्मणिवलयरणत्क्वाणतालानुरूपम् ।
भ्राजन्तं राजमार्गे नगनृपनगरीनागरीणां गिरीशं
लोलापाङ्गोत्तरङ्गैर्नयनकुवलयैरर्चितुं संभ्रमोऽभूत् ॥१३॥

पञ्चदशः प्रबन्धः

(वसन्तरागेण गीयते)

॥ पडितालेन ॥

एकचरणधृतयावकरागा । चन्द्रमुकुटमनुलसदनुरागा ॥
काचन भवमधिकम् । अतनुन लोचनपथपथिकम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

एकपदाहितनूपुरवलया । कलिता मसि कुतूहलकलया ॥२॥

अपि वपुरपगतचीन-निचोला । पुरहर-वदन-विलोकनलोला ॥३॥

विगलितगलितघनस्तनहारा । परमचमत्कृतिचञ्चलतारा ॥४॥

एकनयनजयदञ्जनलेखा । सामिरचितकुचचन्दनवेशा ॥५॥

विस्मृतसहजमदालसगमना । अवमानितनिजगुरुजनवदना ॥६॥

विपुलनितम्बभरं बहमाना । अनुपदमपटुपदानि ददाना ॥७॥

सरसमसृणपदसम्पदुदीतम् । जयति गदाधरकविवरगीतम् ॥८॥

साम्प्रतं धरनगेन्द्रनन्दना यत्तपः परममप्यतप्यत ।
अन्यथा कथमिमं मनस्विनी कान्तमेवमतिकान्तमेतु सा ॥१४॥

वाचमित्थमवयन् प्रियङ्करीं
पौरपङ्कजमुखीप्रचारिताम्[1] ॥
आचरत्परमनुग्रहं दृशा
तादृशा शिशुशशाङ्कशेखरः ॥१५॥

ततः स्वनत्तूर्यमृदङ्गमङ्गलैः
शुभैरुलूलुध्वनिभिर्मृगीदृशाम् ।
पुरूसमासन्नषडर्घ्यसत्क्रियो
विवेश वैवाहिकमण्डपं विभुः ॥१६॥

ब्रह्मर्षिसम्मतपथेन यथाविधानं[2]
वैवाहिकं विधिमुपक्रममाण एव ।
स्नातां नवाम्बरविभूषणभूषिताङ्गीं
हस्ते चकार धरराजसुतां स तावत् ॥१७॥

कम्बुना वितरणाम्बुसंभृतं
वेपथुश्लथकराम्बुजच्युतम् ।
स्वेदपूरपरिपूरणात्क्षणा –
त्संदधे पुनरलक्षितं हरः ॥१८॥

वेदोदितेन विधिनाथ भवो भवान्या
माङ्गल्य[3]तन्तुमधिकण्ठतटं बबन्ध ।
शम्भोरलंभवति यत्प्रभवानुभावा–
त्पीतोऽपि कालकलनाय न कालकूटः ॥१९॥

---

1. पङ्कजमुखी···तां—पाठः कीटदष्टः ।
2. य···पाठः कीटदष्टः ।
3 मङ्गल—इति पाठः ।

ततस्तु तौ कामसमृद्धिकामुकौ
वधूवरौ स्मेरमुखौ पुनः पुनः ।
किरीटकोटीतटघट्टिताङ्घ्रि लिं
व्यतिक्षिपेते स्म शुभाक्षताञ्जलिम् ॥२०॥

समस्करोन्मन्थनजं धनञ्जयं
स्वमेव रूपं स तदा सदाशिवः ।
जुहाव तस्मिन्विधिवोधिताध्वना
हविः पवित्रं सकलागमार्थवित् ॥२१॥

रराज लाजाञ्जलिहोमधूमतो
दृशोर्द्वयी कोकनदायितायता ।
चिरानुरागं किममान्तमन्तरे[1]
स्फुटं वमन्ती सुतनोरनुप्रियम् ॥२२॥

अथ समाप्तविवाहमहोदयं
सदृशरूपवधूवरयोर्द्वयम् ।
अभिननन्द सरोरुहनन्दनः
सहसुरैश्च ननाम सनन्दनः ॥२३॥

षोडशः प्रबन्धः

(मह्लाररागेण गीयते)

मनसिजगञ्जन भवभयभञ्जन मोहतमोऽपहभरण हरे ।
जगदनुरञ्जन चरितनिरञ्जन दुरितमतङ्गजसमज हरे ॥
जय जय भव भवनाधिपते ।
पालय परमकृपालय शङ्कर दनुजभयङ्कर मनुजगते ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

---

1. किममान्त ... पाठः कीटदष्टः ।

भसितविभूषण विरहितदूषण तनुजितशारदरजनीपते ।
सहृदयतोषण सज्जनपोषण सुन्दरकुन्दरदनविततें ॥२॥

खलजनदण्डन शशधरमण्डन हारलतायितभुजगपते ।
मखविधिखण्डन निटिलगचण्डनयननिजजनहितनिहितमते ॥३॥

सनकसनन्दनविरचितवन्दनराजतधराधरकृतवसते ।
त्रिभुवननन्दनमतहरिचन्दन सुकविगदाधरगीतरते ॥४॥

सप्तदशः प्रबन्धः

(मालवश्रीरागेण गीयते)

सारससारसहोदरनेत्रे तनुलतिकानवपल्लवनेत्रे ।
काञ्चनचंपकचंपककान्ते कामरिपोरपि लोचनकान्ते ।

पालय शैलपुरन्दरनन्दिनी शङ्करभाविनी दीनम् ।
मामिह तावकभावविहीनम् ॥
कुन्दकदम्बकसुन्दरहासे
अधरविडम्बितविम्बविलासे ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

कुण्डलमण्डितचारुकपोले । शम्भुमुखाम्बुजलोचनलोले ॥२॥
चन्दनचन्द्रविलेपनसान्द्रे । सकलकलाननशारदचन्द्रे ॥३॥
सूनचयाञ्चितकुञ्चितकेशे । कुङ्कुमपङ्कविशेषकवेशे ॥४॥
हारलतालिपयोधरकुम्भे । ऊरुपराजितकाञ्चनरम्भे ॥५॥
सारसनछविचुम्बितनितम्बे । शिञ्जितकिङ्किणिकानिकुरुम्बे ॥६॥
नूपुरपूरितपादसरोजे । जीवितवीतशरीरमनोजे ॥७॥
मञ्जुमणिगणभूषणचित्रे । धीरगदाधरगीतचरित्रे ॥८॥

सैव दैवतपुङ्गवेन विधिना नानाननैर्वर्णितः
साकं नाकनिकायनायकमुखैर्लेखैरुमावल्लभः ।
प्रीतः शीतमयूखमण्डलमुखः पीयूषधारामयीं
वाणीमात्मभुवे कृतस्मितमिमां प्रोवाच वाचं प्रभुः ॥२३॥

न विधे विधेहि विबुधेन्द्रकृते
व्यवसायसाहसिकतां मनसि ।
न चिरमपश्यत्सचिवो[1] भवतां
भविता हि तारकनिकारहरः ॥२५॥

उपवीणयन्ति ये मामुमामध्यनेन गीतेन ।
भवता गीतेन न ते भवतापभयं प्रपद्यन्ते ॥२६॥

इत्थं संप्राप्तचेताऽभिलषितफलकानुग्रहोदग्रहर्षा-
द्वर्षीयांस पुमांसं तमवितथगिर साधुशीर्ष्णा प्रणम्य ।
आमन्त्र्यामन्त्र्य देवा धरणिधरपतेरुन्नतं भागधेयं
शंसन्तोऽस्याः समीपे निजनिजनिलयान् प्राविशन् सुप्रसन्नाः ॥२७॥

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये
[शिवविवाहो][2] नाम तृतीयः सर्ग ।

---

1. न चिरसपश्यसचिवो—इति पाठः ।
2. Omitted in the Ms.

चतुर्थः सर्गः

अथ स्वसंकल्पसुरेन्द्रशिल्पिना
पिनाकिना कल्पितसौधसद्मना ।
सुखं समृद्धात्मपरिच्छदश्रिया
धराधराजात्मजयाऽन्वभूयत ॥१॥

विधुन्वाना नानाकरकिशलयं कोपनपरा[1]-
निषेधन्ती[1] कान्तं दृढतनुपरीरम्भरभसम् ।
दधत्यन्तःसन्तोषणमपि मनोजन्मवशगा
नवोढा वोढारं तमरमयतैव प्रियतमा ॥२॥

अष्टादशः प्रबन्धः

(कामोदीरागेण गीयते)

सहजसलज्जतयाकुलिता वलकलितललितवसनान्तम् ।
नियमितमञ्जुवचनरचना चिरलोलुपमत्र नितान्तम् ॥

बाला साऽरमयत निजकान्तम् ।
तदनुकूलनशीलपरापि तमनुदिनं[2] नूतनकान्तम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

अभिमतनायकस्य[3] सङ्गसुखापि करेण कलं कलयन्तम् ।
अभिनवं दधती मधुरं न-न-नेति कृतापि समिव निवसन्तम् ॥२॥

अतिसङ्कुचिततनुलतिकाहितदृढपरिरम्भणलोभम् ।
रतिरुचिदम्भदलनसुषमातनुजितशतमन्मथशोभम् ॥३॥

---

1. कोप···पाठः कीटदष्टः ।

2. मनु···पाठः कीटदष्टः ।

3. अभिमतनायतस्य इति पाठः ।

अन्यत इव नयने वदति निजवदनावलोकनलोलम् ।
अथ कथमपि दयितं प्रति सम्प्रति तदतीवदर्शनशीलम्[1] ॥४॥

अवनामिक दधती खण्डमण्डलमनुसखि किकिसपिवन्नम् ।
अवधुवती शिर ईरय सुन्दरि गिरमिति बहुनिशदन्तम् ॥५॥

सा हसितमुखी निभृतं हसनाय विभावितविविधविकारम् ।
निगदति तदलक्षितमनुसखि किमपि दरस्मितसारम् ॥६॥

चपलितचिल्लीलतापरिहासवचनचयधीरम् ।
मदननगमपथं सा गमिता कथमपि रतिभाववरम्[2] ॥७॥

इति वरनवरमणीगुणवर्णनमुचितपदैरुपनीतम् ।
रसिकमुदं वितनोतु मनोहरसुकविगदाधरगीतम् । ८॥

इत्थं हैमवतीमतीवविलसच्छालीनभावाद्भवो
रम्भोरुं वशमानिनाय शनकैः सम्भोगलेशेन ताम् ।
शक्यं छन्दयितुं हठात्स्मरगणाविद्येव गूढाशया
यादर्थ्येन नियूयतेऽक्षपटुभिर्दाक्षिण्यमन्दादिशम् ॥३॥

लावण्यामृतसिन्धुमिन्दुरुचिरस्मेरानना सा हस—
ल्लीलापाङ्गतरङ्गितेन नयनाम्भोजेन शम्भोर्मनः ।
विक्रीणीत निजेन सा धरभुवो यत्प्रेमहेमान्वयि[3]
प्रादावर्द्धत तत्र नून[4] मनपूमात्यन्तसन्तोषितः ॥४॥

दुग्धं संमुग्धभावादिव किमपि पुरारातिनास्मै प्रदत्तं
तन्नामृष्यत्किमस्य त्रिभुवनविजयोत्तम्भिताखर्वगर्वः ।
गौरीनेत्रैर्निजास्त्रैस्त्रिभुवनमजयः काम एवैतदीयान्
लीलाधर्मार्थमोक्षान्यदधिहृदि नरीनृत्यति स्म स्मरारेः ॥५॥

---

1. तदतीददर्शनशीलमिति पाठः ।
2. रतिभाव···पाठः कीटदष्ट ।
3. साधरभुवोत्प्रेमहेमाचि—इति पाठः ।
4. प्रादावर्द्धन्ननूनमिति पाठः ।

कालेनाथ गरीयसा विलसितं गङ्गाधरानुग्रहं[1]
क्षोणीशक्षयधूमकेतुममरश्रेणीसमावीक्षितम् ।
सौभाग्यप्रदमौषधं किमपि तल्लोकत्रयी[2]सुभ्रुवा
गर्भे पर्वतसार्वभौमतनया धत्ते स्म तेजस्विनम् ॥६॥

मध्यं पुरापत्तनुमध्यमायाः
मुहुर्मुहुर्भङ्गभयास्पदत्वम्[3] ।
अपालपष्ठ परमासि मादा-
समाक्रमं किं वलिभिः क्षमेत ॥७॥

रम्भोरूकुचकुम्भ एव हृतवान्मध्यस्य पुष्टिं परां
सद्वृत्तो बहिरन्तरेष कठिनः पूर्वं तिरस्कृत्य यः ।
मध्यं संप्रति संपदं परमिकां संप्राप्य सर्वाधिकां
प्रागल्भ्येन मुखं कथं प्रचयतास्येतस्य न श्यामिकाम् ॥८॥

अनूनगर्भातिभरालसेक्षणद्वयीसमुत्सारितचारुविभ्रमम् ।
तदीयमापाग्रिमतारमाननं न पुण्डरीकादधिकं व्यकाशत ॥९॥

स्वभावलावण्यवती तदा सती परां दधे पञ्चसु भूषणैः श्रियम् ।
समुल्लसद्गर्भभरालसा हि सा यथा विधुः पञ्चभिरुज्ज्वलग्रहैः ॥१०॥

एवं निर्भरनिःसहाङ्गलतिकागर्भातिभारेण सा
तन्वङ्गी दयितस्य चेतसि मुदं पुत्रीयतस्तन्वती ।
पुत्रं कंचिदसूत नाकनगरीसामन्तसीमन्तिनी
जीर्यन्मङ्गलतन्तुसन्तत ? पुनः सन्धानुसन्धव्रतम् ॥११॥

---

1. गरीयसा—पाठो नास्ति ।
2. कि···ल्लो—पाठः कीटदष्टः
3. मध्यमायाः···भयास्पदत्वं—पाठः कीटदष्टः ।

अवतरत्यथ मन्मथवैरिणस्तनुजनौ ववृषुः कुसुमं सुराः ।
प्रववृते दिवि दुन्दुभिनिस्वनः सुरभिगन्धिरुवाह समीरणः ॥१२॥

गन्धर्वविद्याधरचारणानां तदोपगायन्ति गणाः प्रवीणाः
गर्वाय गीर्वाणचमूभटानामनन्यसामान्यमुदितमेतम् ॥१३॥

ऊनविंशः प्रबन्धः

(भैरवरागेण गीयते)

जय जय खण्डरजनीकरमण्डननन्दनसुरगणबन्धो ।
अगणितपरमपराक्रमपौरुषकृपणकृपारससिन्धो ॥

दैवतहितकरणधुरीणभवन्तम् ।
शरणमया मत्तया कुर्वता वयमनुपमविभ्रमवन्तम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

काञ्चनसञ्चयरुचिरुचिरसन्तानसरसिजषण्डम् ।
कुण्डलमुकुटकटकरसनाङ्गदभूषितमुरुभुजदण्डम् ॥२॥

॥ देढ़ीपडिताल ॥

अमरचमूपनिसमरविमूढा पालय भवसुतं भवति ।
लोकय करुणादृशा, लोकमिमं नवकुवलयसदृशा ॥३॥

नमुचिसूदनममुचितलक्ष्मीं, प्रत्याहर परिहर तदलक्ष्मीम् ।
इति सुरगायनपरिषदुदीतं, जयति गदाधरकविवरगीतम् ॥४॥

ततः स भूतेशसुतः[1] स्वभावतः पितुर्महानुग्रहवैभवादपि ।
बभार शक्तिविनयं दुरासदो जिगाय येनासुरवीरतारकम् ॥१४॥

इति काचिदुमासखी[2] समागमयित्वा शशिखण्डमण्डनः ।
निरियाय हिमालयालयाद्विहरिष्यन्नवनीवनीरनु ॥१५॥

तत्रासौ वरसद्मसौधनिवहैरभ्रंलिहां काञ्चन-
प्राकाराञ्चितचारुतोरणवतीमुत्फुल्लपद्माकराम् ।
पुष्यत्कल्पमहीलतादिललितां नानोपहारोचितां
संकल्पोपनतां पुरीं परपुपानध्यास्त कान्तासखः ॥१६॥

अथ कदाचन काञ्चनसम्पद
समवलोकयितुं प्रमथैः सह ।
अपगते दयिते नगनन्दना
तनुविलेपनमैहत कुङ्कुमैः ॥१७॥

विलेपनोच्छेषणकुङ्कुमेन सा
विधाय वीरप्रतिमां महेश्वरी ।
नियुज्य चैनां प्रतिहारपालने
विवेश हृष्टा निजमज्जनालयम् ॥१८॥

अथ भूतपतिमुपागतं वनाद्-
भवनाय नायमवयन्नुमा प्रियम् ।
निषिषेध यातुमिमन्तकप्रभ-
प्रतिमं हिमांशुजटं महोत्कटम्[3] ॥१९॥

---

1. 'महेशस्य सुतः' इत्यधिकलेखोऽस्ति ।
2. काश्चिदुमासखः इति पाठः ।
3. हिमांशुमहोत्कटमिति पाठः ।

रुन्धानस्य पथं तथान्धकरिपुर्निर्बन्धमभ्याक्षिप-
द्धारालेन[1] परश्वधेन विदधे तत्कन्धरच्छेदनम् ।
विज्ञायाथ वसुन्धराधरसुता पुत्रीकृतं तं पुन-
र्जीवन्तं वरगन्धसिन्धुरशिरः सन्धाय तूर्णं व्यधात् ॥२०॥

इदममङ्गलमङ्गजशासनः
स न शशाक समक्षमपेक्षितुम् ।
धरनरेन्द्रसुतासहितस्ततो
रजतपर्वतपत्तनमाययौ ॥२१॥

दृष्ट्वाऽदृष्टचरीं गिरीशनगरीमभ्येत्य तां स्फाटिक-
प्राकारालयगोपुरोपवनिकावापीभिरापीवराम् ।
हैमै रत्नचितैर्निकेतनशतैराकीर्णरथ्यापणा-
मेणाङ्काभरणप्रिया प्रतिपदं सन्तोषमन्तर्दधौ ॥२२॥

अथ तत्र विचित्रकामभोगै-
र्भगवान् भूमिधरात्मजासहायः ।
मुमुदे कुमुदेन्दुनन्दनश्री
स्त्रिजगन्नन्दननन्दनद्रुयेन ॥२३॥

सैनापत्येऽपत्यमपेत्य प्रियमग्र्यं
धात्रा क्लृप्तसर्वसुपर्वाधिपतीनाम् ।
चक्रे पुत्रं तत्र यविष्ठं युवराजं
गौरीप्रेयानासुरीकृत्य धुरीणम् ॥२४॥

प्रमथास्तमथारूढं गणैनाथपदं मुदं परामन्तः ।
तं प्रतिहन्त बहन्तः साम्प्रतमन्तः स्तुवन्ति स्म ॥२५॥

---

1. 'धारवता' इत्यधिकलेखोऽस्ति ।

विंशः प्रबन्धः

(गुण्डकिरीरागेण[1] गीयते)

॥ झम्पकतालेन ॥

चरणनतश्लोककृतशोकनाशम् । पूजनप्रवणजनपूरिताशम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

शरणमुपयामबहुकामभोगम् । गणशमनीतभवभीतिभोगम् ॥२॥

किङ्किणीरणितकाञ्चिसारम् । पीतपटबीतकटितटमुदारम् ॥३॥

प्रणतिमतिनिघ्नमतिविघ्नराजम् । पृथुलपरतुन्दपरभागभाजम् ॥४॥

चण्डवेतण्डमुखचपलकर्णम् । सौवर्णधरणीधररुचिरवर्णम् ॥५॥

गण्डमण्डलचलितमधुपमालम् । नगनृपतिनन्दिनीचरमबालम् ॥६॥

उरसि धृतनूत्नतररत्नहारम् । अमलमणिकेयूरवलयतारम् ॥७॥

मोदकामोदभरतलशुण्डम् । अलिकदृशमलकलसदिन्दुखण्डम् ॥८॥

कर्णचामरमधुरमेकदन्तम् । कविवरगदाधरप्रणयवन्तम् ॥९॥

तनुजं सैनापत्ये तदवरजं गाणपत्ये सा ।
अधिकृतमधिगच्छन्ती गौरी लेभे परं परितोषम् ॥२६॥

अथ गिरिनगरीस्थं सुस्थिता शैलपुत्री
निजतनुजवराभ्यामभ्युदीता नितान्तम् ।
गिरिशमुपनमन्ती साधुमाम्राज्यलक्ष्मी-
रिव त्रिनयनयाभ्यां सार्वभौम वभौ सा ॥२७॥

इति श्रीमदग्निचिन्निन्यानन्दपण्डितविरचिते शिवलीलामृते महाकाव्ये संपन्ननन्दनानन्दनो नाम चतुर्थः सर्गः ।

---

1. गुण्डरीरागेण—इति पाठः ।

पञ्चमः सर्गः

एकदा किल सदाशिवप्रिया
प्राभवेन[1] दयितस्य कल्पिताम् ।
कल्पभूरुहवनीमनीनय-
त्सौभगं चरणचारुविभ्रमैः ॥१॥

तत्र चित्तहृतिकोकिलारुतै-
र्मारुतैः कमलगन्धिचारुभिः ।
नित्यनूतनससूनपल्लवै[2]-
र्वल्लभेन विजहार पार्वती ॥२॥

तं विलोक्य विहरन्तमन्तिके
केलती रमणरामणीयकम् ।
चन्द्रखण्डमुकुट जया सखी
हन्त कामपि बभार भावनाम् ॥३॥

एकविंशः प्रबन्धः

(गुण्डकेरीरागेण गीयते)

हरमुखशशधरविम्बवशम्वदसम्मुखनयनचकोरा ।
परिहृततदितरविषयरसादरविस्मृतनिज[3]परिचारा ॥
सा तदा सविकारा ।
स्थगितसरोजदलायतलोचननिर्भरमन्थरतारा ।
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

---

1. प्राभवेण इति पाठः ।
2. कमलगन्धि···पाठः कीटदष्टः ।
3. निज इति पाठो नास्ति ।

पृथुलपयोधरकुम्भभरादिव कम्पितललितनितम्बा ।
अभिमतदुर्लभगर्हिततापविधूसरिताधरविम्बा ॥२॥

अनुभवति स्म सकलतनुसङ्गतमपि के जडिमानम् ।
प्रणयिसखीपरिहासकथासु तथा न वदति बहुमानम् ॥३॥

स्वेदसलिलकलयाकुलिताखिलतनुतनुचीननिचोला ।
प्रकटघनस्तनकुम्भनितम्बभराहरविहरणलोला ॥४॥

अविरलपुलककदम्बककरम्बितकोमलसकलशरीरा ।
शिथिलितकुचतटकञ्चुलिकाकुसुमाशुगभावगभीरा ॥५॥

असकलविषदपदं कथमपि ब्रुवती पदनन्दितरूपम् ।
कियदपि भीतिसरिति विनिमज्जति सज्जति चाननुरूपम् ॥६॥

झलझलदम्बुपटलचितलोचनदोषवशेन नितान्तम् ।
अन्तिकगतमपि हन्त न पश्यति झटिति कदाचन कान्तम् ॥७॥

इति वृषकेतननूतनरागभरागतविविधविकारम् ।
जयति जयाललितं भुवि सुकविगदाधरभणितमुदारम् ॥८॥

एवं शङ्करकेलिलालसमनाः साशङ्कमाना भृशं
पार्वत्या दयिता सखि न किमपि प्रापद्यत प्रेयसी ।
गौरीगौरवयन्त्रणापरवशः सर्वान्तरात्मा पुनः
जानन्नेव जयामनोऽभिलषितं तूष्णीं बभूव प्रभुः ॥४॥

तदुपलभ्य धरेन्द्रसुताथ तां
सपदि कोकनदारुणलोचना ।
अशपदाविशमानुषभूमिकां
द्रुतमितोऽनुचिताचरणादिति ॥५॥

सा किल गौरीशापादजनि हरिश्चन्द्रभूपतेः पत्नी ।
मेने हैमवतीति रहसि तृतीयेक्षणेन क्षणान्तेन ॥६॥

चन्द्रचन्दनवराम्बरादिभिस्तामसौ विमलसौधसद्मनि ।
देवतामिव परां नराधिपः पर्यचारयत किङ्करीजनैः ॥७॥

गिरिशानुग्रहलेशादलभत जातिस्मरत्वमप्येषा[1] ।
काङ्क्षन्ती शशिमौलेः सङ्गमसुखमङ्गलानि सत्यवती ॥८॥

एकदा नगनरेन्द्रकन्यया
का तवास्ति नगरी भुवि प्रभो ।
देव देव निगदेति नोदितो
जित्वरीं हर उदाहरत्पुरीम् ॥९॥

मर्य्यादां चलुकोच्चुलाम्बत[2] नदीबन्धोर्मुनेर्मानय-
न्विन्ध्यो नाम धराधरो विजयते वन्ध्योद्यमः संप्रति ।
तुङ्गैः शृङ्गशतैः समुन्नतिमदं यो बिभ्रदभ्रङ्कषै-
र्हेमक्ष्माभृत उध्ध्वर्मानमधरीकर्त्तुं प्रवृत्तः पुरा ॥१०॥

तमुत्तरेणाचलनाथनन्दने[3]
प्रतीतमानन्दवनाभिधानतः ।
मनोरम नोऽस्ति समस्तपावनं
वनं महीमण्डलमध्यमण्डनम्[4] ॥११॥

यस्यामम्बुजषण्डमण्डितजला गङ्गार्थाच गाहते
या चाभ्रंलिहशुभ्रसौधनिवहैर्निन्ये दिवं नीचताम् ।
सौवर्गानपि शेरते तनुभृतां भोगाभुवो यद्भुवः
सा काशी नगराजपुत्रि नगरी तस्मिन्वरीवर्त्तिनः ॥१२॥

---

1. जतिस···त्व···म···पाठः कीटदष्टः ।
2. चलुकोंच्चुल···त—पाठः कीठदष्टः ।
3. नायन···पाठः कीटदष्टः ।
4. महीमद्धहलममनं—इति पाठः ।

यस्यामाशिशुमाशिशुमारचक्रभुवनं तुङ्गं परं गोपुरं
नूनं गन्तुमुपर्युपर्यनुदिनं योग्यामुपास्ते बहिः[1] ।
योऽसावुत्तरदक्षिणायनमिषादद्यापि पार्श्वद्वये
यातायातपरिश्रमं वितनुते भूयांसमेकग्रहः ॥१३॥

यस्यामुन्नतनर्महर्म्यधरणीसंचारणीनां वर-
स्त्रीणामाननमण्डलैरनुभवन् गोष्ठीसुखे सौष्ठवम् ।
दत्तं प्रागपि नागवल्लीकवलं प्रत्याहरद्भिः प्रियैः
कृच्छ्रेणाङ्कगताङ्कपङ्कक्लना वेणीं क उन्नीयते ॥१४॥

पश्यामः कणभक्षपक्षनिपुणा नक्षाङ्घ्रिवाग्विस्तर-
प्रख्यातप्रतिभानपौरुषयुषः सांख्यातिसख्य वतः ।
यस्यां पन्नगभाष्यतत्त्वविदुषः पाताञ्जलप्राञ्जल-
प्रज्ञान् जैमिनिबादरायणमतप्रज्ञान् धरानिर्जरान् ॥१५॥

कः श्रेयसे न नियुनक्ति धनं जनोऽस्यां
निःश्रेयसे निधनमप्युचितप्रवीणः ।
आशास्यते सखि सुखायति मित्रवासं[2]
दुःखान्तनाकनगरीनिलयाधिवासाः ॥१६॥

विधानमुच्चैःश्रवसां सुधामयं
समृद्धसन्तानचयं गृहेगृहे ।
दूरं तदेतन्न कथं सुतन्वि भो
प्रभूतरत्नाकरतां प्रपद्यताम् ॥१७॥

---

1. योग्यामुपासे… पाठः कीटदष्टः ।

2 कत्रवासं—इति पाठः ।

द्वात्रिंशः प्रबन्धः

(गौरीरागेण गीयते)

॥ झम्पकतालेन ॥

ब्रह्मसुरमुनिनिकरयमनियमकर्मभरकुशकुसुमावलिललितपूततीरा ।
हंससदुपचितसारसावलिनिचितहीररुचिरुचिरपनीरनीरा ॥

जयति भुवि यत्र नगपुत्री गङ्गा ।
विचलदरविन्दचरमन्दपवमानगतिभङ्गसङ्गततरलतरतरङ्गा ।
विकचकह्लारवरजीवनलिनावलिकोकनदनवकुमुदकुलकलाङ्गा ॥
लोकलोचनहृदयसकलसुखदायिनी वीचिपरिचयदलदवीचितापा ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

कपिलमुनिकोपदवदहनहुतसगरसुतनाकपदयानसोपानलेखा[1]
जह्नुमुनिनन्दिनी नन्दितानतनिखिलदशकशतलोचनप्रमुखलेखा ॥२॥

तुहिनधरशृङ्गवररङ्गनवनर्त्तकीशिरसि समसुरभितकुसुममाला ।
अङ्गसङ्गमसुलभपरमपदसम्पदावलोकनादपि दलिततापजाला ॥४॥

कलितजलकेलिरसनागरीकुचकलशगलितकुङ्कुमपङ्ककलुषितापा ।
धौतमृगनाभिगोरोचनासीमन्तसिन्दूरतुलितलसदिन्द्रचापा ॥५॥

तीरतरुवीरुदुरुकुसुमसम्भारसुरभिकृतामृतमधुरवारिपूरा ।
कृतविविधसुकृतजननयनगामिनी सततमपमङ्गलाचारदूरा ॥६॥

सिन्धुवरवर्णिनीवन्धुरस्फटिकमणिघटिततटधरणीसोपानशोभा ।
× × × × [2] ॥७॥

1. नाकप···सोपानलेखा—पाठः कीटदष्टः ।
2. अत्र पाठस्य उल्लेखो नास्ति ।

इति तुहिनधरणिधरनन्दिनीमनुदिनमद्धेन्दुमुकुटरभसोपनीतम् ।[1]
सरभसमदमति[2]रसिकजनहृदयरञ्जनं जयति कविमान्धातृभणितगीतम् ।।८।।

इति श्रुत्वा गौरी परमरमणीयां प्रणयिनः
पुरीं काश्यामासीदनुपदमसीमाद्भुतवतीम् ।
ततः सा पुत्राभ्यां कतिपयगणैः साकमगम-
त्समाज्ञाता भावग्रहणनिपुणानङ्गरिपुणा ।।१८।।

तमागतां गिरिसुतां प्रतिपद्य दूरा-
त्पौराः प्रमोदभरलोचनवारिपूराः ।
प्रत्युद्ययुः करसरोरुहकोरकाणां
व्यूहैर्ललामकमकृत्रिममावहन्तः ।।१९।।

समागतवतीमिमां प्रणयिनिनिमेषक्षणाः
क्षणात्कृतमलङ्कृतध्वजपताकिकातोरणाम् ।
दिगम्बरनितम्बिनीमतिचिरादुदञ्चत्कृपा-
मुपाययुरुपायनश्रवणपाणयः श्रेणयः ।।२०।।

धीमन्तः प्रसृमरभारतीविलासा
मृद्वीकाफलपरिपाकलब्धवर्णाः ।
तामेतां हरवरवर्णिनीमपर्णां
वाक्पुष्पैः सुरभिभिरर्चयांबभूवुः ।।२१।।

त्रयोविंशः प्रबन्धः

(मङ्गलगुर्जरीरागेण गीयते)

जय जय भवभाविनी पावय लोकम् ।
भवदवलोकनपरिहृतशोकम्
।। ध्रुवपदमिदम् ।।१।।

---

1. मुकुट···सोपमीतं—पाठः कीटदष्टः ।
2. सर···दमति—पाठः कीटदष्टः ।

चरणशरणजनपूरितकामे ।
चरितवशीकृतचन्द्रललामे[1] ॥२॥

त्रिभुवनजनपरिपालनशीले ।
गिरीशहृदयनयनोत्सवलीले ॥३॥

कल्पलता जगतामसि कान्ते ।
अरुणाधरनवपल्लवकान्ते ॥४॥

रुचिरदरस्मितकोरकशोभे ।
स्तनकुसुमस्तवकस्फुरिताभे ॥५॥

कररुहशिखरनवाङ्कुरजाले ।
मृगमदपत्रिकपत्रदमाले ॥६॥

अभिमतमम्ब फलसि फलजातम् ।
एकायन-गतकरतलपीतम् ॥७॥

इति रसिकश्रुतिपथमुपगीतम् ।
सुखयतु सुकविगदाधरगीतम् ॥८॥

इति हैमवतीमवतीर्णवतीं
भवतीव्रभयादवितुं जगतीम् ।
सममानयदानतमानशिर-
स्त्रिपुरारिवधूमवधूतजनः ॥२२॥

विद्यां च विज्ञाय परा पराख्या
भेदेन वेदान्तपथप्रतीताम् ।
शक्तिं जगत्कर्तुरजातयामां
भेजे परिव्राजकराजिरेनाम् ॥२३॥

1. चन्द्रलामे—इति पाठः ।

भूतलसुभगं करणी धरणीध्रसुताचिता चितापुरस्त्रीणाम् ।
पुरमथ पुरमथनस्य प्रविवेश निवेशनोत्तमाभरणाम् ॥२४॥

तामेनामधिदेवतामधिगता वाराणसीवासिनो[1]
मेनागर्भपयोधिकल्पलतिकामेणाङ्कचूडप्रियाम् ।
दुर्भिक्षं न विदांबभूवुरुदयो भूयोऽथ संपत्तयो
लोकेषु प्रथिता तदाप्रभृति[2] सा तेनान्नपूर्णाभिधा ॥२५॥

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये
काशीप्रवेशो नाम पञ्चमः सर्गः ।

---

1. वमधिगतां—इति पाठः ।
2. प्रथितास्तदाप्रभृति—इति पाठः ।

षष्ठः सर्गः

अथ स्मरन्त्या स्मरवीरवैरिणं
सदा जयायाः स दयावशंवदः ।
फलेग्रहीकर्त्तुमना मनोरथं
ययावयोध्या नगरीं गिरीश्वरः ॥१॥

अनुग्रहीष्यत्रहिते सखीजनै
र्जयां हरिश्चन्द्र परिग्रहाह्वयाम् ।
विलोचनासेचनकश्रियोल्लस-
द्वपुः स पुस्फोर पुरः पुरद्विषन् ॥२॥

तया पुरा चेतसि यः स शम्भोरधारि सम्भोगसुखाभिलाषः ।
विलोकितेनैव स हैमवत्याःपत्या सुसम्पन्न इवान्वमानि ॥३॥

कृशोदरी साप्यदृगोचरीकृतं ? तदाननं पार्वणशर्वरीपतिम् ।
अमुद्र आनन्दसमुद्रसंप्लवे ममज्ज लज्जासरिदङ्गसङ्गिनी ॥४॥

अथ श्रियाऽनङ्गमथः समीक्षणात्क्षणादुदञ्चत्पुलकाङ्गसंहतिः ।
उपाहरत्पादसरोरुहान्तिके कदम्बमालां स्वतनुं हरस्य सा ॥५॥

ततः स्फुटस्फाटिककुट्टिमादुमासखीं भुजाभ्यामुदतिष्ठिपद्भवः ।
विषाणदण्डद्वितयेन पाद्मनीं यथा तडागादमरेन्द्रवाहनः ॥६॥

तदङ्गसङ्गातिरसा रसालसा चिराय सा लब्धवती समीहितम् ।
अमानमानन्दमविन्ददङ्गना मनागपि प्राप न भेदवेदनम् ॥७॥

सुस्पर्शामलतल्पकल्पितमहारत्नोज्ज्वलत्काञ्चन-
स्तम्भालम्बितशृङ्खलावलिमणिपल्यङ्कपल्यङ्किकाम्[1] ।
नानाचित्रविचित्रभित्तिमभितश्चन्द्रातपालङ्कृतां
गौरीशोऽधिवसन् स सौधवसतिं रेमे समेतस्तया ॥८॥

---

1. वलि···पल्यङ्कि···पाठः कीटदष्टः ।

सा सम्भोगविमर्दवेगविगलद्धम्मिल्लमल्लीवरां
वर्षन्ती निपतन्नितम्बवसनं निर्मन्थनं तन्वती ।
उद्यत्कण्टकदर्भसूचिनिचितस्वेदाम्बुनार्घ्यं दध-
त्यर्च्चन्तीव तदा मुदा समुचितारम्भेशशम्भुं वभौ ॥९॥

अथ सा मनसिजकान्तं तं निजकान्तं समेतमेकान्तम् ।
आयासालसनयना सारसनयना जगादेदम् ॥१०॥

चतुर्विंशः प्रबन्धः

(मुखावरीरागेण गीयते)

रतिपतिसमरसमागम-शिथिलितमिममवलम्बितचरमभुवम् ।
विविधविधानकुटिलकचसंचयमयमयतादुचिताभिभवम् ।
वल्लभतम मम शृणु वचनम् । तनुतनुभूषणगणरचनम् ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

वेशय कुचकलशं विनिवेशितविषदतरलतरहारसारम्[1] ।
पारिजात[2]सुरतटिनीकनकगिरिशिखरसमुन्नतिमानहरम् ॥२॥

अङ्गदमपि तदनङ्गविलासद सञ्जय मणिमयमुचितपदम् ।
मदय महोदयसमयद वीत मयि कङ्कणगणमपि तदनुपदम् ॥३॥

अम्बरवर्यमिह शम्बरगात्रवसमिति विमर्दसहायचरम् ।
कुचकलशाय शिवाय वितर हरिचन्दनलेपनमपि रुचिरम् ॥४॥

अधिकटीतटममरेशवेशय[3] मम रसनागुणममलतमम् ।
भङ्ग्यापनयाय ? रचितमिव कनकमयं वलयं सुषमम् ॥५॥

---

1. हारसरमिति—इति पाठः ।
2. ···रि···त···पाठः कीदृटः ।
3. ममरेशमवेशय—इति पाठः ।

पदसरसिजमनु पुरहर पूरय नूपुरयुगमपि पुरटमयम् ।
मरकतरञ्जितमपि मृदुसिञ्जितगञ्जितमञ्जुलमधुपचयम् ॥६॥

रञ्जय यावरसेन दयित मम चरणकमलमपरागभरम् ।
अरुणनखरमणिकिरणमनोरमकेशरमङ्कुलिदलनिकरम् ॥७॥

इति सुरतान्तविजयोदितमिन्दुमुकुटमनुसरसपदम् ।
जयति रसिकजनमानसरञ्जनशुकविगदाधरभणितमिदम् ॥८॥

एवं पार्वणशर्वरीपरिवृढश्रीगर्वसर्वङ्कष-
स्मेरास्यं स्मरवैरिणं स्वरमणं यद्यद्ब्रवीति प्रिया ।
गौरीतीव्रतपोऽंशभागसुभगा सा निःसहाङ्गी रहो
देवेशस्तदहो तथैव विदधे प्रेम्णा विधेयीकृतः ॥११॥

विपुलपुलकमालासङ्गमङ्गं वहन्ती
करसरसिजसङ्गे नाथ नाथस्य भूयः ।
झटितिमतिविमोहं साप्लुतानन्दसिन्धा-
वगमदसमबाणग्राहगाढग्रहेण ॥१२॥

गौरीकान्तस्तन्नखदन्तक्षतचिह्ना-
न्यह्नायान्तः किं च रतान्तक्लममस्याः ।
पाणिस्पर्शादेव निरस्याखिलनाथः
सौधादस्मादन्तरमकस्मादधितः[1] ॥१३॥

मिलन्निमीलाम्बुजलोचनैव सा
रसालसालिङ्गितुमैहत प्रियम् ।
तथा वृथालम्बितबाहुवल्लरी
न तत्परिरम्भमवाप सुन्दरी ॥१४॥

---

1. दन्तर कस्मादधिताः—इति पाठः ।

तदमी मिलन्नयनपद्मसमस्तमभयं सुदती ।
समतीतलोचनपथं प्रमथप्रभुं न लोकयति ॥१५॥

अपि दीपभानुपरिपीततमोभरसौधसद्मनि न दृष्टमसौ ।
क्षणमीक्षणाय न गतं भ्रमतो दयितं गतं निरचिनोन्न चिरम् ।१६॥

यदधिकृतवतीव प्रेषयामास वेशं रचयितुमिदमापः पङ्कमाशङ्कमाना ।
क्षितिपतिललनास्यक्षालनायेति वेलं क्षमयितुमिममेवं देवदेवं जगौ सा ॥१७॥

पञ्चविंशः प्रबन्धः

(वङ्गालश्रीरागेण गीयते)

॥ सारिमानेन ॥

प्रियतम समयमिमं तव जाने ।
मामपहाय न पुनरपयाने ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

अह जनं भवदुपनतचित्तम् ।
रहयसि रहसि किमिदमनिमित्तम् ॥२॥

स्मरहर परिहर निरसनलीलाम्[1] ।
लालय मां मनसिजभयशीलाम् ॥३॥

विमुखे भवति न भवति मदीयम् ।
सौधसदनमिव तव कमनीयम् ॥४॥

मृदुतरकरकमलेन मदङ्गम् ।
सुखय मदनदहनातिपिहितसङ्गम् ॥५॥

---

1 नि···लीलां पाठः कीटदष्टः ।

अनुचितमाचरमिद यदि भवते ।
क्षमयति मम मतिरिदमपि भव ते ॥६॥

दर्शय वदनमुदितमृदुहासम ।
कलितकलानिधिविम्बविलासम ॥७॥

इति हरविरहिजयोदितवचनम् ।
जयति गदाधरकविवरवचनम् ॥८॥

इत्थं दुःस्थमपि प्रलप्य बहुधा सौधान्तरप्रान्तरे
भ्राम्यन्ती भ्रमवीक्षितं प्रियतम सा नैव निश्चिन्वती ।
धावन्ती तमनु क्वचित्क्वचिदपि प्रेमप्रमोदप्लुता
सश्रामा[1] श्रमजोदविन्दुनिचिता तन्वी विशश्राम च ॥१८॥

सम्भोगेन सुखं सखी[2] गिरिभुवः शम्भोरलंभाविनी
रम्भोरूरनुभूय भूय इव सा तद्विप्रलम्भं पुनः ।
संमोहादथ मायया खलु जया सुप्तोत्थितेव स्थिता
तत्रामंस्त समस्तपूर्वचरितं स्वप्नप्रपञ्चेहितम् ॥१९॥

अपनीतरता या सा सम्भृतसंभोगचिह्ननिचया सा ।
अपि पुररिपुसङ्गादन्येवालक्षि पङ्कजाक्षीभिः ॥२०॥

इत्थं सत्यवतीमनोऽभिलषितं संपाद्य तथ्यं हरः
सद्भावप्रवणप्रवीणमनसां संसारहिंसाकरः ।
तामुत्कण्ठितहृष्टपुष्टजनताकीर्णामिपण्णास्थितां
काशीं दृष्टचरीं चिराय नगरीमासोददत्यद्भुताम् ॥२१॥

जितपार्वणशर्वरीवरीयःसुषमामानुषमाननं हरस्य ।
परिपीय पुरीनिवासिनस्तत्पृथुमानन्दथुमाकुमारमापुः ॥२२॥

---

1. शश्रामा—इति पाठः ।

2. सुखं···पाठः कीटदष्ट ।

तमनन्तमनङ्गभृङ्गदायि-
श्रियमङ्घ्रिप्रियमुन्मनायितेन ।
अनुदन्ननुबन्धबन्ध्यवाणी-
प्रसराः प्रेमभराप्लुतान्तरास्ते ॥२३॥

पायादायास्यमानान् भवजलधिभवैरुर्मिभिर्ग्रास्यमाना-
नस्मान्भस्माङ्गरागः स्फुरदुरगमणिहारनीहारगौरः ।
गङ्गाभङ्गत्तरङ्गावलिचलनकुमुत्कौमुदीनाथलेखो
लेखानां शेखरोऽसौ शिखरिपरिवृतापत्यदाम्पत्यवित्तः ॥२४॥

षड्विंशः प्रबन्धः[1]

जय नित्यवपुरभिराम । द्विजराजखण्डललाम ।
गुणवृन्द-सुन्दरधाम । ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

तनुरोचिरतिघनसार । जगदतुलमसृणिमसार ।
स्फुरदुरगभुजङ्गमहार । स्फटिकाद्रिसततविहार ॥२॥

पदशरणतारणधीर । करुणारसातिगभीर ।
परिभूतदानववीर । रुचिनिन्दितामलहीर ॥३॥

घनभुवनभूरुहमूल । करडमरडमरुकशूल ।
भवसिन्धुवान्धवकूल । भवसुभगजनुरनुकूल ॥४॥

अतिकुन्दकैरवहास । उपहसितविकसितकास ।
हिमशैलकन्दरवास । मुनिमानसप्रतिभास ॥५॥

चरणानुतैकनिधान । चतुराननादिनिदान ।
हरसिद्धकृतगुणगान । हतदक्षयज्ञवितान ॥६॥

---

1. गीतस्यास्य रागतालयोर्नामोल्लेखो नास्ति ।

जगदखण्डखण्डनकोप । कृतसुकृतसज्जनगोप ।
सुरवैरिदुर्मदरोप । विरचितपुरासुरलोप ॥७॥

वरकाञ्चनाचलचाप । गुणगुणननिर्धूतपाप ।
धुतमानसाखिलताप । धृतजटाजूटकलाप ॥८॥

गुरुगरलभक्षणलील । शिवलोकरक्षणशील ।
नयनानलोद्भटकील । वलकलितकामनिमील ॥९॥

द्विषबन्धकाहितकरण । वृषऋषभसम्पद्भरण ।
नतपारिजातकचरण । मान्धातृसन्ततशरण ॥१०॥

शरणं चरणं दशाननस्ते हर गृह्णन् जितनाकलोक ।
जलधौ कलधौतशैलशृङ्गे पुरमध्यास्त निरस्तराजराजः ॥२५॥

सप्तविंशः प्रबन्धः[1]

जय सुरनायकजनसुखदायक ।
जगदवनाय कलितगुणसायक धीर[2] ॥

त्रिनयननयनासेचनक विग्रहकचरित्रचित्र ।
सुरतटिनीनियतायत जय जय परमपवित्र ॥

त्रिभुवनमित्र प्रवलदमित्र व्रजसुरलोकप्रसृमरशोक ।

प्रशमदकाम प्रमथनभाम क्षितिधरधाम ।
भयहरनाम भसितललाम स्फुरदुरुधाम ॥

श्रितशितमन्द स्मितजितकुन्द प्रणतमुकुन्द ।
त्रिभुवनकन्द स्मरहर देव प्रभुकृतसेव ॥

---

1. अत्र रागतालयोरुल्लेखो नास्ति ।

2 गुणमायक—इति पाठः ।

क्षितितलपाल क्षपितकरालक्ष्वेड्सुरेश स्मृतिसुखवेश ।
प्रतनशरीर प्रकटितवीर छविवर धीर ॥

ध्वनितपटीर द्रवघनसाराधिकरुचिहारायितभुजगेन्द्र ।
त्रिदशनरेन्द्र प्रवणगदाधरकविमुद्धर धीर ॥

तस्यामोघैः पाणिघानाममोघै-
वीणावादैर्गायनैरप्रमादैः ।
वेणुध्माभिड्ढ यमार्दङ्गिकाभि-
र्द्धैर्गीताद्यै रर्चितश्चन्द्रचूडः ॥२६॥

मनोविनोदाय नवाय तन्वती
दिने दिने ते प्रतिविम्विताानि ते ।
चिरादियं प्रोषितभर्त्तृका प्रिया
त्वयाद्य पत्या समगंस्त जित्वरी ॥२७॥

इत्यन्तर्वासिनामन्तर्वाणीं प्रमोदसंपन्नाम् ।
अभिनन्दनाय तया दृशाऽनुजग्राह तान् प्रमथनाथः ॥२८॥

तुङ्गैर्गङ्गातरङ्गैर्नगरमृगदृशामुत्तरङ्गैरपाङ्गै-
र्नृत्तैर्वीथीषु रत्नैरपि च सुचतुरां धर्मकामार्थमोक्षैः ।
सृष्टो स्रष्टुः स्वरूपप्रणयनपटिमानन्दसामान्यलिङ्गैः
स्त्रीपुंसैर्भासमानामथ पुरमथनस्तां पुरीमध्यवात्सीव् ॥२९॥

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये
सत्यवत्यनुग्रहो नाम षष्ठः सर्गः ।

सप्तमः सर्गः

अथ तमागतमायतनेत्रया धरपुरन्दरनन्दनया पुरम् ।
पतिमवेक्ष्य पतिव्रतया दधे समदसंभ्रमविभ्रममादरः ॥१॥

निजसखीचरितं दयितां प्रति स्मरहरः सरहस्यमवोचत ।
तदभिनन्दनफुल्लदृशानया प्रतिपदं तदिदं श्रुतमादृतम् ॥२॥

निजतपः सचिवीं भवभाविनी समुचितां तनयद्वयसंपदे ।
इयमकल्पयदल्पमनेहसं व्यत्रदधत्यथ सत्यमनोरथा ॥३॥

भूमिभर्त्तुरथ पाणिगृहीती विश्रुता जगति सत्यवतीति ।
सुप्रसूतिसमयं गमयन्ती नन्दनद्वयमविन्दत सापि ॥४॥

सुतौ वीक्ष्य व्यक्तौ निजहृदि हरिश्चन्द्रनृपति-
र्वरारोहामेनां निरचिनुत मेनातनुभवाम् ।
पुरादादायैतौ द्रुतमथ पुरारातिनगरीं
ययौ दास्यं दास्यन्नगनृपतिपुत्रीप्रणयिनः ॥५॥

तीर्थेऽथ पार्थिवमणिमणिकर्णिकाया-
माप्लुत्य सम्यगुपगम्य महेशमेषः ।
निर्वाणमण्डपजुषां विदुषां पुरस्ता-
त्पुत्रौ समार्पय[1]दुमापतिपादपद्मे ॥६॥

इत्थं समर्प्य निजनन्दनयुग्ममस्मै
नन्दीश्वरं तदनु भृङ्गरटिं च भूपः ।
भूतेशमेष विनतापनताङ्गयष्टि[2]-
स्तुष्टाव भावविगलन्नयनाम्बुवृष्टिः ॥७॥

---

1. समर्पयदिति पाठः ।
2. विनतं विनयाङ्गयष्टि—इति पाठः ।

अष्टाविंशः प्रबन्धः

(कामोदीरागेण गीयते)

शरणं भव तव चरणम् । शङ्कर भवतु भवाम्बुधितरणम् ।
शशधरखण्डमुकुटवरमण्डननिरवधिसौभगशरणम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

शान्तं तपसि नितान्तं त्रिभुवनविभुमपि सन्तत तान्तम् ।
हर समुपैमि भवन्तमभयकरमन्तकहरनयनान्तम् ॥२॥

सारं परममुदारं रुचिरतनूरुचिजितघनसारम् ।
कुटिलनिटिलगनयनधनञ्जयकविलितसुललितमारम् ॥३॥

दीनं माममतिहीनं पालय नियतिवशादनधीनम् ।
गिरिश नमामि मामपनय सञ्चितचरमतिदीनम्[1] ॥४॥

धीरं हतपुरवीरं निजजनपावनमहिममपभीरम् ।
काशीनगरनिवासमुपासितसुरतटिनीसुखतीरम् ॥५॥

अमलं तव पदकमलं शमयतु मामकमानसशमलम् ।
भव न भवन्तमृते परमिच्छति मम मतिरलमतिविमलम् ॥६॥

आनन्दय पतमानं भव भवनायक हतबहुमानम् ।
मा नय विषयमुमाधव मामिह भवति नतिं विदधानम् ॥७॥

इति नरपतिसमुदीत रसिकगदाधरकविवरगीतम् ।
जयति सुरभितशम्भुपदाम्बुजमधुकरसादरगीतम् ॥८॥

विश्वं दृश्यमिदं विभो भवदधिष्ठानादसम्पत्तया
चैतन्यं परिचीयतेऽपि जड़या बुद्ध्या तदध्यासतः ।
मध्यान्तादिविवर्जिताय यतिनां ध्यानायनाङ्गाय ते
निःसङ्गाय मतङ्गजाननमहासेनात्मजायों नमः ॥८॥

---

1. पीनमिति पाठः ।

स्तुत्वा तत्त्वार्थमित्थं श्रुतिचरमगिरां तं हरिश्चन्द्रभूपो
निस्तन्द्रश्चन्द्रचूडं निजनगरमसौ प्रत्यवासीदयोध्याम्[1] ।
बिभ्राणः शुभ्ररूपो करसरसिरुहात्सत्यवत्यास्तनूजौ
जायायै शैलजायै स्वयमथ भगवानर्पयामास भर्गः ॥९॥

सेवातिरेकपरवश्यतया जयायाः
सा नन्दनौ गिरिशगौरवतोऽपि गौरी ।
पश्यन्त्यनुग्रहदृशा नितरामपुष्णा-
दात्मस्तनन्धयशिशुद्वयनिर्विशेषम् ॥१०॥

नित्यं नृत्यद्भिरोघैरमरमृगदृशां सर्वगन्धर्वसंघै-
र्देवैर्मार्गा[2]भिधानैर्मधुरतलमिलद्वेणुवीणानिनादैः ।
नानाकारोपचारैस्त्रिपुरहरपुरः सर्वदा दुर्वृतद्भि-(?)
र्लेभे देवेशवृन्दै[3]रधिनगरमुमाजानिराजानसौख्यम् ॥११॥

न पक्षे संक्षेप दधदपि न रात्रिंदिवमिदं
निजां लक्ष्मीमृच्छत्क्षणमपि पुरध्वंसिनगरम् ।
सुधाधारैः शुभ्रं सकलकलमभ्रङ्कषतया-
विडम्बं विम्बस्य व्यतनुत सुधांशोः समुचितम् ॥१२॥

अथ नवमवतीर्णः पूरणयन् प्रीतिमन्तः
प्रभुरिव कुसुमानां मालभारी वसन्तः ।
मलयनिलयभाजा दत्तहस्तोऽनिलेन
प्रमदपरभृताभिर्गीतमाङ्गल्यकीर्त्तिः ॥१३॥

अपि कंचन पञ्चशरप्रसरं विदधद्विविधं विबुधाधिपतौ ।
स मुदं समुदञ्चयितुं जगतामुदजृम्भत संभृतकाममदः ॥१४॥

---

1. पत्य आसीदध्योयामिति पाठः ।
2. संघैर्मागा—इति पाठः ।
3. देवेशवृ···पाठः कीटदष्टः ।

दिशि दिशि समुल्लसन्तं ततो वसन्तं पुरारिराकलयन् ।
ऊचे वाचमुदारां निजदारान् प्रेमपूरगम्भीराम् ॥१५॥

ऊनत्रिंशः प्रबन्धः

(वसन्तरागेण गीयते)

॥ सूड़प्रबन्धेन ॥

समुदयति सखि स्मरसहचर ऋतुपतिरेष विशेषमनोहर-
कुसुमसमूहनिरन्तरनिर्भरमुखरपिकनिकरकानन ॥

विकचकमलवनधूननपरिमलमलयमहीधरमारुत-
संचलदभिनवपल्लवसंकुलतरुकुलमण्डितसकलदिगानन ॥

मल्लीमुकुलसौरभलोलुभसंमिलदलिमञ्जुल-
गुञ्जितसम्पादितमनसिजविजयदकम्बुनादडम्बर ॥

कोकिलकलकूजितपरिचयचूतमुकुलनूतनपरिचय-
परिहृतनवसूनरसादरनागरयुवहृदय ॥

॥ निःसारि ॥

विगतशीतसमुदितघर्मसमयशर्मदम् ।
कुसुमसारवनविहारवलिततरुणसंमदम् ॥

हृषमाणकुसुमबाणमानसमदवर्द्धनम् ।
विदधत मतिविरहियुवतीहृदयं धृतिवर्द्धनम् ॥

॥ मण्ठतालः ॥

मञ्जुलतरवञ्जुल[1] दरदलितललितसुमनसम् ।
मृदुलगीतमधुपपीतकुसुममधुरमधुरसम् ॥

विकचकुन्दसुन्दरकीर्त्तिविततिशोभनम् ।
लोकय जननयनमदनमृतुपतिमतिलोभनम् ॥

---

1. दञ्जुल—इति पाठः ।

|| सिंहनन्दनताल: ||

माधवीसाधुपरिरम्भणारम्भगतगन्धभृतमन्दपवमानजवलम् ।
चन्द्रमुखरजनिमुखमुदितदर्पककामिनीकुलकलितकामहेलम् ॥

लोचनासेचनककुसुमसमयोदयं लोकमानाभिनवमनवहेलम्
दयिततनुसङ्गमतिमिङ्गिलं का नु बहुमानयति मानिनी नानुवेलम् ।

|| झम्पकताल: ||

अधिवनावनिविकचकिंशुकराजिरियमिह सन्तताम् ।
बहति रसिकवसन्तनायकदन्तनखपदकान्तताम् ॥

विकसदरुणिमपल्लवावलिकैतवेन वनश्रिया ।
स्फुटमतनुरनुराग आगत ऋतुवरे धृतकान्तया ॥

|| त्रिपुटान्तरा यति: ||

पुष्पचापच्युतैरच्युतैराशुगै रागिणी लक्षिता[1] लक्षतो भाविनी ।
भाविनी लक्ष्यते शम्बरारेर्जयश्रीरसाधारणै. कारणैर्द्ध्विन:[2] ॥

|| अड्डुताल: ||

दलितललितकुङ्कुमरसचर्चितमङ्गरागम् ।
मघनसारगन्धसारलम्भितपरभागम् ॥

युवतीतातिरिह जनयति भृशमुपचितकामम् ।
ध्यायति हृदि दयितसततसङ्गममभिरामम् ॥

|| सप्तकल: ||

इह रमणीयरमणीविलासा विकसितकैरवभैरवहासा ।
अन्तिकगतमपि हन्त नितान्तं कामयते नवनवमिव कान्तम् ॥

---

1. रागिणीं लक्षिता—इति पाठः ।
2. श्लोक इवानुमीयते ।

॥ देढ़ोपडीताल: ॥

सखि मधुरयि मधुरपरभृतालाप-सुभग-दक्षिणमरुता ।
पथिकमनसि किंचन चलिते मोहनिवहमहह वलयते ॥

॥ डेङ्कि वा पञ्चकला ॥

कलय कलावति दलितलवङ्ग मलयनिलयमनिलं सुखसङ्गम् ।
यो वितनोति पुलकमयमङ्गं जीवयतीव परेतमङ्गम् ॥

॥ सारिमानकुडुक्कताल: ॥

बहति विहरणकेलिकानने स्वेदबिन्दुचयसमुदितमानने ।
कनककमलसदृशि विमलमुक्तिकाभरणसुगममनुपमतनुनायिका ॥

॥ चाचपुट: षट्कल: ॥

शीतकिरणकिरणराजिरञ्जिते गीततालकङ्कणगणशिञ्जिते ।
ललितललितसदनराजदङ्गणे रतिरसचलजन इह ललनागणे ॥

॥ निरोष्ठ्यगीतम् ॥

॥ चतुर्विंशातकलेन नलकूवरतालेन ॥

सुदति सुदति विषमविशिखविततिभिरति-
विरहियुवतिहृदयमदयरतिपतिरिह समय उदयति ।
अपि मुनिजनतपचितवनविहरणरतिं रचयति सति
मधुरमधुरजनिरनिभृतपरभृतविरुति ॥[1]

॥ सर्वं लघुगीतम् ॥

॥ त्रिंशत्कलेन नलकूवरतालेन ॥

घटयति कनकघटस्तनी कामम् । अप्यसुलभविषयेषु कामम् ॥
मधुरलमयमधुना । ध्रुवपदमिदम् ॥

---

1. सुदृप्रबन्धस्य पङ्क्तिशेषभागेषु आ, इअ इत्यधिकलेखोऽस्ति ।

प्रकटयति स्मरशरपटिमानम् ।
अपि मुनिमानसमोहनिदानम् ॥
इति ऋतुपतिगुणवर्णनवचनम् ।
जयति गदाधरकविवररचनम् ॥

इह सह सुमनोभिर्द्रूनयन्ती वधूनां
हृदयमुदयमाना मारुती चारुलीला ।
अपहरति परागैः साकमेवापरागं
सुरभिरभवदेवं साम्प्रतं गन्धवाहः ॥१६॥

सुभगावगाहनीराः सतां मनोवत्प्रसन्नगम्भीराः ।
पद्माकराः सराग सुमुखि वसन्ते विकाशन्ते ॥१७॥

इति गिरिपुरुहूतापत्यमादृत्य पत्या
गदितममृतबिन्दुस्यन्दिसन्दर्भगर्भम् ।
ऋतुवरगुणगानं गृह्णती सावधानं
प्रणयविनयसारां वाचमाचष्ट गौरी ॥१८॥

इह विजनवनान्ते वर्त्तते नो विहर्त्तुं
स्पृहयति मम चेतस्तद्विविक्ताय चेतः ।
यदि मयि करुणासीद्वारणासीसदृक्षं
कथय दयित गुप्तं स्थानमानन्दनाय । १९॥

तदनु वरतनुं तां प्रीणयन् प्राणनाथः
स्मितललितमुखेन्दुः सिन्धुबन्धुप्रतीरे ।
अधिधरणि यदेकेत्यादि वेदप्रसिद्धं
विपिनपदमवादीदेकचूताभिधानम् ॥२०॥

दारुब्रह्मादिनाधिनाथविरजःक्षेत्राणि सन्त्युत्कले
देशे जैमिनिखण्डवर्णनमहामाहात्म्यलेशे खलु ।
तेषामन्तरभूमिभूषणमणीभूतां प्रभूताम्बुभि-
स्तीर्थैः कोटिभिरुत्तमैरभिदधुर्यां गुप्तवाराणसीम् ॥२१॥

गिरीशवरवर्णिनी गिरिशवर्णनाकर्णना-
द्बभार भृशमुन्मनास्तदवलोकनालोलताम् ।
स तां हिमवतः सुतां त्रिजगतां धुरीणः पुमा-
नमन्यत पुरःसरीमवतरीतुमस्मिन्वने ॥२२॥

ससार सारनायिका लतालतालिचारवं[1]
ससारतारलोचना प्रसारिकोकिलारवम् ।
अनन्तपूरुपोत्तमप्रभुप्रभावपालितं
वनं तदेकचूतकं नवप्रवाललालितम् ॥२३॥

सुगन्धिना गन्धवतीनभस्वता
वनं तदा धूनितसूनपल्लवम् ।
ददर्श संक्रन्दननन्दनादपि
प्रति प्रतीकाद्द्रुतमद्रिनन्दना ॥२४॥

नागानां नकुलैर्भवेन्न कलहो यस्मिन् प्रशान्तात्मभिः
श्येनोऽप्येन उपाददीत पतगालम्भार्जितं यत्र न ।
निर्वैरैः प्रशमायनैर्मुनिजनैरध्यासिते दृश्यते
प्रीत्या यत्र समं कुरङ्गशिशुभिः शार्दूलविक्रीडितम् ॥२५॥

इतस्ततश्चारुचमूरुनेत्रया तदापदासारभ्रमाशया तया ।
व्यलोकि लिङ्गं तदनङ्गवैरिणो वदन्ति यद्ब्रह्मविदः परंपदम् ॥२६॥

विजानती साथ सिताऽसितारुणं पुराणलिङ्गं पुरवैरिसुन्दरी ।
श्रुतिप्रतीतं तदपूजयत्तदा समीहिताभिः सुमनः समृद्धिभिः ॥२७॥

अन्तरमन्तरममुष्मिन् पश्यन्ती विश्वनाथनो नाथम् ।
अस्तुवत तत[2] एषा त्रिगुणातीतं च दृक्पथानीतम् ॥२८॥

---

1 सारनाथमनालितारवमिति पाठः ।

2 स्तत—इति पाठः ।

त्रिंशः प्रबन्धः

(मङ्गलगुर्जरीरागेण गीयते)

॥ षट्पदीकुडुकतालेन ॥

हृदय भज त्रिभुवनविभुलिङ्गम् ।
सकलसुमङ्गलममलमलिङ्गम् ॥
निगमपथ-प्रथमपथविदूरम् ।
अवितथमविरतकामितपूरम् ॥
शान्तमान्तरतिमिरखण्डनचण्डभानुमुदित्वरम् ।
चित्रतनुरुचिपाकशासनसायकासनजित्वरम् ॥
असुरसुरनरनागकिन्नरसिद्धचारणसेवितम् ।
योगिमानसपङ्करुहलसदङ्कसौरभमन्वितम् ॥

॥ त्रिपुटतालः ॥

निरुपममपि[1] रचितरुचिरतररूपम् ।
अमृतममृतसम्विदानन्दरसकूपम् ॥
सततकृतसेकशतलक्षमितलिङ्गम् ।
अक्षयालयकनककूटगिरिशृङ्गम् ॥

॥ झम्पकतालः ॥

सुकुसुमपुञ्जसुषमपुञ्जमन्दमलयमारुतम् ।
चञ्चलपिकचञ्चरीकपटलपटुतमारुतम् ॥
मण्डय दलममलपूतमेकचूतकाननम् ।
चण्डकिरणखण्डनरुचिरुचिरतरदिगाननम् ॥४॥

---

1. निरुगममपि—इति पाठः ।

॥ मण्ठतालः ॥

हरि-कमलासनपरिचरणीयम् ।
नायकनायकसदनुसरणीयम् ॥

मुनिजनमानसनिर्मलहंसम् ।
कलितकमलाकरशकलवतंसम् ॥

मरुभुवि मिहिरमरीचिषु कमलम् ।
स्फुरति यथा वितथात्मकममलम् ॥

लसति तथा सति जगदिदममलम् ।
यत्र विवर्त्तितमसदपि सदलम् ॥

यन्निजहृदयसरोरुहनिहितम् ।
भजत गदाधरकविवररचितम्[1] ॥

भवभयशमनमखिलविपदपदम् ।
ददद्विखण्डितसुखपरमपदम्[2] ॥

द्रष्टारं त्वां गुणपरिणते दृष्टसृष्टेरदृष्टं
विज्ञातारं निखिलजगतामप्यविज्ञाततत्वम् ।
व्याकर्त्तारं भुवनभवनस्याहुरव्याकृतं यं
स त्वं साक्षात्कृत मम कथं दृक्पथं यासि देव ॥२९॥

कान्ते सास्मिन्नेकदा काननान्ते
कुण्डोत्तीर्णं कुन्दपूर्णेन्दुवर्णम् ।
कुण्डोध्नीनां नैचिकीनां सहस्रं
लिङ्गं क्षीरैः स्नापयद्वीक्षते स्म ॥३०॥

1. गदाधरसुकविवररचितिमिति पाठः ।
2. एकताली इत्यधिकलेखोऽस्ति ।

संपश्यन्त्याः सौरभेयीस्ततस्ता-
स्तस्याभावः संप्रहीतुं बभूव ।
ज्योतिर्लिङ्गे क्षीरपूराभिषेकं
कर्त्तुं भर्त्तुः स्नेहमन्तर्वहन्त्याः ॥३१॥

गोपायन्ती त्रिभुवनमिदं गोपयन्ती पुमांसं
मांसाशेभ्यो मुनिजनमनःस्थानमानन्दकन्दम् ।
पान्ती तापात्पशुपतिवधूर्गो[1]मगादर्थयोगाद्
गोपीरूपं विपिनममुना ताः सवत्सा न्यरौत्सीत्[2] ॥३२॥

दुग्धं स्वयं नवदुग्ध दुग्धं भुवनाधिनाथलिङ्गस्य ।
अङ्गे सिञ्चन्ती सा कंचन मनसः प्रसादमगादुमा ॥३३॥

त्रिभुवननायकलिङ्गादैशानीमास्थितामाशाम् ।
प्रमथमहीपतिमहिषीं तदवधि गोपालिनीति गायन्ति ॥३४॥

लिङ्गं गाङ्गेयजूटानलनिलयचरं शूलिनः पूरयन्ती
श्रद्धां बद्धान्तरङ्गाननमवनमिता[3]कुर्वती पार्वती सा ।
वासैराशामशेषां[4] कुसुमविसृमरैर्निर्भरं पूरयन्ती
रेमे रामा पुरारेर्विपिनभुवि पुरा वारणस्यामिवास्याम्[5] ।३५॥

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये
एकाम्रकाननवर्णनं नाम सप्तमः सर्गः ।

---

1. वधू···म पाठः कीटदष्टः ।
2. त्सान्य···पाठः कीटदष्टः ।
3. मवनताः—इति पाठः ।
4. वासौरीशामशेषामिति पाठः ।
5. मिवासामिति पाठः ।

अष्टमः सर्गः

अथैकदैकान्तवनान्तरैकिकां
विकाशिपङ्केरुहचारुलोचनाम् ।
समीक्ष्य तां क्षोणिनरेन्द्रकन्यका-
मकामयेतां द्रुमिलस्य नन्दनौ ॥१॥

रतां वने तां भुवनेशपूजने
नवप्रसूनान्यवचिन्वतीं सतीम् ।
प्रतीपयन्तौ पटुचाटुकोक्तिभि-
र्विभिन्नधर्मस्थितिवाचमूचतुः ॥२॥

कापि त्वं करभोरु भोगिनगरीकन्यासि वन्याचरी
गन्धर्वी किमु किन्नरी किमथवा पौरन्दरी सुन्दरी ।
किंवा शम्बरवैरिवीररमणी भूषामणी योषिता-
माहो सिन्धुसुता नताङ्गि भवतीं स्पष्टं न जानीमहे ॥३॥

कोदण्डश्चलचिल्लीवल्लरिरियं नीले दृशावुत्पले
श्वासोऽसावतिसौरभः स्मितलवो मल्लीमतल्ली तव ।
पाणिः शोणितपङ्कजं कलयसेऽशोकं मनस्तन्वि त-
त्तन्व्याः साङ्गमनङ्गमङ्ग न कथं दग्धस्तमस्तार्पणात (?) ॥४॥

आस्यं ते खलु शीतदीधितिरियं मालेयमिन्दीवरी
लीलापाङ्गतरङ्गितानि कमले पाणी इमौ कोमलौ ।
रम्भाशीतलशैलमूरुयुगलं लावण्यसाराम्बुधे
तन्नौ तन्वि विधेहि सङ्गमसुखेनानङ्गतापव्ययम् ॥५॥

मुक्तानां गुणसन्ततो रुचिजुषां श्रेणीभिराराधितः
प्रौढ़ां दर्पकदर्पसम्पदमलं संबद्ध यन्त्रीक्षणात् ।
नित्यं भोगविभूषणातिसुभगः श्रीखण्डचन्द्राङ्कितो
रम्भोरुस्तनकुम्भ एष तुलनां शम्भोस्तवालम्बते ॥६॥

इति वचनमलं तयोरयोग्यां नृपसुतयोस्तदभावयोर्निशाम् ।
स्मरहरचरणाम्बुजं स्मरन्ती धरतनयान्तरधादधार चेर्ष्याम् ॥७॥

अथ तत्र शिखण्डमण्डनस्तडिदम्बरस्तदनुविडम्बिताम्बुदः ।
वनमाभारि हृदयस्थलः कलस्वनवशमागमदुमाप्रियंकरः ॥८॥

एकत्रिंशः प्रबन्धः

(गुर्ज्जरीरागेण गीयते)

नीलकण्ठशिखण्डमण्डनचारुकेशम् ।
मौलिमञ्जुलकुसुमसंचयसंनिवेशम् ॥

कनकमयकुण्डलोज्ज्वलगण्डदेशम् ।
कुन्दकुमुदकदम्बडम्बरहासलेशम् ॥

सा निपीय दृशा भृशमातुरया महेशम् ।
प्राप कामपि गोपिकामुदसंनिवेशम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

चिल्लीचलुकितमानिनीजनमानससिन्धुम् ।
नीलनीरजलोचनं निजजीवबन्धुम् ।
कम्बुकण्ठविलम्बमानकदम्बमालम् ।
ललितमापदलम्बया वनमालयालम् ॥२॥

रचितविविधविधानगैरिकतिलकभालम् ।
पीतपटपरिवीतकटितटकाञ्चिजालम् ॥३॥

मुरलिकाकलगीतनर्त्तितहरिणबालम् ।
रणितमणिमयकङ्कणालयकलितनालम् ॥४॥

शृङ्गेरवशृङ्गसङ्गतबाहुमूलम् ।
सुरभिवनभवसूनपल्लवचुम्बितचूलम् ॥५॥

नारारिनयनाभिमतशुभनाभिकूपम् ।
रोमराजिविराजमानमुदाररूपम् ॥६॥

चरणपङ्कजसहजसहचरहंसकाभम् ।
मृदुलपदतलपूतभूतलपरमलाभम् ॥७॥

पशुपतनुमितिपशुपतिप्रतिसप्रणीतम् ।
जयति भुवि कविवरगदाधरसरसगीतम् ॥८॥

पश्यन्त्यथ स्मरपथ दयितं विधाय
निर्मन्थनं स्वतनुचम्पकचारुमालाम् ।
तत्पादपङ्करुहि कुञ्चितकेशजालं
शैवालमातनुत सानुमतः कुमारी ॥९॥

ततः समुत्थापितया पिनाकिना
भुजोपपीडं परिरभ्य निर्भरम् ।
दुरात्मतां भण्यत कीर्त्तिवासयोः
सयोग्यमेतद्वधमङ्गयचीकरत ॥१०॥

तथागतां तां नृपनन्दनद्वयं
विचिन्यदुन्मत्तमिव भ्रमद्वने ।
नवप्रसूनान्यवचिन्वतां पुन-
र्विलोकयामास विलोललोचनाम ॥११॥

अथोपगम्यतामेतौ मन्मथोन्माथिमानसौ ।
मानसौभाग्यवाचाटौ चाटुवाचमवोचताम् ॥१२॥

द्वात्रिंशः प्रबन्धः

(मारुरागेण गीयते)

वद तव कुमुदकलाकरसुन्दरवदनविलोकनलोलम् ।
कोऽनुनयनचकोरमनिशं मयि खेलयति स्म विलोलम् ॥
सुन्दरि निशमय वाचमुदाराम् ।
आचर तदुचितमनु न चिरादनुरागसुधारसधाराम् ।
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

तव नवपल्लवमधुरतराधरमधुरससरभसपानम् ।
सुभगतमं कतमं जनयति जनममृतकृतातिविगानम् ॥२॥

सुतनु वितनुसङ्गमनङ्गमहोदयदायिविलासम् ।
चिरमनुगतवति दासजने सविकासकुमुदमृदुहासम् ॥३॥

भ्रमरतरलतरतारविलोचनसरसिरुहं तव कामम् ।
कुसुमशरासनबाणरहितमपि जापयते किल कामम् ॥४॥

वेल्लितचिल्लीलता कुपिता हृदि कलयसि नो यदि नाशम् ।
सन्तनुदन्तनखरखरखरघातनबाहुयुगलगलपाशम् ॥५॥

भवदवतोऽजनि शुभदिवसावधिगाढमुदयतनुरागम् ।
नयनयुगं कवचिदपि न वितृप्यति तदितरविषयविरागम् ॥६॥

परिहर नौ न विहर वरवर्णिनि सुखमधिसौधनिकेतम् ।
हन्त वनं तव नेदमुचितमिव कण्टकविषमसमेतम् ॥७॥

इति धरवरतनयानुनयाकुलकीर्त्तिवाससमुदाहृतम् ।
जयति रसिकनवदुर्गधराधिपसुकविगदाधरगीतम् ॥८॥

इति स्मरोन्माथवशंवदात्मनोर्मनोरथं हन्त दुरन्तसारसम् ।
अवेत्य दैत्यात्मजयोर्बभार सा विलोचनं कोकनदच्छदच्छविः ॥१३॥

स्कन्धारोहाय सत्यमियमभिदधती वञ्चयित्वा विचित्तौ
पादाभ्यां निष्पिपेष क्षितिपतितनयौ क्षेमहीनौ क्षणेन ।
उत्फुल्ललोचनानां दिवि च दिविषदां पश्यतां तत्र देवी
देवीपादाभिधानं त्रिनयनवनिता निर्ममे पुण्यतीर्थम् ॥१४॥

श्रमादिवाथ प्रमदा पिनाकिनो
मनोरमे कुञ्जकुटीरकुट्टिमे ।
सुखं निदद्रौ समुपागतश्च त-
त्क्लमापनोदाय तदा सदाशिवः ॥१५॥

कान्तं पदान्तोपगतं विलोक्य
त्रेपे समाकुञ्चितवामपादा ।
श्रान्ता शयाना स्मरवैरिकान्ता
तदादि सा पादहरा प्रतीता ॥१६॥

तदन्ययाथ प्रिययाभियाचितः
सुशीततोयं किल नीललोहितः ।
चखान शूलेन तदाशुवापिकां
प्रकाममप्रापयदम्बु चाम्बिकाम् ॥१७॥

तीर्थानां पावनानामधिकृतपरमानन्दमादाय विन्दुं
विन्दुं वालेन्दुमौलिस्त्रिभुवनतलतो लीलयाध्युष्टकोटेः ।
चक्रे विन्दूद्भवाख्यं विमलमिह सरः पापसन्तापनाशं
यत्रास्तेऽन्तःप्रकाशं त्रिजगति विदिता वापिका शङ्करस्य ॥१८॥

तीर्थानि पङ्करुहमण्डलमण्डितानि
तत्रोपतीर्थनिकरं च हरश्चकार ।
यत्सेवनात्सकृदपि प्रविशन्ति योनौ
न ब्रह्मसम्बिदमृतेऽपि जना जनन्याः ॥१६॥

अथ कदाचिदचिन्तितवैभवः प्रियतमामतमाकलयन् भवः ।
अनुससार विहर्त्तुमना जनानुपहतं तटिनीतटकाननम् ॥२०॥

सुगन्धिभिर्गन्धवतीसमुद्भवैर्नवैः सरोजैरधिवासितान्तरम् ।
तरङ्गसङ्घातितुषारमारुत वनप्रियव्रातमधुव्रतारुतम् ॥२१॥

सरिद्वरां तुङ्गतरङ्गशोभितां
विकाशिपङ्केरुहषण्डमण्डिताम् ।
स तत्र चित्रोत्पलमालभारिणीं
निरीक्ष्य देवीमवदत् प्रियम्बदः ॥२२॥

त्रयस्त्रिंशः प्रबन्धः

(सारङ्गरागेण गीयते)

सुन्दरदलदरविन्दमुखी मुखरभ्रमरध्वनिगीता ।
शैवलकोमलनालकलापवती रससम्पदुदीता ॥
प्रेयसि गन्धवती युवतीयम् ।
वलयति कलय वलादिव मानसमतिकुतुकाय मदीयम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

अनिलतरलनवनीलसरोजसलीलविलोचनमाना ।
विषदकुशेशयसञ्चयमन्दहसितशितरोचिरहीना ॥२॥

मृदुलमृणालभुजारुणकुवलयमञ्जुलकरतलशोभा ।
संहतमिथुनरथाङ्गभूनस्तनकनककलशलसदाभा ॥३॥

दधती सरसगभीरनिजामृतमनुसृतकेलिनितम्बा ।
जलदपरिधानतटानवगुण्ठितपृथुतरपुलिननितम्बा ॥४॥

कलितसालकलहंसवतसकरोमावलिलसदङ्गा ।
नयनमनोरमनीरपरिभ्रमपटुतमनाभिविभङ्गा ॥५॥

जलचरविविधविहङ्गमकलकलरसनारवपरभागा ।
अन्तरचरकरिमकरकरस्फुरदुरुजनितजनरागा ॥६॥

हंसकतरलवलयमुखरीकृतशोणसरोरुहपादा ।
तदुदरकेशरनिकरसमाहृतनखमणिकिरणविवादा ॥७॥

इतिकृतगन्धवतीगुणवर्णनमन्धकरिपुसमुदीतम् ।
सरसपदं हिमगिरितनयामनुजयति गदाधरगीतम् ॥८॥

एवं धुनीमधुरिमाणमुमासहायस्तत्राभिनन्द्य धुतनन्दनमाधुरिके ।
केलीवने कुसुमकल्पिततल्पपुञ्जे कुञ्जे रतिं स गृहमेधिवदाससाद ॥२३॥

खपाणिपद्मावचितैः रुचिरैः रुचिरस्थले ।
आकल्पं कल्पयामास भवान्याः कुसुमैर्भवः ॥२४॥

लोकानामथ मन्मथप्रसरणं चित्ते दधत्कामिनां
लोकानां करणीयमूढमनसां शोकातिरेकानपि ।
अश्रान्तं हरितां परिभ्रमवशादुद्भूतभूरिश्रमो
विश्रामाय नु भानुमानुपययावस्ताचलाधित्यकाम् ॥२५॥

नीतेऽस्ताचलतुङ्गशृङ्गमवशं निःशेषनश्यद्वसौ
समाश्वे विनिपातितेन विधिना[1] नीरे गभीरेऽम्बुधेः ।
अम्भोजैर्मुखमुद्रणानिनिपुणैरम्भोदधेः संभवे-
न्मित्रेष्वापदि नो जडाश्रयजुषां वाचापि साहायकम् ॥२६॥

उच्चैरप्यपहाय दानबहुलं वेतण्डगण्डस्थल
यं श्रीलं खलु शिश्रिये जलरुहं सौरभ्यलुभ्यन्मनाः ।
मित्रे नश्यति सोऽयमस्य वशवर्त्तत्रैव दुर्दैवतः
कारागारति चञ्चरीकचतुरः कां कां दशां नास्थितः ॥२७॥

इह वारुणीस्वर(?)सरोऽवनतं पतितं निरीक्ष्य बत मित्रमपि ।
उचितं किमाचरतु पद्मकुलं मुखमुद्रणां शरणमेकमृते ॥२८॥

नीते वेदतनौ बलादिव पयःपूर पुरो वारिधे-
र्ध्वान्तैकान्तनिशाचरेण रजनीप्रारम्भ एव क्षणात् ।
संभूयस्तुवतामवर्त्त ततरामुच्चैर्द्विजानां वचः
किं भूयः पृथुरोमरूपकलना क्लेशाय केशिद्विषः ॥२९॥

मार्त्तण्डे जगदण्डदीपकलिकायीतिदिष्टे चिरा-
दासीदूर्ध्वकपालपालिकलितं यत्कज्जलं श्यामलम् ।
नीरन्ध्रं समभारितेन गगनं व्याजान्धकारात्मना
यत्रोन्मीलितनिर्विवेकवदभून्नो तारतम्यस्थितिः

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये
एकाम्रवनविहारो नामाष्टमः सर्गः ।

---

1. विनिपातितेनायविधिना—इति पाठः ।

नवमः सर्गः

ततो हरि हरिद्वधूमुखपटीरपङ्कद्रवो
नवोदितकुमुद्वतीस्मितनितान्तसम्भावितः ।
तमोमुषितचक्षुषां वत किमप्यमोघौषधं
सुधानिधिरधिष्ठिता व्यजयतो दयार्द्रैः शिरः

अथ प्रियायाः प्रणयोत्कचेतसः
समीक्ष्य मन्दं स्मयमानमाननम् ।
वनं च[1] तारापतिचन्द्रिकाञ्चितं
नितम्बिनीं तां निजगाद शङ्करः ॥२॥

निःशेषं क्षयति स्म नान्धतमसं द्रागीषदुन्मेषतः
किं वा नन्दयति स्म सुन्दररुचां नेत्राणि न प्राणिनाम् ।
मूर्च्छां प्राप्य वियोगिनां यदधिकामस्मिन्नुदिते पुनः
शङ्के पङ्कनिभ तदेतदुदितं राकापतौ लाञ्छनम् ॥३॥

शङ्के पङ्कजसम्भवोऽखिलगुणानाच्छाद्य शीतद्युते-
स्तन्वि त्वन्मुखकर्मनिर्मितकलादाक्षिण्यमख्यापयत् ।
शिष्यन्ते परमत्र लाञ्छनकलासंस्थानवस्थादयो
दोषा एव निशाकरो निगदितस्तेनैव दोषाकरः ॥४॥

पश्यंस्तेऽनुपमानमाननकलानाथं कलङ्की स्वतो
रात्रौ नूनमपत्रपाकुलमनाश्चन्द्रो विनिर्गच्छति ।
उद्यन्तं तमवेक्ष्य तावकमनुभ्रान्त्या मुदन्त्यान्वितं
समीलत्यमलं निशासु कमलं तन्वङ्गि मन्यामहे ॥५॥

---

1. ⋯पाठः कीदृशः।

स्फुटन्मल्लीवल्लीमधुरिमधुरीणो मधुरसौ-
बनोद्दे शोऽप्येषोऽनुपदहृदयानन्दजनकः ।
सुधामूर्त्तिश्चायं प्रवलितमनोजन्मविभवो
नवोदश्चद्भाव प्रणयिनिमनश्चञ्चलयति ॥६॥

चतुस्त्रिंशः प्रबन्धः

अनुगतरागसरागमधुरततगीतकलासमुदीतगुणे ।
गायति युवतिगणे हृदयङ्गममुदयदनङ्गमदे निपुणे ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

विपुलकपोलपुलकचयचुम्बनमुदितनितम्बवतीनिकरे ।
अतनुमदाहिततनुपरिरम्भणलम्भितरतिशशिखण्डधरे ॥२॥

कुङ्कुमरेणुनिचयकृतखेलनरञ्जितसकलदिगन्तमुखे ।
विलसदपाङ्गतरङ्गयुवतिजनसङ्गमनिरुपमदयितसुखे ॥३॥

इति धृतरासरसादरपुरहरविहरणवर्णनविपदपदे ।
रसिकगदाधरकविभणिते मतिमिह बलयति खलु को नु मुदे ॥४॥

एतासामथ रासमण्डलजुषां योषावराणामभू-
द्योऽसौ भागमदादनङ्गजयिनि स्वाधीनधीरीश्वरे ।
तामेतां प्रतिहन्तुमन्तरदधादन्तर्बतां तत्क्षणा-
दन्तर्य्यामिपुमानुमासहचरः साकं तया शङ्करः ॥७॥

अन्तर्द्धानमुपेत्य सोऽप्यभिमुखं चण्डत्विषा च प्रिये-
तासां नाससुखावहं वनमहो तत्पादिनीनामिव ।
चिन्तामन्त[1]मसत्प्रसर्पणवशभ्रंशद्बहिःस्फूर्त्तयः
पश्यन्ति स्म मृगीदृशो दशदिशः शून्याः परं सर्वशः ॥८॥

---

1. चिन्तासमन्तमत्त—इति पाठः ।

पुररिपुस्तु सुपुष्पितमाधवी-
कुसुममञ्जुनिकुञ्जनिकेतनम् ।
अधिवसन्नवतन्वि[1] समीहितो
दयितया रमते स्म समं तया ॥९॥

चारुतारुण्यलावण्यलीलालालितमानसः ।
शम्भुः सम्बोधयामास मोहिनीति प्रियां मुहुः ॥१०॥

प्रियतमान्तरनामपदभ्रमादुदयदिन्दुसबन्धुमुखीश्वरा ।
अधितकोपमथप्रेमथाग्रणीरनुनिनाय विनायकमातरम् ॥११॥

पञ्चत्रिंशः प्रबन्धः

(मुखावरीरागेण गीयते)

सुरभिसमयमिममतिमधुरम् ।
मा विफलय विधुमुखी मधुरम्[2] ॥
मानिनि परिहर मानभरम् ।
मानय किंचन पञ्चशरम् ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

नमयसि किमयि मुखं रुचिरम् ।
लिखसि भुवं च नखेन चिरम् ॥२॥

उचितमिदं तव किमु दयिते ।
वद[3] वचनं गुणवति मयि ते ॥३॥

---

1. नवितन्वि—इति पाठः ।
2. मधुरं—पाठः कीटदष्टः ।
3. यद—इति पाठः ।

विस्मरसि स्मरललितमये ।
कथमिह कुसुममये समये ॥४॥

जयति सुमुखि तव नयनमिदम् ।
रागं वमदिव कोकनदम् ॥५॥

स्नपयसि नयनजलेन तनुम् ।
नूनमतनुपरितापतनुम् ॥६॥

सखि मुखमुन्नमय मन्दहसम् ।
सकलकलं जयचन्द्रहसम् ॥७॥

इति गिरिशोदितचटुवचनम् ।
जयति गदाधरकृतरचनम् ॥८॥

सनालमरुणाम्बुजं शरदिजेन पूर्णेन नो[1]
नितम्बिनीविरोधिना न परिरम्भणायोचितम् ।
प्रतीपपरिवर्जनं परजनस्य यन्मन्यसे
वशीभवसुहृज्जनं त्यज न[2] मानलोभेन माम् ॥१२॥

वसन्ती वासन्ती सरभसपरीरम्भचटुले
रसाले सारम्भं सुदति कलकण्ठी निगदति ।
समासङ्गेऽनङ्गे[3] परिचरति कान्तं प्रियतमा
न मानस्य श्रीमानयमवसरः पुष्पसमयः ॥१३॥

---

1. पूर्णेना—इति पाठः ।
2. राजन—इति पाठः ।
3. सङ्गेनाङ्गे—इति पाठः ।

अथ यौगिकमर्थमुन्नयन्तो दयितोदीरितमोहिनीपदस्य ।
हरचाटुगिरा परास्यमानं परमानन्दमविन्ददङ्गना सा ॥१४॥

ततः कुञ्जे पुञ्जे नवकुसुमपुञ्जे विचरतः
स्वतश्चच्चामीकरनिकररोचीरुचिरया ।
पराधीनस्येव स्मरनिगमपारंगमतया
तया शम्भोरासीद्वत विविधसम्भोगललितम् ॥१५॥

विनाकृताश्चन्द्रकचुम्बिमौलिना
विलासिना या विपिनान्तरङ्गनाः ।
अथान्यथा भूतधियो वियोगतः
परस्परं ताः जगदुः सुदुःखिताः ॥१६॥

अस्माकं विदधे न काननमिदं किं नाम नेत्रोत्सवं
बारंवारमियं दधौ न तटिनी कं वा प्रमोदोदयम् ।
सख्यः संप्रति कम्पयत्यतितरां चेतः सहेतुर्ध्रुवे
दुर्दैवे सति कस्य किं नु सुखदं प्रेयो वियोगो यतः ॥१७॥

पूर्वं येन पटीरपर्वतकुटीसंचारिणा नो मनो
मन्दं गन्धवहेन वल्गुवहता निर्वेदमामोदितम् ।
विश्लेषे हरिणाङ्कभूषणमणेर्हन्ताबलानां पुनः
सन्तापाय स एव साम्प्रतमहो दाक्षिण्यमस्योर्जितम् ॥१८॥

स्पष्टोच्चावचमण्डलं प्रतिदिनं नक्षत्रवंशाग्रणी-
रेकान्तं च निशान्त एव विहरन्नन्तः कुलानांकुलः[1] ।
मुष्णन् दिव्यपदाश्रयेण जनितामप्येव लक्ष्मीं सतां[2]
किंराजेति पदाभिमानमुचितः प्राप्तुं तुषारद्युतिः ॥१९॥

---

1. कुलानां···पाठः कीटदष्टः ।
2. मप्ये···सतां—पाठः कीटदष्टः ।

इष्टं चेतसि दिष्ट्या नो घटयितुं निर्मायमारम्भव-
स्तत्व सम्प्रति किं व्यवस्यति भवः स्मेराननाच्छादनात् ।
यद्यस्थादनवस्थितेन मनसा नास्था पुनस्तत्र ते
तेनैवाद्य न विद्यमानविहरव्यासङ्गभङ्गः कथम् ॥२०॥

अथ तास्त्रिनयनवनितान्तरतापं प्रलापगिरम् ।
पृच्छन्ति स्म पुरःस्थान् वनतरुवीरुन्मृगान्मृगयमाणाः ॥२१॥

षट्त्रिंशः प्रबन्धः

॥ सारङ्गरागेण गीयते ॥

चलदल कलयसि किल शशिचूडम् ।
परिहृतपरिजनमत्र निगूढम् ।
क्व नु विजने केलिवने । विलसति पशुपतिरिह गहने ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

किरणतरुणतममरुणदृगन्तम् ।
निगद परःशतमन्मथकान्तम् ॥२॥

वटतलनिकटनिकुञ्जमुपेतम् ।
व्यञ्जय मणिमयभूषणमेतम् ॥३॥

वञ्जुलशशधरमञ्जुलवदनम् ।
कदनमदनारिममितसुखसदनम् ॥४॥

चूत तमनुदिननूतनशोभम् ।
स्थगयसि किं विटपेन सलोभम् ॥५॥

केतकि न वदसितं सितभासम् ।
वहसि परं तु कुसुममृदुहासम् ॥६॥

पश्यसि हरिणि चकितनयनकान्तम् ।
दृष्टवती भवती ननु कान्तम् ॥७॥

इति सितिकण्ठवधूजनगीतम् ।
जनयति गदाधरकविसमुदीतम् ॥८॥

इत्थं गन्धवतीप्रतीरविपिने श्रान्ताः समन्तादिमा
भ्रामं भ्राममुमासखं तरुलताः पप्रच्छुरुत्कण्ठिताः ।
जानन्ति स्म सदापि सर्वजगतामन्तश्चरं शङ्करं
मायामीलितचक्षुषामविदुषां शैवं परं नैव तु ॥२२॥

स्वेदोदबिन्दुचयचुम्बितवक्त्रपद्मा
वामाः शिरीषसुकुमारतमाङ्गवल्यः ।
पल्यङ्कतूलशयनोचितपादचारा-
स्ता हन्त दन्तुरितकण्टकितेषु[1] चेरुः ॥२३॥

परिमृज्याप्यवने विजने प्रियं
नहि समीहितसिद्धिमुपेयिवान् ।
कनककूटधराधिपशृङ्खला-
मवततार धुनीमबलाजनः ॥२४॥

ततः स्फुटकुमुद्वतीकुसुमसम्पदामोदिते
तरङ्गशतसङ्गमक्लमहरस्फुरन्मारुते ।
प्रसन्नतुहिनद्युतिद्विगुणशुभ्रिते सैकते
वनभ्रमणवेदनामपनिनाय नारीजनः[2] ॥२५॥

---

1. कण्टकतेपु—इति पाठः ।
2. नारीगण इत्यधिकलेखोऽस्ति ।

किंचन क्वचन विलीनं मन्वानाः काञ्चनाद्रिधन्वानम् ।
अपि निजहृदि निवसन्तं सततं सं गानमङ्गनाश्चक्रुः ॥२६॥

सप्तत्रिंशः प्रबन्धः

॥ वराडीरागेण गीयते ॥

पुरहर परिजनमिममतिदीनम् ।
परिहर सुभग न सौभगहीनम् ।
······ये······य ······दृशा[1]
नीलसलिलनलिनसदृशा ॥

॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

त्वदुपनतं युवतिजनमेतम् ।
पालय पुलिनभुवीशसमेतम् ॥२॥

गणयसि नो ननु परमपराधम्[2] ।
न वदसि खलु तव हृदयमगाधम् ॥३॥

दर्शय वदनसुधाधरबिम्बम्[3] ।
नाशय हृदयतिमिरमविलम्बम्[4] ॥४॥

मधुरमधरमधु पायय कामम् ।
पूरय नो न चिरादिव कामम् ॥५॥

---

1. ···पाठः कीटदष्टः ।
2. गण···नोन···पाठः कीटदष्टः ।
3. दर्शय व···पाठः कीटदष्टः ।
4. नाशय···पाठः कीटदष्टः ।

काममथन भव वारिधियायम् ।
व्यथयति यौवन[1]मुपचितमायम् ॥६॥

तव चरणं शरणं यदि कलितम् ।
किमिव फलं न वरोदरमिलितम् ॥७॥

इति विरहियुवतीचयवचनम् ।
जयति गदाधरसुन्दररचनम् ॥८॥

अथ ताः सिकतालिङ्गे संभृतसलिलप्रसूनसम्भाराः ।
अनिशभयङ्करमाराः शङ्करमाराधयामासुः ॥२७॥

तासां प्रसादसांमुख्यादथ प्रख्यातवैभवः ।
दिदर्शयिषुरात्मानं वेणुमक्वणयद्भवः ॥२८॥

निपीय मुरलीनादं प्रसादं गिरीशस्य ताः ।
ततश्चकितनेत्रान्तास्तत्कान्तास्तर्कमब्रुवन् ॥२९॥

मृद्वीका ध्रुवधारया विरचिता मृद्वी न वेणोरियं
वाणीय शितमम्भवा न मधुना नो साधुना निर्मिता ।
निष्पन्ना सुधया नवा नवनवास्वादा तदा चक्ष्महे
गौरीशाधरमाधुरीधरपरिपाकोऽयमुन्मीलति ॥३०॥

इति निवर्णयन्तीनां मुरलीरवचारवम् ।
रूपं विभ्रन्नवनवं तासामाविरभूत्प्रभुः ॥३१॥

---

1. ···पाठः कीटदष्टः ।

संवीता वनमालया कटितटस्फीतांशुशीतांशुका
तासां लोचनगोचरं समगमच्छ्यामातनुः शाङ्करी ।
प्रौढ़ाखण्डलचापमण्डलमिलत्सौदामिनीशोभिनी
साषाढ़ीनघनाघनाबलिरिवानन्तातिसन्तापनुत् ॥३२॥

विलोक्य वामाः स्तुतमात्तसम्भ्रमाः
समाजमाकस्मिकमागतं जनम् ।
ननन्दुरिन्दीवरसुन्दरेक्षणाः
क्षणादथैकाङ्ककलानिरीक्षणात् ॥३३॥

संपाद्यासनमुत्तरीयवसनं तं पाद्यतोयेन ताः
कम्पाधीनतनूलताः प्रणयिनं सम्पाद्य शम्पारुचः ।
दत्वा कण्टकदर्भसूचीनिचितैरर्घ्यं निदाघाम्बुभि-
र्नेत्रेन्दीवरमालया ललितया संभावयांचक्रिरे ॥३४॥

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये
रम्भोरुविप्रलम्भो नाम नवमः सर्गः ।

अष्टमः सर्गः

इत्थं विप्रकृताभिरप्यतितमां निर्मानमानन्दितः
संवीतोऽथ नितम्बिनीभिरभितो गोपालिनीवल्लभः ।
निस्तन्द्राननचन्द्रबिम्बविगलत्पीयूषधारायिता-
मेतासामुचितामवोचत गिरं मन्दाक्षमन्दाक्षरम् ॥१॥

सीमन्तिन्यो विपिनभुवि यल्लम्भिता विप्रलम्भं
यूयं भूयः प्रणयमतयोऽत्यन्तरेणैव मन्तुम् ।
क्षन्तव्यं तन्मम हिमकरद्योतविद्योतमानां
नानाभोगैर्नयत रजनीं सार्द्धमेतां महेशः[1] ॥२॥

ततः स्रवन्ती पुलिनस्थले पुनः
प्रमोदयिष्यन् प्रमदाजनं भवः ।
पुरेव संकल्पितरूपवैभवः
प्रवर्त्तयामास स रासमम्पदः ॥३॥

त्रिंशः प्रबन्धः

(भैरवरागेण गीयते)

काचन मनसिजविभ्रमशिथिलितसकुसुमकुन्तलभारा ।
चञ्चलकनकघटस्तननिपतितवर्त्तुलनिस्तुलहारा[2] ॥
रासे पुररिपुणा । सह विललास निपुणा ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

---

1. सार्द्धमेतां···पाठः कीटदष्टः ।

2. निस्तलहारा—इति पाठः ।

कापि विकासपरिश्रमधर्मसलिलकणचुम्बितभाला ।
हिमजलविन्दुनिचितविकचाम्बुजसहजमुखी वरबाला ॥२॥

कापि शिथिलपरिधानपटस्फुटदर्शितविपुलनितम्बा ।
कण्ठकलितसितिकण्ठनिपीतसुधामधुराधरविम्बा ॥३॥

प्रमुदितमृगमदपत्रकचित्रघटस्तनघट्टनकान्तम् ।
हरपरिरम्भणमुदितनितम्बवती खलु कापि नितान्तम् ॥४॥

काचन विचलदामललामकमुपददती हरवामा ।
नागवल्लीदलकवलमनुग्रहमलभत संभृतकामा ॥५॥

सरसदशननखरक्षतपुलकितमदनवशम्बददेहा ।
कापि कुसुमसुकुमारितमा युवती समुदितमदेहा ॥६॥

काचिदुपाहितमृगमदकुङ्कुमचन्दनचन्द्रविलेपा ।
प्रियतमप्रियचरणोदितसम्भ्रमकलितसकलतनुवेपा ॥७॥

इति रमणीयगिरिशरमणीगणरासविलासचरित्रम् ।
सुखयतु रसिकगदाधरकविवरवर्णितमखिलपवित्रम् ॥८॥

एवं देवशिखामणिस्त्रिजगतामानन्दयन्मानसं-
चक्रे रासरसं वरांवदमना अप्यङ्गनाप्रीतये ।
तत्कौतूहलदर्शनाकुलतया ताराभिराराधितो
नूनं पार्वणशर्वरीरतिरभून्मध्येऽम्बरं मन्थरः ॥५॥

वन्दे वृन्दारकाणां मुरहरकमलावाससंक्रन्दनाद्यैः
रासक्रीड़ां स्मरारेस्त्रिभुवननयनानन्दनां द्रष्टुकामैः ।
हैमैर्माणिक्यमुक्तामणिकिरणगणभ्राजमानैर्विमानै-
र्व्याप्याकाशावकाशानहमहमिकया संकुलं तत्र तस्थे ॥५॥

नृत्यन्तीभिः पयोदावयवनवपुर्वीवरश्रीतविन्नीभिः
शिञ्जन्मञ्जीरभीरध्वनिभिरभिनिभृतकर्योमरङ्गान्तरङ्गैः ।
गायद्भिः पातलालव्यविकलपदालानतेनोपबन्धं
गन्धर्वैश्च प्रबन्धं वनभुवि मुमुदे रासलीलासु देवः ॥६॥

प्रसूनानां वर्षं जनितहरहर्षं प्रतिपदं
वितन्वन्तः सन्तर्पितहृदयनेत्रा दिविषदः ।
तदा शम्पाकम्पावहसहजलक्ष्मी वसतिभि-
र्वरस्त्रीभिः शम्भोरनुमुमुदिरे रासललितम् ॥७॥

ऊनत्रिंशः प्रबन्धः

(कामोदीरागेण गीयते)

॥ अध्रुवगीतम् ॥

वसुमति ननु भवतीमम् । सेवितवत्यसि भीमम् ।
यदयमरुणचरणेन[1] सखि त्वयि विचरति[2]
सदयमसीमम् ॥१॥

सा खलु सौभगसारा । उदितमनोजविकारा ।
या मदनाङ्गविनाशनसङ्गमलभतयुवतिरुदारा ॥२॥

इयमधिमेदिनीवन्या । कथमिव भवतु न धन्या ।
येन समं दयितेन रसादिह विहरति गिरिवरकन्या ॥३॥

---

1. यदयमतुराचरणं न—इति पाठः ।
2. वचति—इति पाठः ।

गन्धवती सरिदेषा　।　ननु कृतसुकृतविशेषा ।
या पुरारिपुरविलासविलोकनसञ्चितकुसुमसुवेशा ॥४॥

पश्यत सूनसहासम्　।　वनलतिकालिविलासम् ।
हरकरकिशलयसङ्गसुखाहितकोरकपुलकविकाशम ॥५॥

सैकतमिदमतिकान्तम्　।　चेतो हरति नितान्तम् ।
रमयति यत्र मदिरनयनाजन उदितमुदं निजकान्तम् ॥६॥

मृगरमणि स्मरसारम्　।　पश्यसि गिरिशविहारम् ।
नयनयुगं तव सफलमभूदनुरागतरलतरतारम् ॥७॥

इति सुरसं समुदीतम्　।　रसिकगदाधरगीतम् ।
मदयतु सज्जनचित्तममृतमिव कर्णपुटेन निपीतम ॥८॥

रासावेशपरिश्रमप्रसृमरस्वेदाम्बुसार्द्राम्बराः
क्लिद्यत्कुङ्कुमपङ्कपत्रकपरिम्लानाननाम्भोरुहाः ।
रम्भोरूरवगम्य मानसमभूदम्भोविहाराद्दतं
शम्भोर्गन्धवतीमगाहत तत. सार्द्धं सतीभिर्वृत.[1] ॥८॥

निपीय नीलोत्पलनीलचक्षुषा हरं तमेषा विहरन्तमन्तिके ।
चिरोत्सुका[2] कामुकमङ्कमागतं समालिलिङ्गे व तरङ्गबाहुना ॥६॥

सहजशीतलनिर्मलचारुणि प्रणयिनं परितः सरितः प्रियाः ।
पयसि वभ्रमुरभ्रमुवल्लभं परिगता इव मत्तकरेणवः ॥१०॥

---

1. वृतमिति—पाठ ।
2. ···पाठः कीटदष्टः ।

यत्कस्तूरीरचितमकरीमण्डनं गण्डदेशा-
दास्यं रागं कुचाभ्यां ....[1] ।
मज्जन्तीनामहरत दृशः कज्जलं कामिनीना-
मेतत्कोपादभवदरुणं लोचनं नूनमासाम् ॥११॥

अन्तं सन्तमसे[2] समग्रवपुषा नीते तुषारत्विषा
स्पष्टं तस्य रुचा विविच्य कुमुदस्तोमे च नालक्षिते ।
आकण्ठं तटिनीनिमग्नतनुभिः फुल्लाननाम्भोरुहै
रम्भोरूनलिनीवनस्य च दिवा मन्दा बभौ सा निशा ॥१२॥

इति सलिलविहारं योषितं स्वाङ्गहारं
पशुपतिरनुभूय प्राप्तकामोऽपि भूयः ।
उदतरदनुतीरं[3] नीरतो गन्धवत्याः
स्फुटतररमणीयातानसोपानवत्याः ॥१३॥

स्तिमितचीननिचोलपरिस्फुटस्तनतटोरुनितम्बससंभ्रमाः ।
चकितचारुचमूरुविलोचनास्त्रिनयनाय मुदं ददुरङ्गनाः ॥१४॥

प्रियसलीलविलोकनलाज्जताः
पुलकवेपथुसान्द्रतनूलताः ।
जुगुपुरङ्गविकारमनङ्गजं
सलिलशैत्यभराभिनयेन ताः ॥१५॥

नानाकाराङ्गरागानथ सुरनगरीदुर्लभानम्बराणि
स्त्रीणां ताम्बूलपेटों पुरटमणिमयीं वीटिकां पूर्णगर्भाम् ।
कामं मालाविशालाः सुरभिसुमनसामञ्जनालक्तवेशान्
संकल्पेनोपनिन्ये सकलमिदमुमाकान्त एकान्त एव ॥१६॥

---

1. पाठोल्लेखो नास्ति ।
2. ......पाठः की दृष्टः ।
3. ...त...नु...पाठः की दृष्टः ।

कान्तानामतिरुचिराम्बराङ्गरागैः
कान्तानामतिकनकाम्बुजाननानाम् ।
अन्तः संसदि विरराज चन्द्रचूड-
स्ताराणामिव दिवि पर्वशर्वरीन्द्रः ॥१७॥

अत्रान्तरे वनभुवि जलजापराधा[1]-
च्छङ्केऽनुभूय विनिपातमुदन्यदङ्के ।
राजन्यपेतवति हन्त तमोऽपहन्तु-
मङ्गीचकार महसा प्रभुरग्र एव ॥१८॥

कियानयं भानुमतो महाभरो
यदुच्यते पार्वणतामसाशनम् ।
अनूरुरप्यस्य पुरःसरस्तमः[2]
समूलकाषं कषति स्म रोचिषा ॥१९॥

तदनु कमलवक्त्रं पद्मिनीनां कराग्रैः
समसमयमनेकैर्लालयन्नंशुमाली ।
प्रकटविपुलरागो गाढतद्विप्रलम्भा-
दिव दिवसमुखेऽभूत्कुङ्कुमक्षोदबिन्दुः ॥२०॥

तीरेऽथ बिन्दुसरसः परिकल्प्य देवी-
रादिश्य सिद्धवनमध्यचरीं च गौरीम् ।
ईशान् दिशासु विनिवेशितवानधीशः
पारेदधीचिसरितः परमेकमूर्त्तिम् ॥२१॥

---

1. अत्रान्तरे दिजनजापराधा इति पाठः ।

2. पुरःसर···पाठः कीटदष्टः ।

इत्थं वशीकृतमना अपि नाकभोगं
संकल्प्य योनिवशवर्त्तित एव देवः ।
स्त्रीभिः समं समनुभूय स भूयसीभि-
र्लोके चिरं प्रथयति स्म यशः प्रशस्तम् ॥२२॥

पत्रात्तत्रावतीर्य्य त्रिदशपरिषदामर्द्धमर्द्धेन्दुमौलेः
स्नष्टाथाष्टासु तीर्थेष्वभिहितविधिना स्नानदानादिपूर्वम् ।
लिङ्गान्यभ्यर्च्चर्य गङ्गायमुनमनुदिशि प्राप्य दक्षापरस्या-
मेकान्ते ब्रह्मलिङ्गं प्रणयभरनमत्कन्धरं संददर्श ॥२३॥

गणाधीश-गोपालिनी-बाहुलेयान्
वृषं चण्डरुद्रं ततः कल्पवृक्षम् ।
स्तसावित्रीस्तल्लिङ्गमित्यष्टमूर्त्ती-
र्ववन्देऽरविन्दासनोऽत्र क्रमेण ॥२४॥

सहस्रेणोपचारेण[1] तदाराध्य हृदा विधिः ।
विधिना भुवनेशानं सानन्दमिदमुज्जगौ ॥२५॥

चत्वारिंशः प्रबन्धः

(तोड़ीरागेण गीयते)

मधुसमयकुसुममयवल्लिपुञ्जे ।
लिङ्गराजं नौमि राजतमेकान्तकुञ्जे ॥
॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

कोकिलावलीकलितकाकलीके ।
लिङ्गराजं नौमि मधुलोलमधुपावलीके ॥२॥

---

1. सहस्रेणोपचाराणामिति पाठः ।

मन्दहिमगन्धवहसततसङ्गे ।
लिङ्गराजं नौमि विहरन्तमिह विपिनरङ्गे ॥३॥

प्रणतपुरुहूतमुखसुरसमाजे ।
लिङ्गराजं नौमि सखि सुखितराजराजे ॥४॥

कल्पतरुसूनगुरुगन्धसारे ।
लिङ्गराजं नौमि शुकसारिकारावतारे ॥५॥

रचितगोपालिनीचित्तमोदे ।
लिङ्गराजं नौमि मृगविहगपरीतामोदे ॥६॥

इह सहजकान्तिदलितान्धकारे ।
लिङ्गराजं नौमि स भवन्तमहमन्धकारे ॥७॥

इति रसिकमान्धातृसरसगीते ।
लिङ्गराजं नौमि श्रुतिमन्तममरेशगीते ॥८॥

एवं कृतबहुसेवं देवं त देवलोकपालानाम् ।
अनुगृह्णन्निजरूपं दर्शयति स्म स्मरारातिः ॥२६॥

तत्रासौ चन्द्रचूडं सितललितमुखं नागयज्ञोपवीतं
त्र्यक्षं शार्दूलसाराजिनवसनधरं कुन्दकर्पूरगौरम् ।
गौरीवामाङ्कदेशं वरपरशुमृगाभीतिहस्तं महेश
रवालङ्कारवेशं सरसिरुहसमासीनमालोकते स्म ॥२७॥

अथ नेत्रमन्तमतिशान्त[1] विग्रहं
प्रणतप्रसादसुमुखं प्रियासखम् ।
सुरसत्तमाः सममिमं महर्षिभिः
समसंस्तुवन् प्रमदगद्गदाक्षरम् ॥२८॥

---

1. अथ···पाठः कीदृष्टः ।

श्रीशङ्कराकल्पकपालजाल
पायादयाप्लावित[1]भूरिभूत ।
वित्रासितांश्चात्र[2] विमानयान-
मानाहमानामृत मृत्युमृत्यो ॥२६॥

एकचत्वारिंशः प्रबन्धः

(सौधबन्धः)

जय जय देव जगत्त्रयनायक । जयपदनम्रपरमपददायक ॥१॥
जय मुनिमानसविषदमरालक । जय जगतीतलमण्डलपालक ॥२॥
जय धरणीगुरुभारविनाशक । जय कृतदर्पकदर्पकशासक ॥३॥
जय सुरसिंहदनुजकरिदारण । जय हरपरशुवराभयधारण ॥४॥
जय सुन्दरसरसीरुहलोचन । जय भव भवभयसङ्कटमोचन ॥५॥
जय धृतखण्डकलानिधिमण्डन । जय शरणागतदुर्गतिखण्डन । धीर ॥३॥

प्रपन्नपारिजातक । प्रतीपदुष्टघातक ॥१॥
प्रफुल्लवारिजानन । प्रियैकचूतकानन ॥२॥
प्रसूनचापसुन्दर । प्रभिन्नगन्धसिन्धुर ॥३॥
प्रभो भुजङ्गभूषण । प्रणष्टसर्वदूषण ॥४॥
प्रकाशिताखिलांशक । प्रणामदुःखनाशक ॥५॥
स्वभक्तभोगदायक । प्रभूतभूतनायक ॥६॥

1. पायादयाप्लावित—इति पाठः ।
2. वित्रस्तश्चरस्तत्र—इति पाठः ।

प्रियागुणौघसंदित । त्रिलोकलोकवन्दित ॥७॥

प्रकामसुन्दरस्मित । क्षमाधराग्रसुस्थित । धीर ॥८॥

जय जय हर करुणारससागर ।
गरलकवलसुखभक्षणलालस लसदिन्दीवररुचिहरकन्धर ॥१॥

धरणिधराधिपनिरुपमपूजित जितसितकुन्दमुकुन्दरदसुन्दर ॥२॥

हर हसिताननशारदसितकर ।
करतलशोभित[1] तर्जितकिशलय सलयनटनपरिशीलन नटवर ॥३॥

वरदविषयविमुखाशयनिर्जित ।
जितघनसारकुमुदवनसौभग भगनयनद्वयपाटनपटुतर ॥
धरणीधनञ्जय शशिनयनत्रय । धीर ॥४॥

मनो न नो मदनदमदयादरदर्पितम् ।
हितं ततं स्मरहर स्मर न स्मो नरस्म ते (?) ॥३०॥

अमन्दानन्दसन्दर्भस्यन्दनेत्राम्बुबिन्दुभिः ।
भुवं सिञ्चन् हरं तत्र स्तुवन्देवपतिर्जगौ ॥३१॥

जय जय शिव शम्भोरुह मयि सञ्चारय तरुणम् ।
सम्भृतकरुणम् ॥१॥

भवदवसन्तापं यमहमवापं प्रशमय शिवतम तमपनयम् ।
शिक्षय विनयम् ॥२॥

भगवति निरवद्ये विलसतु हृद्ये भवतु मनो मम हरनिरतम् ।
भवसुखविरतम् ॥३॥

---

1. हसिताननशा''' पाठः कीटदष्टः ।

रुचिनिर्जितकमलं धुतकलिशमलं भवतु सदाशिव तव चरणम् ।
मामकशरणम् ॥४॥

तव भुवनपवित्रं प्रतिपदचित्रं हरति मनो मम शुभ्रचरितम् ।
गुणगणभरितम् ॥५॥

त्वयि कृतपदसेवा बिभ्रति के वा परम न लोके परमुदयम् ।
परिभूतभयम्[1] ॥६॥

धरनरपतितनुजानायक[2]दनुजासुरसुरकिंनरनरवरदम् ।
नमदेकरदम् ॥७॥

कथमिव न[3] भजन्तं स्वजनमवन्तं भवतु विवेकिजनोदयितम् ।
निज हृदि नियतम् ॥८॥

द्विचत्वारिंशः प्रबन्धः

(मङ्गलगुर्जरीरागेण गीयते)

कलितसुधानिधिमण्डन, कलिखण्डन, ललितभुजङ्गमहार ।
जय जय लोकपते ॥ ध्रुवपदमिदम् ॥१॥

सिन्धुरजननकुमारक, पुरमारक, शीलितशैलविहार ॥२॥

समविकशम्बरशासन, मदनाशन, नयनधनञ्जयकील ॥३॥

रासरसिकगुणनागर, गुणसागर, भुवनमनोहरलील ॥४॥

1. लोक···पाठः कीठदष्टः।
2. पति···क—पाठः कीटदष्टः ।
3. कथ···पाठः कीटदष्टः ।

बाणमहोदधिनायक, गणनायक, निरुपममहिमगभीर ।।५।।

प्रथमचमूसमुपासित, यमुनासित, कन्धरतनुजितहीर ।।६।।

मुनिजनचित्तनिकेतन, वृषकेतन, निगमान्तरपरिगीत ।।७।।

सुकृतनिदानगदाधर, कृतसादर, मञ्जुलमङ्गलगीत ।।८।।

भद्रं शिवाय चन्द्रशेखर बहन्दीनावने लालसां
सद्भावप्रणयप्रसाररसिक स्वीकृत्य यां मृत्युतः ।
सत्यालीकविनिश्चयस्फुरणतः स्वान्तःस्थितं वाञ्छितं[1]
तं त्वां यो जपते महान्स समतः[2] सांमुख्यतः सुस्थितम्[3] ।।३२।।

इति तं कृतबहुमाना विमानयानाः प्रसन्नगम्भीरम् ।
वरयत वरमिति धीरं वदन्तमाचचक्षतानन्दाः ।।३३।।

एवं विभो विसमयत्न[4]कृतोऽतिय(?) त्वां
वेदान्तवेद्यमिममद्य विलोकयामः ।
तत्किं घटेत तव देवजनानुकम्पां
सम्पादनीयमधिकं किमतः परं ते ।।३४।।

एतावत्परमत्र नस्त्रिजगतां क्षेमार्थमाकाङ्क्षितं
वर्त्तेरन्निजकर्मनिष्ठिततमा वर्णाश्रमा ये प्रभो ।
रक्षेयुः पृथिवीमलोलुपधियो भूपाः प्रजानां भवे
त्वत्पादाम्बुजसौरभे रसिकता चेतो निचेत(?)स्ततः ।।३५।।

---

1. स्वा···पाठः कीटदष्टः ।
2. महान्मसमत—इति पाठः ।
3. कविकाव्यनामचक्रबन्ध इत्यधिकलेखोऽस्ति ।
4. त्यत्न—इति पाठः ।

ओमित्युक्तवते प्रणम्य भुवनाधीशाय धीशान्तये
पर्य्याप्तं भवदावतप्तमनसां तस्यैव लीलामृतम् ।
पाथेयं हृदयङ्गमं पथि रसादास्वादयन्तो ययुः
स्वानि स्वानि निकेतनानि विबुधाः पद्माङ्कसद्मादयः ॥३६॥

प्रालेयाचलनन्दनापतिपदप्रत्यग्रपङ्केरुह-
द्वन्द्वामन्दमरन्दविन्दुमहिमप्रेमप्रसादोदयम् ।
कौण्डिन्यान्वयदुग्धसिन्धुरजनीवन्धोः प्रबन्धोत्तम
नित्यानन्दकवेर्निवेदतमिमं संशोधयध्वं बुधाः ॥३७॥

इति श्रीमदग्निचिन्नित्यानन्दपण्डितकृते शिवलीलामृते महाकाव्ये
[शिवप्रसादनं नाम] दशमः सर्गः ।

॥ समाप्तोऽयं ग्रन्थः ॥

श्लोकानुक्रमणिका

प्रबन्धानुक्रमणिका

———

ग्रन्थप्रवहृत—रागानुक्रमणिका

रागाणां नामानि	सर्गसंख्या:	प्रबन्धसंख्या:
आशावरी	१,२	६,१०,१२
कल्याण आहारी	१	५
कामोदी	३,४,७,१०	१४,१८,२८,३६
केदार	१,२	८,१३
गुज्जरी	१,८	२,१३
गुण्डकिरी	४,५	२०,२१
गौरी	५	२२
तोडी	१०	४०
देशाख्य	१	४
नाटक	१	१
भैरव	१,४,१०	१,१६,३८
मङ्गलगुज्जरी	५,७,१०	२३,३०,४२
मल्लार	१,३	३,१६
मारु	२,८	११,३२
मालवश्री	३	१७
मुखावरी	६,६	२४,३५
वङ्गलाश्री	६	२५
वराडी	६	३७
वसन्त	१,३,७	७,१५,२६
सारङ्ग	८,६	३३,३६

———

तालसूची

तालनामानि	सर्गसंख्या	प्रबन्धसंख्या
अट्टु	१	७
आदि	१	१
एक	१	६
कुडुक	२,७	१३ ३०
झम्पक	१,२,४ ५	५,८ १२ २० २२
त्रिपुटा	१	६
देढ़ी	४	१६
निसारी	१	३
पडि	३	१५
मण्ठ	१	४
यति	१	२

— —

छन्दसामनुक्रमणिका

छन्दसां नामानि	सर्गसंख्या	श्लोकसंख्या
द्रुतविलम्बितम्	२	१४ १५
	३	२२
	४	१२ १७ २१
	५	५
	७	१ २ ३
	८	२०
	६	६ ११,२४
	१०	१० १४ १५
नर्दटकम्	२	२०
पञ्चचामरम्	७	२३
पुष्पिताग्रा	८	७
पृथ्वी	१	१० २१
	२	११
	५	२०
	७	२२
	६	१ १२ २५
प्रमिताक्षरा	३	२४
	६	१६
	८	२८
प्रहर्षिणी	५	२१
	१०	१७
भुजङ्गप्रयातम्	१०	२४
मञ्जुभाषिणी	१	२५
	२	२
	१०	२८

छन्दसां नामानि	सर्गसंख्या	श्लोकसंख्या
मत्तमयूरः	४	२४
	५	१३
मन्दाक्रान्ता	७	२६ ३२
	१०	२१,१
मालभारिणी	१	१६
	६	२२ २३
	९	१४
मालिनी	२	५
	३	५ ६
	४	२७
	६	१२ १७
	७	१३ १६ १८.१९,२०
	१०	१३.२०
रथोद्धता	३	१३ १४ १७
	५	१ २ ३ ७ ९
वंशस्थविलम्	२	९ १० १६,१८.१९
	३	१,३ ४ ७ ८ १० १५ १९ २०.२१
	४	१.६ १० १४.१८
	५	११.१७
	६	१ २ ४ ५.६ ७.१४ २७
	७	२४ २६ २७
	८	१.२.१० ११ १३ १५ १७ २१ २२,२३
	९	२.१६.३३
	१०	३.९ ४९

छन्दसां नामानि	सर्गसंख्या	श्लोकसंख्या
वसन्ततिलकम्	१	५,८,१५
	३	१६,१८
	५	१६,१९
	७	६,७,१०
	८	९,१९
	९	२३
	१०	१८,२१,२२.३३
वियोगिनी	४	१५
शार्दूलविक्रीडितम्	१	३,४,९ १२,१४ १८,१९.२०
	२	३.४,१२,१३ २३
	४	३,४ ६,८ ११.१६ २० २२
	५	४ १०,१२.१३.१४,१५.२५
	६	८,९ ११.१८ १९ २१,२५
	७	८,२१.२५
	८	३ ४ ५.६.२५ २६ २७.२९.३०
	९	३,४ ५ ७ ८ १७ १८,१९,२० २२ ३०. ३२ ३४
	१०	१,४,८.१२ ३१ ३४ ३५.३६
शालिनी	६	२६
	७	३०,३१
शिखरिणी	१	२४ २६ २७
	२	१ ६ ८.२१
	४	२
	५	१८
	७	५ १२
	९	६.१३.१५
	१०	

छन्दसां नामानि	सर्गसंख्या	श्लोकसंख्या
स्रग्धरा	१	१,२,११
	२	१७
	३	२,११,१२,२६
	४	५
	६	२४,२६
	७	६,११,३४
	८	१४,१८
	१०	५,६,१६,२३,२७
स्वागता	७	४
हरिणी	२	२२

BIBLIOGRAPHY

Sanskrit :

1. Rāsagosthi rupakaṃ— O. S. M —Mss. No. L. 319.
2. Srīkṛṣṇalilāmṛtamahākāvyaṃ-O. S. M —Mss. No. L. 254.
3. Abhinavagitagovindamahākāvyaṃ-Ed. by Sri B. Panda, D. C. A. Edn. 1977.
4. Rukmiṇīpariṇayamahākāvyaṃ Ed. by Sri B Panda, D. C. A. Edn. 1974.
5. Mukundavilāsmahākāvaymṃ— O. S. M.—Mss. No. L. 182.
6. Nīladrināth Satakaṃ—U. U.—Mss. No. L. 215.
7. Sivapurāṇa-Uttarakhanda – O. S. M—Mss. No—P-45.
8. Ekāmra Purāṇa-Published by Laxmidhar Garabadu.
9. Svarṇadrimahodaya-Published by Ratnakar Garabadu, 1912.
10. Kumarsaṃbhavaṃ-Kalidasa Granthāvalī—S. Chaturvedi, 1962.
11. Kapilasaṃhitā—Ratnakar Gargavatu, Cuttack, 1928.

English :

12. A Descriptive Catalogue of Sanskrit Manuscripts, Vol II, Sri K N Mohapatra, 1960.
13. Archaeological Remains at Bhubaneswar—Dr. K. C. Panigrahi, 1961.
14. History of Classical Sanskrit Literature-M. Krishnamachariar. 1974.
15. Purana Index—Vol I, R R. Dixitar, 1951.
16. Purana Index. – Vol II, R. R. Dixitar, 1955.

Oriya :

17. Srī Jayadeva O Srī Gītagovinda – Sri K. N. Mohapatra. 1973.
18. Sāralā Mahābhārata—Ed. by-Dr. A. B. Mohanty.
